

TAMPEREEN YLIOPISTO

Johtamiskorkeakoulu

MONITOIMINNALLISUUS UUDENLAISEN KAUPUNKILUONNON MAHDOLLISTAJANA

Tampereen Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluprosessin valinnat ja
käännepohdat

Jemina Emilia Suikki

Ympäristöpolitiikka ja aluetiede

Pro gradu -tutkielma

Heinäkuu 2017

Tämä tutkimus käsittelee Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluhanketta suunnitteluprosessissa ilmenneiden käännekohtien ja tehtyjen valintojen sekä suunnittelussa tapahtuvan tiedonmuodostuksen kautta. Tutkimuksessa selvitetään, minkälaisia käytänteitä Keskuspuiston suunnittelussa on ilmennyt ja miten ne ovat ohjanneet puiston toteutusta.

Kaupunkien viheralueet nähdään usein yksinkertaisina virkistyspuistoina, mutta usein niissä yhdistyy samalla maankäytön varauksella aina joitakin ekosysteemipalveluiden mahdollistamia ominaisuuksia. Kaupunkien viheralueita on kuitenkin mahdollista suunnitella tavalla, joka tarkoituksenmukaisesti yhdistää eri toiminnallisia ominaisuuksia muodostaen monitoiminnallisia viheralueita, joista Keskuspuisto on hyvä esimerkki. Vuoreksen Keskuspuistossa yhdistyy asuinalueen hulevesien luonnonmukainen hallinta osana puiston virkistyskäyttöä ja maisemallisia ominaisuuksia.

Tämä tutkimus on tapaustutkimus Keskuspuiston suunnitteluhankkeesta, ja se on toteutettu haastattelemalla kuutta asiantuntijaa, jotka ovat osallistuneet Keskuspuiston suunnitteluun. Haastateltavien joukossa on ollut toimijoita eri alan asiantuntijoista, koska monitoiminnallisten viheralueiden suunnittelu perustuu useiden eri asiantuntijoiden sovitettuun yhteistyöhön. Lisäksi tausta-aineistona on käytetty myös Keskuspuiston suunnitteludokumentteja.

Keskuspuisto on toteutettu erillisprojektin alaisuudessa, joka on koko Vuoreksen asuinalueen suunnittelussa näyttäytynyt erilaisten kokeilujen ja rohkeiden suunnittelupäätösten mahdollistajana. Keskuspuisto on esimerkki uudenlaisesta viherympäristön tuottamisesta, jossa yhdistyvät tekniset- ja ekologiset ominaisuudet perinteiseen kaupunkipuistoon. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että uudenlaisen monitoiminnallisen viheralueen suunnittelussa eri ominaisuudet eivät ole keskenään maankäytön tilanvarauksesta ja suunnittelussa annetuista arvoista kamppailevia kokonaisuuksia. Ne voidaan liittää keskenään yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa ne mahdollistavat ja parhaimmillaan myös korostavat toistensa piirteitä. Tämä kuitenkin vaatii uusien suunnittelukäytäntöjen muodostumista osaksi jo vakiintuneiden käytäntöjen rinnalle.

Asiasanat: kaupunkisuunnittelu, viheraluesuunnittelu, monitoiminnallinen viheralue, tapaustutkimus, Vuoreksen Keskuspuisto

University of Tampere
School of Management

SUIKKI, JEMINA EMILIA: Study of urban green area planning in Tampere, Vuores

Master's Thesis, Environmental Politics and Regional Studies
Number of pages: 95+3

July 2017

Abstract

This case study examines the planning of Vuores Centralpark through the turning points and the choices made in the planning process. This study will show the type of practices that are employed in the planning process and also how they have affected in the construction of the Centralpark.

Urban parks are often seen as simple recreational parks but at the same time green areas also contain some ecosystem services. However, it is possible to design the urban green areas in a way which combines different functional properties forming a multifunctional green areas of which Vuores Centralpark is a good example. In Vuores Central Park stormwater management and recreational space is combined in one green area. Parks technical quality also protects existing natural watershed.

This case study has been carried out by interviewing six experts who have participated in the planning of Vuores Centralpark. The qualitative data includes actors from the different fields of expertise since the planning of multifunctional parks is based on the cooperation of several different experts. The planning documents of Centralpark have been used as a background material.

Vuores has been carried out in separate project coordinated by the City of Tampere. This project enabled different experiments and courageous planning decisions in the process of creating a new residential area. The Centralpark is an example of new type of green environment in which technical and ecological properties are combined into a traditional urban park. The results show that when planning a multifunctional park the different properties are not competing between for the land use reservation or for the values which are given in the planning. They can be combined as a one entirety in which they enable and also emphasise each other's features. However, this requires to form a new planning practices.

Keywords: urban planning, green area planning, multifunctional parks, case study

ESIPUHE

Huhtikuussa 2016 Tampereen yliopisto sai Tampereen kaupungilta aloitteen sarjasta Pro Gradu -tutkielmia, jotka aihepiiriltään sijoittuvat Tampereen kaupungin ympäristöpolitiikan 2020 vaikuttavuuden kentälle. Tampereen yliopiston lisäksi samassa yhteistyössä on mukana opiskelijoita muista Tampereen korkeakouluista. Lopputöiden joukosta tullaan tekemään tiivistelmä, joka toimii yhtenä työkaluna Tampereen kaupungin ympäristöpolitiikan vaikuttavuuden arvioinnissa. Tämä tutkimus sijoittuu kaupungin ympäristöpolitiikassa esitetyn viherverkosto tematiikan kontekstiin.

Tämä tutkimus sai alkunsa kiinnostuksestani luonnonarvojen turvaamiseen, joka on Vuoreksen Keskuspuiston tapauksen kautta liitetty osaksi kaupunkisuunnittelun kontekstia. Kaupungit kasvavat jatkuvasti ja asukkaiden tarpeet sekä ympäristöhaasteet asettavat uusia vaatimuksia kaupunkien viherrakenteen kehittämiseen. Tämä herätti kysymyksen siitä, miten kaupunkisuunnittelussa voitaisiin paremmin huomioida viheralueet? Tutkimuksessa tarkastelen Keskuspuiston suunnitteluprosessissa ilmenneitä käytäntöjä, jotka osoittavat, miten Vuoreksessa on tuotettu uudenlaista luontoa, jossa viheralueeseen on liitetty erilaisia käyttömuotoja. Keskuspuiston luonne Tampereen ensimmäisenä monitoiminnallisena viheralueena on tehnyt siitä hedelmällisen tutkimuskohteen, joka mielestäni ilmentää 2020- luvun viheraluesuunnittelua. Nähtäväksi kuitenkin jää, viitoittaako Keskuspuisto tietä tulevaisuuden viheraluesuunnittelulle, jossa monitoiminnalliset viheralueet tulevat mahdollisesti yleistymään yhä enemmän.

Tutkimuskohteeni on ollut antoisa, mutta ennen kaikkea myös hyvin opettavainen kokonaisuus. Tämän tutkimuksen prosessi on avannut minulle laadullisen tutkimuksen reunaehdoja sekä opettanut osittain hallitsemaan tapaustutkimukselle tavanomaista arvaamattomuutta. Yhtenä kiinnostavimpana elementtinä voin mainita laadullisen aineistoni, jonka laaja sisältö johdatti tutkimustani esioletuksieni yli.

Heinäkuussa 2017

Jemina Suikki

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	1
2.	TUTKIMUSKOhteena VUOREKSEN KESKUSPUISTO	4
2.1	Vuores 2000 -luvun taitteessa	4
2.2	Keskuspuiston toimijat ja Keskuspuisto-projekti	6
2.3	Keskuspuisto – viherverkoston selkäranka	8
2.4	Keskuspuiston suunnittelun käännteet	11
3.	VIHERALUEET SUUNNITTELUN KOhteena	12
3.1	Viheralueet osana suunnittelua	14
3.2	Viheraluesuunnittelu Tampereella	16
3.3	Viheralueiden laatu- ja hyötyominaisuuksia	17
3.4	Hulevesien luonnonmukainen hallinta	19
4.	KÄYTÄNTÖJEN TUTKIMINEN	20
5.	AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	24
5.1	Aineiston keruu ja sen kuvaaminen	25
5.2	Sisällönanalyysin vaiheet	26
5.3	Laadullinen tutkimus ja luotettavuus	28
6.	KESKUSPUISTON SUUNNITTELUN KÄYTÄNTEET JA KÄÄNNEKOHDAT HAASTATELTAVIEN KERTOMANA	30
6.1	Suunnittelun lähtötilanne ja Keskuspuiston asemointi	31
6.1.1	Virkistysarvoja ja teknistä toimivuutta tavoitteleva viheralue	31
6.1.2	Keskuspuiston merkitys asuinalueelle	35
6.1.3	Puiston ominaispiirteet suunnan näyttäjänä ja tavoitteena	37
6.2	Valinnat ja päätöksentekoon vaikuttavat tekijät	40
6.2.1	Kustannukset Keskuspuiston suunnittelussa	41
6.2.2	Haasteiden tunnistaminen ja hallinta	44

6.2.3 Tekninen toimivuus ja sijainti valintojen oikeutuksena	50
6.3 Puiston toteutumista ohjaavat tekijät	52
6.3.1 Suunnittelun periaatteet ja reunaehdot	52
6.3.2 Vuores-kehitysohjelma erillisenä suunnittelualustana	60
6.3.3 Aukkaiden suhde Keskuspuiston suunnitteluun	62
6.4 Tiedon muodostuminen ja tiedolla vaikuttaminen suunnitteluprosessissa	65
6.4.1 Tiedon tuottaminen Keskuspuiston suunnittelussa	65
6.4.2 Tiedolla vaikuttaminen suunnitteluyhteisössä	68
6.4.3 Yksilöiden asiantuntijuuden kehitys ja organisaatiossa oppiminen	69
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	73
7.1 Uudenlaisen viherympäristön tuottaminen	74
7.2 Erillisprojektin tarjoamat mahdollisuudet	77
7.3 Puiston käyttäjät suunnittelun ulkopuolella	80
7.4 Asiantuntijuuksien yhteensovittaminen oppimisen keskiössä	81
8. LOPUKSI	84
LÄHTEET	87

LIITTEET

Haastattelurunko

Excel kuva aineiston analysoinnista

KUVIOLUETTELO

sivu

Kuvio 1. Vuoreksen suunnittelun organisaatiomalli	7
Kuvio 2. Aikajana Keskuspuiston suunnittelun käännteistä	11
Kuvio 3. Viheralue -käsitteen suhde muihin aihealueen käsitteisiin	13
Kuvio 4. Viheralueiden hyötyjaottelu	18
Kuvio 5. Käytäntöyhteisön malli	23
Kuvio 6. Aineiston jakaantuminen teemoihin ja alaluokkiin	27
Kuvio 7. Keskuspuiston suunnitteluprosessin vaiheet	59
Kuvio 8. Tiedon rooli ja toiminta Keskuspuiston suunnittelussa	72
Kuvio 9. Keskuspuiston muodostama toiminnallinen viheraluekokonaisuus	75
Kuvio 10. Keskuspuiston suunnitteluryhmän muodostama käytäntöyhteisö	78
Kuvio 11. Ominaisuuksien suhde hankkeen elinkaaren aikana	84

1. JOHDANTO

Tutkimukseni teemana on viheralueiden suunnittelu osana kaupunkisuunnittelun käytänteitä. Viheralueet ovat nostaneet arvoaan suunnittelun osana ja usein laajojen kaupunkikehityshankkeiden kohdalla pohditaankin, miten *viheralueita* ja niiden *arvoja* voidaan ottaa kaupunkien suunnittelussa paremmin huomioon? Viheralueet ovat tärkeä osa kaupunkirakennetta, jossa asukkaiden toiminnallisuus pääsee esiin. Parhaimmillaan yksittäiset viheralueet voivat mahdollistaa useita eri toimintoja, joista asukkaat ja ekosysteemi hyötyvät. Mahdollisuudet harrastaa liikuntaa ja nauttia luonnonläheisyydestä ovat kaupunkilaiselle tärkeitä arjen asumisen perusteita, jotka vaikuttavat asuinalueen valintaan sekä alueella viihtymiseen. Useiden tutkimusten mukaan ihmiset kokevat mielipaikkoinaan luontoalueita rakennetun ympäristön sijaan (Herzog 1987, 140–152; Kaplan 1978, 186–193; Purcell & Lamb 1987, 31–36). Harva ihminen viihtyykin täysin urbaanissa ympäristössä. Tampereella vuonna 2014 tehdyn verkkokyselyn mukaan tulokset osoittivat saman; tamperelaiset arvostavat kaikista eniten keskustan puistoja ja veden läheisyyttä asuinympäristössään (Tampereen vihreä keskusta 2014). Myös erilaiset ympäristöhaasteet lisäävät paineita kaupunkien viheralueiden lisäämiselle ja monipuolistamiselle (Mesimäki, Nieminen & Lehävirta 2015, 7). Kaupunkivihreän hyödyt jakautuvat usein monelle eri sektorille, jonka vuoksi niiden huomioimista kaupunkisuunnittelussa tulisi ennestään korostaa.

Tutkielmani tarkastelee Tampereen kaupungin viheraluesuunnittelua Vuoreksen Keskuspuiston kautta. Vuores on noussut pääosin ennestään rakentamattomalle alueelle, jota on vallinnut metsät ja peltoaukeat. Vuoreksen sloganina onkin ”Pikku kaupunki luonnon kainalossa”. Tutkimuksessani tarkastelen sitä, miten Tampereen kaupunkisuunnittelun käytänteet toimivat Vuoreksen Keskuspuistossa ja miten suunnitteluvaiheessa kerätty tieto vaikuttaa suunnitteluprosessiin sekä puiston rakentumiseen. Käsittelen tätä tarkastelemalla Vuoreksen Keskuspuistoa kahden keskeisen teeman kautta: (1) suunnittelusta rakentamiseen toteutuneiden valintojen perusteluketjua paikantamaan suunnittelunkäytänteitä ja (2) eri tietomuotojen käyttöä Keskuspuiston suunnittelussa. Staffans (2009, 24) toteaa, että kaupunkisuunnittelu on vahvasti sidoksissa julkiseen hallintoon, joka vaikuttaa suoraan kaupunkisuunnittelun käytäntöihin ja tavoitteisiin. Hajerin ja Wagenaarin (2003) mukaan politiikan analysoinnissa tulisikin keskittyä nimenomaan käytäntöjen tutkimiseen, koska poliittiset prosessit eivät itsessään paljasta vallitsevien käytäntöjen luonnetta. Jotta tämä tutkimus tarjoaisi tietoa Keskuspuiston suunnittelussa olevista onnistuneista ja epäonnistuneista toimintatavoista, tulee tarkastelun kohdistua suunnittelun käytänteisiin. Tapaustutkimuksen avulla

voin selvittää Keskuspuiston toteutumiseen vaikuttavia tekijöitä sekä suunnittelun ja rakentamisen välistä suhdetta.

Yksi kaupunkisuunnittelun keskeisimmistä tehtävistä on kehittää kaupunkialueita ekologisesti kestäväan suuntaan siten, että ne olisivat myös laadukkaita paikkoja elää (Mesimäki ym. 2015, 3). Kaupunkisuunnittelussa viheralueiden rakentamiselle ei vielä aseteta sitovia lain määrittämiä tavoitteita, joiden toteutuminen menisi muiden suunnittelukriteerien ohi. Luonto ja sen tuottamat moninaiset hyötytekijät nähdäänkin usein alisteisina yhdyskuntasuunnittelun teknis-taloudellisille tavoitteille (Tyrväinen 1999; Van Herzel & Wiedeman 2002.) Maankäytönsuunnittelussa viheralueiden hyötyjä on vaikea osoittaa konkreettisesti, koska suunnittelussa mittarina ovat tyypillisesti kustannukset ja investoinnit, jotka ovat paitsi helposti mitattavia tekijöitä ja myös yksinkertaisesti esitettävissä. Kuitenkin viheralueiden maisemahyödyt ja virkistyskäyttö ovat pääosin kustannusvapaita palvelun osia, jotka edistävät ihmisten hyvinvointia ja eliöstön säilymistä (Tyrväinen ym. 2006.) Tiivistyvässä kaupunkirakenteessa asukasmäärät lisääntyvät, jolloin viheralueiden merkitys kasvaa ennestään, joka joissain tapauksissa voi aiheuttaa ristiriidan suunniteltujen tavoitteiden ja käytännön toteutuksen välille. Vaikka Suomen kaupungeissa on melko runsaasti viheralueita, kohdistuu suurimpien kasvukeskusten luontoalueisiin yhä enemmän lisääntyviä maankäytön muutospaineita. Tiitolan (2000) mukaan kaupunkisuunnittelussa luontokohteet nähdään usein käytöltään väljästi määritellyiksi alueiksi, jotka usein osoitetaan rakennuskäyttöön.

Tutkimukseni keskeisenä teemana on 2020 -luvun viheraluesuunnittelu, jota ilmennän Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelukäytänteiden kautta. Keskuspuisto on antoisa tutkimuskohde, koska se on edelleen keskeneräinen kokonaisuus, jonka suunnittelua jatkaa edelleen Tampereen kaupungin perustama Keskuspuisto-projekti. Projekti jatkaa puiston toteuttamista jo hyväksytyjen suunnitelmien pohjalta sekä työstää uusien suunnitelmien tekoa Vuores-projektin loputtua joulukuussa 2016. Tutkimuskohteeni toisen mielenkiintoisen asetelman luo koko Vuoreksen alueen suunnittelun lähtökohdat, tavoitteet ja käytänteet, jotka heijastuvat myös Keskuspuistoon; koko asuinalue on rakennettu lähes koskemattomaan ja monimuotoiseen luonnonympäristöön, jolloin Keskuspuiston suunnittelun lähtökohdat poikkeavat jo alusta asti tavanomaisen kaupunkipuiston suunnittelusta. Vuoreksen Keskuspuiston luonnetta leimaa maisemallisten ominaisuuksien lisäksi tekninen toiminto hulevesien luonnonmukaisena käsittelijänä. Vuoreksen Keskuspuisto onkin esimerkki uudenlaisen viheralueen tuottamisesta, jossa perinteiseen virkistyspuistoon sekoitetaan erilaisia käyttömuotoja ja ominaisuuksia.

Keskeisenä tavoitteenani on esitellä 2020 -luvun viheraluesuunnittelua tutkimalla Keskuspuiston toteutukseen vaikuttavia tekijöitä suunnitteluprosessissa ja miten suunnittelussa eri käytänteet ohjaavat puiston toteutumista suunnitelmista itse toteutukseen. Olenkin valinnut työni lähtökohdaksi käytäntöjen tutkimisen, koska niiden kautta voidaan tunnistaa vakaina ja muuntumattomina rakenteina näyttäytyvien yhteiskunnallisten instituutioiden toimintatapojen muuntuvuus. Tutkimuksen lähtökohtaisena oletuksena on, että teknis-taloudelliset tavoitteet vaikuttavat viheraluesuunnittelussa esteettisiä tavoitteita korostetummin, kun keskustellaan valinnoista ja tehdään rakentamispäätöksiä.

Keskeisin tutkimuskysymykseni on:

1. *Millaisena viheraluesuunnittelu näyttäytyy 2020 -luvulla?*

Tutkimuskohteestani johdetut alakysymykset:

1. *Mitkä ovat olleet Keskuspuiston suunnittelun käänneet?*
2. *Millaisia valintoja prosessissa on tehty ja miten valintoja on perusteltu?*
3. *Miten Keskuspuiston suunnittelussa on tuotettu tietoa ja miten sillä on vaikutettu?*

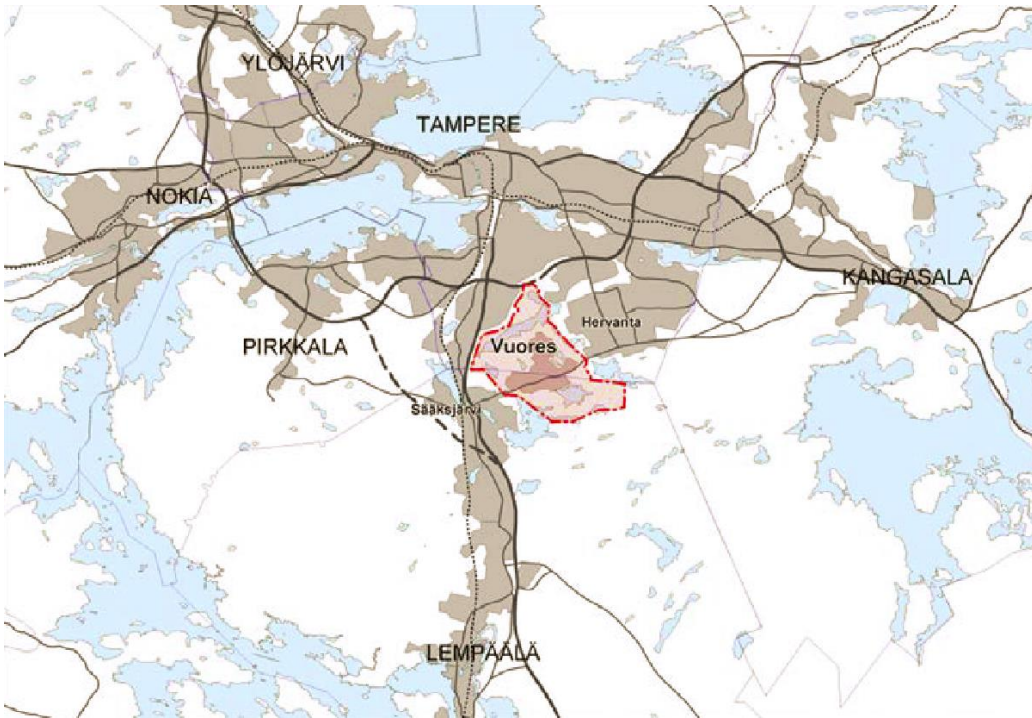
Johdannossa esittämäni tutkimuksen taustan, tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten jälkeen toisessa luvussa esittelen tutkimuskohteeni eli Vuoreksen Keskuspuiston. Samassa luvussa esittelen yleisesti koko Vuoreksen suunnitteluprosessia ja siinä ilmenneitä toimintatapoja, jotka heijastuvat myös Keskuspuistoon. Kolmannessa luvussa esitän kirjallisuuskatsauksen kautta viheralue -käsitteen ja sen suhteen muihin aihealueen käsitteistöön. Lisäksi tarkastelen viheralueita suunnittelukohteina ja esittelen yleisesti viheralueiden hyötyominaisuuksia. Neljännessä luvussa käyn läpi kaupunkisuunnitteluun vaikuttavia käytänteitä tulkitsevan politiikka-analyysin valossa. Viidennessä luvussa tutkimukseni lähestyy empiriaa, kun analysoin haastateltavien käsityksiä ja mielikuvia Vuoreksen keskuspuiston suunnittelusta ja sen suhteesta Vuoreksen asuinalueeseen. Löytämiäni empiirisiä havaintoja tulkitson teoreettisessa viitekehyksessä ja aiemmissa tutkimuksissa esitettyjen näkemysten ja terminologian avulla. Viimeisessä luvussa esittelen oman pohdintani Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelukäytänteistä ja niihin vaikuttaneista tekijöistä. Lopuksi teen yhteenvedon tämän tutkimuksen perusteella siitä, miten viheraluesuunnittelua voisi edelleen kehittää Tampereella sekä mitä hyviä käytänteitä Vuores-projektin tiimoilta viheraluesuunnitteluun tulisi käyttää ja jatkojalostaa edelleen.

2. TUTKIMUSKOHTENA VUOREKSEN KESKUSPUISTO

Tässä luvussa kuvaan Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelun vaiheita sekä koko viheralueen luonnetta yleisesti ja keskityn erityisesti tarkastelemaan Keskuspuiston fyysistä ilmettä, toimintoja ja puiston merkitystä asuinalueelle. Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelussa on ollut tavoitteena luoda imagoarvoltaan merkittävä nähtävyys, joka on kaupunkikuvallisesti korkeatasoinen ja omaleimainen. Puiston eri toiminnot ja visuaaliset näkymät on pyritty sijoittamaan alkuperäiseen avoimeen maisematilaan sopivaksi. Luonteeltaan puistoa kuvaillaan urbaaniksi kaupunkipuistoksi, joka sisältää monipuolisesti eri toiminnallisia ominaisuuksia. Keskuspuiston suunnitteluprosessia ja siihen vaikuttaneita käytänteitä ei kuitenkaan voida tarkastella ilman katselmusta koko Vuoreksen alueen suunnitteluun. Vuoreksen suunnittelu on ollut pitkä prosessi, johon on mahtunut monia valintoja ja käänteitä. Vuores-projekti ja siinä määritellyt tavoitteet sekä laadulliset kriteerit heijastelevat myös vahvasti Keskuspuiston suunnitteluun.

2.1 Vuores 2000 -luvun taitteessa

Vuoreksen rakentamisen yhtenä merkittävänä lähtötekijänä oli vastata Tampereen seudun väestön kasvuun. Tampere on Helsingin jälkeen valtakunnan toiseksi suurin kaupunkiseutu ja samalla kasvukeskus. Vuoreksen suunnittelun alkuaikoina Tampereen ja koko kaupunkiseudun väkiluvun ennustettiin muuttuvan tulevina vuosikymmeninä siten, että vuosien 2000-2020 välillä asukasluku kasvaa koko kaupunkiseudulla 50 000:lla ja Tampereella 30 000 asukkaalla. Tampereen kaupunginvaltuuston strategiakokouksessa 12.3.1997 päätettiin, että kantakaupungin aluetta tulee täydentää ja tiivistää mm. rakentamalla täydennysalueita. Tällöin Vuoreksen eteläinen alue valikoitui kaupunkirakenteen laajentamissuunnaksi (Vuoreksen osayleiskaava 2003, 8.) Vuores sijoittuu Tampereen eteläpuolelle Tampereen ja Lempäälän väliin (kuva 1). Monet tekijät vaikuttivat siihen, että Vuores valikoitui kaupungin kasvusuunnaksi, muun muassa se, että Tampereen kaupunki omisti paljon maata Vuoreksen alueelta, Kolmostien varrella oli jo ennestään yrityksiä sekä yksinkertaisesti halu vastata kaupungin väestömäärän kasvuun ja asuntotonttien pulaan (Wacklin 2015, 27).

Kuva 1. Vuoreksen sijainti Tampereen seudulla (Vuores-kehitysohjelman loppuraportti 2016, 5)

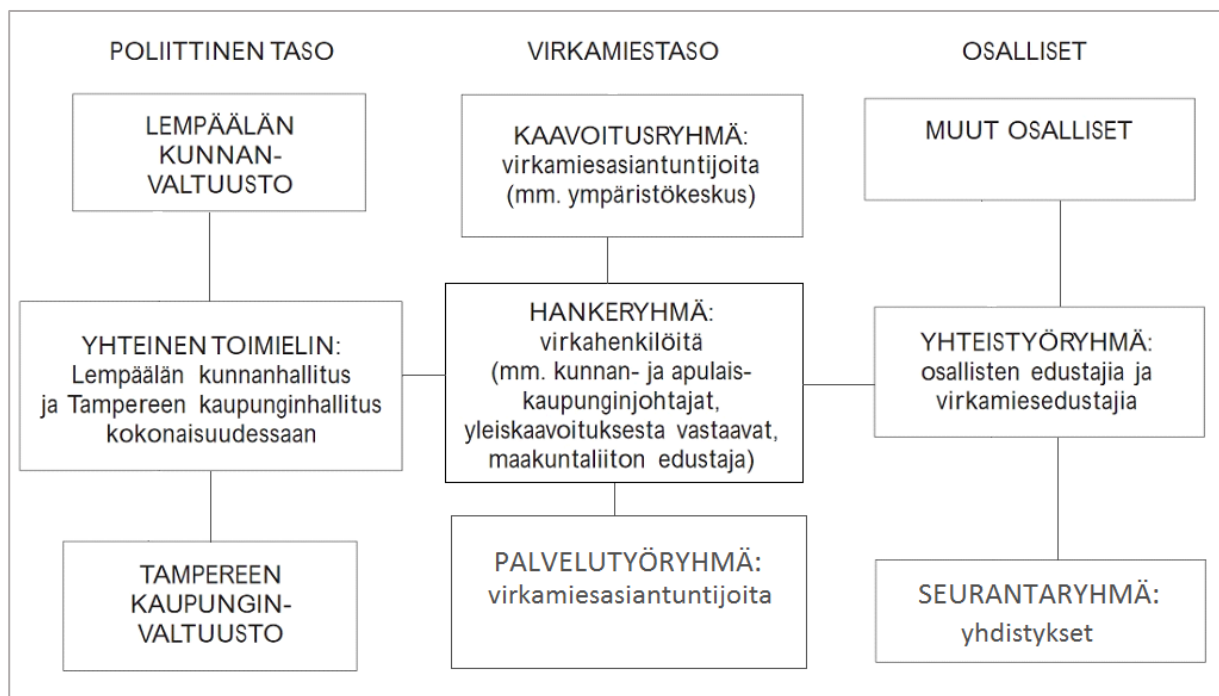
Vuoreksen visiona on ollut rakentaa laadukas kaupunginosa, jossa yhdistyy asuminen ja luonto. Vuores koostuu useasta asuinalueesta, joita kuvaillaan asukkaiden sujuvan arjen ja ekologisen liikkumisen yhdistymispaikkoina (Vuores-kehitysohjelman loppuraportti 2016, 8.) Ennen uuden asuinalueen rakentamista Vuores oli pääosin rakentamaton alue (green field), jonne sittemmin suunniteltiin 13 000 - 15 000 asukkaan asuinalue tulevien vuosien väestömääräennusteiden perusteella. Vuoreksen suunnittelualue oli ennestään harvaan asuttu; Tampereen puolella asukasluku oli 19 ja Lempäälän puolella 44 (Vuoreksen osayleiskaava 2003, 1, 14.) Vuoreskeskus on Vuoreksen kaupunkimaisin asuinalue, jossa sijaitsee pääosa alueen palveluista sekä koko kaupunginosan keskeisin viheralue, Keskuspuisto (Vuores-kehitysohjelman loppuraportti 2016, 16, 18). Vuoreksen osayleiskaava hyväksyttiin 28.1.2005 Ympäristöministeriön toimesta, jolloin asuinalueen suunnittelu voitiin varsinaisesti käynnistää (Pirkanmaan maakuntakaava päätös 2005, 133).

Vuoreksen suunnittelua ohjataan kaupunginosalle erikseen määritellyillä laatutaso-ohjeilla, jotka on laadittu koskemaan julkisia tiloja sekä tonttirakentamista. Vuonna 2008 laadittu laatutaso-ohje määrittelee alueiden suunnittelun ja rakentamisen periaatteita korkeatasoisen ja viihtyisän ympäristön saavuttamiseksi kestävä kehityksen periaatteiden mukaan. Laatutaso-ohjeen on laatinut työryhmä, jossa on ollut mukana edustajat asemakaavoituksesta, katu- ja vihersuunnittelusta sekä suunnittelun ja rakentamisen eri osa-alueiden ammattilaisia (Vuoreksen laatutaso-ohje 2008, 1- 8.) Ohjeistus

muodostaa yhtenäisen laatutasotavoitteen, johon päättäjät, suunnittelijat ja rakentajat voivat nojautua työssään. Laatutaso-ohjeessa käsitellään asioita, joita erityisesti halutaan korostaa alueen suunnittelussa ja rakentamisessa, sekä tapauksia, jotka jollakin tavalla poikkeavat normaalista suunnitteluprosessista (Vuores-kehitysohjelman loppuraportti 2016, 46.) Vuoreksen laatutaso-ohjeella pyritään saavuttamaan korkeatasoinen ja viihtyisä kaupunki-ilme, jonka suunnittelussa huomioidaan erityisesti hyvät materiaalit, monipuoliset istutukset, harkitut maisemakuvat ja ympäristötaiteen käyttö. Ohjeessa on painotettu, että alueen luonto tulee huomioida suunnittelussa ja rakentamisessa sen maisemallisten erityispiirteiden ja monipuolisten luontoarvojen osalta. Erityistä huomiota kiinnitetään hulevesien luonnonmukaiseen käsittelyyn, jolla pyritään säilyttämään ympäröivien luonnonmukaisten alueiden vesitasapaino. Kokonaisuutena rakentamisessa tulisi laadullisesti tavoitella monimuotoista ympäristöä, jossa korostetaan alueen alkuperäisiä maisemapiirteitä. (Vuoreksen laatutaso-ohje 2008, 3.)

2.2 Keskuspuiston toimijat ja Keskuspuisto-projekti

Keskuspuiston suunnittelu kuului Vuores-kehityshankkeen alaisuuteen aina vuoteen 2016 asti. Hanketta varten perustettiin virallisiksi toimintaryhmiksi hankeryhmä, kuntien yhteinen toimielin, suunnitteluryhmä, palvelutyöryhmä, seurantaryhmä ja yhteistyöryhmä (kuvio 1). Hankkeen projektijohtaja Pertti Tamminen nimettiin koordinoimaan koko projektin suunnittelua. Hankeryhmän toimenkuvaan kuului käytännön suunnittelutyön ohjaaminen, neuvottelemine yhteistyöryhmän ja viranomaisten kanssa ja yleiskaavaehdotuksen valmistelu sekä muut projektin valmisteluun liittyvät tehtävät. Suunnitteluryhmä toimi yhdessä Tampereen kaavoitusyksikön kanssa Vuoreksen alueen käytännön suunnittelutyössä. Seurantaryhmä koostui yhdistyksistä, joiden tehtävänä oli pohtia ympäristövaikutusten arviointia ja alueen jatkosuunnittelun edellytyksiä. Yhteistyöryhmän tehtävänä taas oli huolehtia, että asianosallisilla oli mahdollisuus vaikuttaa alueen kaavoitukseen ja prosessiin maankäyttö- ja rakennuslain takaamien mahdollisuuksien puitteissa. (Tampereen kaupunginvaltuuston kokouspöytäkirja 2000.)

Kuvio 1. Vuoreksen suunnittelun organisaatiomalli (mukaillen Mikkonen-Young & Lehmuspuisto 2004, 100.)

Vuores-projekti sai päätöksensä joulukuussa 2016, vaikka Vuores on edelleen keskeneräinen asuinalue. Vuoreksen toteutusta jatketaan edelleen Vuores-projektista johdettujen erillisten projektien kautta, joista yksi on Keskuspuisto-projekti. Keskuspuisto-projektin yhtenä tarkoituksena on etsiä ja testata toimintatapoja, joiden avulla varmistetaan Keskuspuiston viherympäristön laadulle ja hulevesien luonnonmukaiselle hallinnalle asetettujen tavoitteiden toteutuminen. Projekti toimii vaiheittaisesti, jonka keskiössä on kiinnittää huomiota kustannusten hallintaan, hulevesijärjestelmän tekniseen toimivuuteen sekä virkistysarvojen ja käytettävyyden varmistamiseen. Projektin arvioidaan kestävän noin 15 vuotta, mutta projekti voidaan päättää, kun oikeat menettelytavat on saatu varmistettua. Keskuspuisto-projektiin on nimetty oma projektiryhmänsä, jossa toimii pääasiassa Tampereen kaupungin asiantuntijoita, kuten puistosuunnitteluun, hulevesien hallintaan ja viheralueiden kunnossapitoon erikoistuneita henkilöitä. Projektiryhmä vastaa muun muassa suunnitelmataarkastusten teettämisestä, toteutuksen teknisestä sisällöstä ja projektin yhteydessä syntyvien uusien käytäntöjen testaamisesta. Projekti saa rahoituksensa Vuoreksen kehitysohjelman budjetista (Vuoreksen Keskuspuiston projektisuunnitelma 2016, 1-9.)

2.3 Keskuspuisto – viherverkoston selkäranka

Vuoreksen osayleiskaavaehdotuksessa on todettu, että alueelle muuttavat asukkaat tarvitsevat tiiviiden ja tehokkaiden korttelialueiden vastapainoksi hyviä virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksia korttelialueiden välittömään läheisyyteen (Vuoreksen osayleiskaava 2003, 60). Vuoreksen alue oli pääosin rakentamatonta maa- ja metsätalousmaata, joten sen viheraluesuunnittelun lähtökohta poikkeaa esimerkiksi verrattuna täydennysrakentamishankkeisiin. Vuoreskeskuksen asemakaavaselostuksessa, johon Keskuspuisto pääasiassa sijoittuu, kuvataan asemakaava-alueen muutos nykyisestä rakentamattomasta alueesta kaupunkimaiseksi rakennetuksi asuinympäristöksi ja hoidetuksi puistoalueeksi. Selostuksessa kuitenkin todetaan, että tiivistii rakennetussa Vuoreskeskuksessa ei tule säilymään nykyinen luonnonmukainen kasvillisuus (Asemakaavaselostus 8162 2012, 19). Vuoreksen virkistysalueiden maisemallisessa yleisilmeessä on kuitenkin pyritty säilyttämään viheralueet luonnonmukaisesti hoidettavina ulkoilu- ja puistometsinä. Tästä poikkeaa Vuoreksen keskusta-alueella ja asuntokortteleiden välissä sijaitsevat puistoalueet, jotka toteutetaan viherrakentamisen keinoin (Vuoreksen maisemallinen yleissuunnitelma 2005, 8.) Vuoreksen keskuspuisto on sijoitettu vanhalle peltoaukealle (kuva 2), jonka avoin maisema on toiminut suunnittelun lähtökohtana.

Kuva 2. Vanha peltoaukea, jolle Keskuspuisto on sijoitettu (Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluohjelma 2003, 2).

Vuoreksessa viher- ja virkistysalueiden (kuva 3) suunnittelussa keskeinen asema on osoitettu luonnon monimuotoisuuden ja ekologisten arvojen painotukseen (Vuoreksen osayleiskaavaehdotus 2003, 54, 60). Keskuspuisto toimii Vuoreksen viheralueiden selkärankana, joka pituussuunnassa jatkuu Särkijärven etelärannalta aina Ruskontielle saakka (Vuoreksen maisemallinen yleissuunnitelma 2005, 14). Keskuspuiston suunnitteluohjelmassa puistoa kuvaillaan koko Vuoreksen tärkeimmäksi viheralueeksi ja samalla julkiseksi tilaksi (Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluohjelma 2006, 2). Valtaosa puistosta sijoittuu Vuoreskeskuksen kaava-alueeseen (8161), mutta puiston pohjoisosa ja siihen liittyvä Vähä-Virolaisen puisto kuuluvat Virolaisen kaava-alueeseen (8073). Keskuspuisto on osa laajempaa Vuoreksen läpi kulkevaa viheraluevyöhykettä, joka yhdistyy muun muassa Vuoreksen urheilupuistoon ja Lempäälään Koipijärven viheralueeseen. Keskuspuisto on kosketuksissa koskemattoman luonnon, mutta myös rakennetun ympäristön kanssa, koska se rajautuu Pienen Virolaisen ympäröimään metsäalueeseen, mutta myös Vuoreksen asutusalueeseen, kouluun ja keskustan torialueeseen. Etelässä puistoa rajaa Ruskontie ja pohjoisessa Vuoreksen puistokatu sekä Pienen Virolaisen asuntomessualue (Asemakaavaselostus 8038 2009, 10; 8161, 19).

Kuva 3. Karttakuva Vuoreksen puistojen muodostamasta viherverkostosta (Vuores-kehitysohjelman loppuraportti 2016, 43).

Keskuspuiston yksi merkittävimmistä ominaisuuksista on alueen hulevesien ekologinen hallinta. Hulevesien hallintamenetelmien tarkoituksena on huolehtia siitä, ettei Vuoreksen järviin kulkeudu maaperän kiintoainesta tai vesistöjä kuormittavia ravinteita. Luonnonmukainen hallintakokonaisuus on Suomen mittakaavassa yksi laajimpia ja Keskuspuiston suunnittelun alkaessa kotimaista tietoa hulevesien luonnonmukaisesta hallinnasta oli hyvin vähän saatavilla. Näin laajan hallintakokonaisuuden toteuttaminen onkin edellyttänyt Tampereen kaupungin tasolla uudenlaista yhteistyötä ja uusien toimintatapojen etsimistä, jotta järjestelmän toimivuus on voitu varmistaa (Vuoreksen Keskuspuiston projektisuunnitelma 2016, 3.)

Hulevesien käsittelyn suunnittelualue on varsinaista Keskuspuistoa laajempi kokonaisuus; alueen hulevesimalliin kuuluu 120 erillistä pienvaluma-aluetta, kaksikymmentä hulevesien hallintajärjestelmää ja kolme järveä sekä sadevesiviemäri- ja avo-ojaverkostot (Vuoreksen hulevesien hallinnan yleissuunnitelma 2006). Puiston suunnittelussa on otettu huomioon hulevesien hallinnan tilanvarauksen mahdollistama esteettinen ilme. Puiston keskeiselle paikalle on asetettu vesiaihe, jonka tarkoituksena on vastata kaupunkikuvan ilmettä (kuva 4). Puisto, joka on kokonaisuudessaan noin 17 ha kokoinen viheralue, toimii Vuoreksen viherverkoston osana, joka yhdistää toisiinsa alueen keskeisimmät toiminnalliset virkistysalueet, kuten urheilupuiston, koulujen liikunta-alueet sekä uimarannan. Tämän lisäksi puistossa on leikkipaikka, joka sijaitsee Vuoreksen koulukeskuksen itäpuolelle (Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluohjelma 2006, 5.)

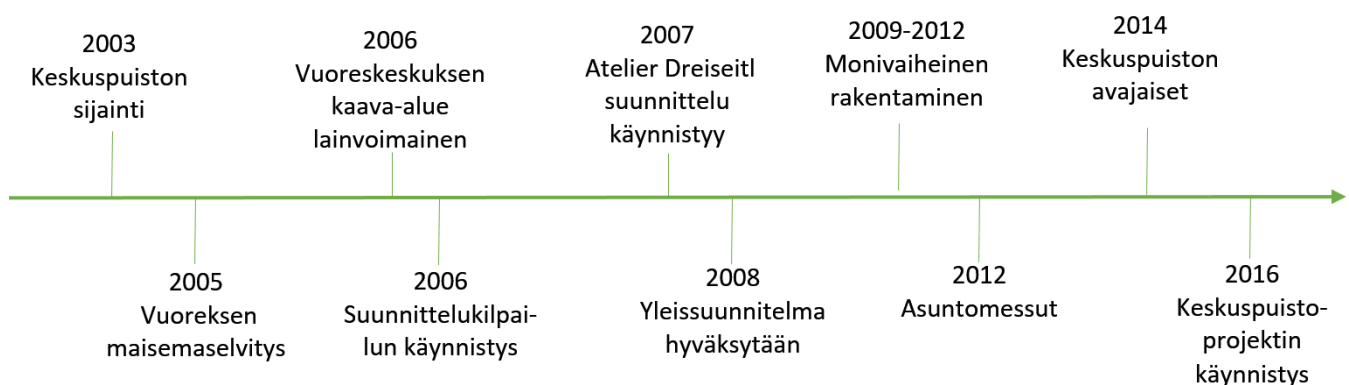

Kuva 4. Keskuspuiston hulevesijärjestelmän Keskusallas (Vuores-portaali 2017).

2.4 Keskuspuiston suunnittelun käänneet

Kuviossa 2 on esitetty Keskuspuiston suunnittelun vaiheiden aikajana. Vuoreksen suunnitelmadokumenteissa oli osoitettu paikka keskeiselle kaupunkipuistolle jo vuonna 2003 valmistuneessa osayleiskaava ehdotuksessa, jonka jälkeen Keskuspuisto on ollut lähes säännöllisesti esillä muissa kaavadokumenteissa. Keväällä 2005 koko Vuoreksen alueelle laadittiin maisemasuunnitelma, joka antaa yleiskuvan kaupunginosan viheralueiden luonteesta ja toimii myös keskuspuiston suunnittelun lähtökohtana. Keskuspuisto kuuluu Vuoreskeskuksen kaava-alueeseen (8160), joka on saanut lainvoiman 27.9.2006. Vuoreskeskukselle laaditussa asemakaavaselostuksessa, Keskuspuistosta puhutaan lähinnä kaava-alueen hulevesien hallinnan alaisuudessa (Asemakaavaselostus 8161 2007, 27.) Ensimmäisiä hulevesien hallintaan vaadittavia selvityksiä on tehty Vuoreksen alueelle jo vuonna 1999, jotka ovat myöhemmin toimineet Keskuspuiston hulevesien suunnittelun pohjatietona (Luonnonmukaista hulevesien hallintaa Tampereen Vuoreksessa 2012).

Keskuspuiston suunnittelu alkoi varsinaisesti vuoden 2006 loppupuolella kaksivaiheisen suunnittelukilpailun käynnistämällä. Hankintamenettelyn ensimmäisessä vaiheessa valittiin ilmoittautumismenettelyn perusteella työryhmät ja toisessa vaiheessa valittujen ryhmien kesken järjestettiin hintaan ja laatuun perustuva tarjoutumiskilpailu puistosuunnitelman laatimisesta (Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluohjelma 2006, 6). Suunnittelukilpailun voitti saksalainen suunnittelutoimisto Atelier Dreiseitl, jonka kanssa yhteistyö käynnistyi vuoden 2007 alussa yleissuunnitelman laadinnalla. Suunnittelutoimiston valintaan vaikutti toimiston pitkäaikainen kokemus hulevesien hallinnasta ja puistomaiseman ympäristötaiteellinen näkemys (Asemakaavaselostus 8038 2009, 14.)

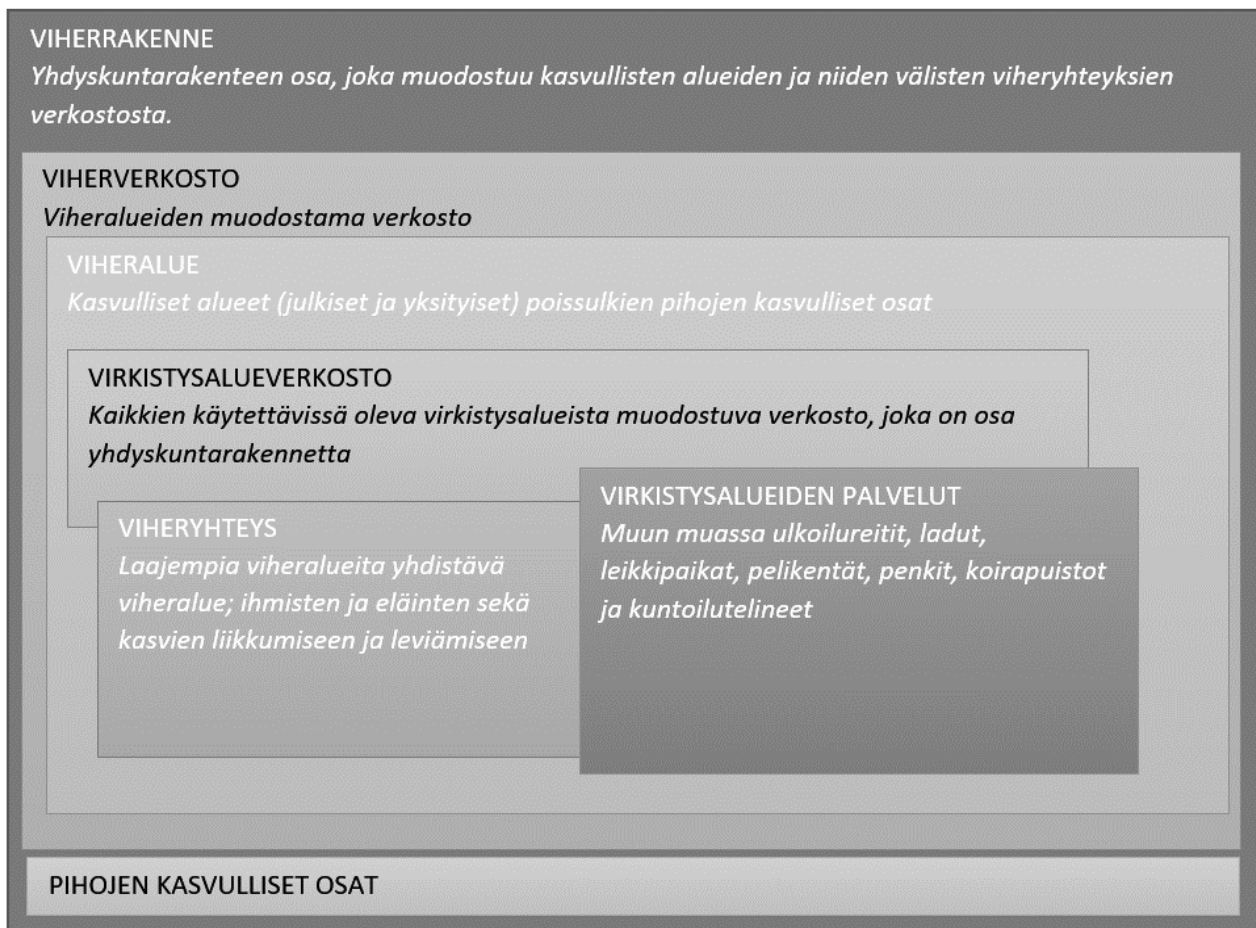

Kuvio 2. Aikajana Keskuspuiston suunnittelun käännteistä.

Keskuspuiston yleissuunnitelmasta pidettiin yleisötilaisuus 3.6.2008 ja yleissuunnitelman laadintavaiheessa järjestettiin kaksi hulevesiä koskevaa yleisötilaisuutta. Yhdyskuntalautakunta hyväksyi 26.8.2008 Vuoreksen Keskuspuiston yleissuunnitelman puiston toteutussuunnitelman pohjaksi (Asemakaavaselostus 8038 2009, 3.) Keskuspuiston suunnittelu ja toteutus on tapahtunut kaksivaiheisesti, joka tarkoittaa, että usein toteutusvaiheessa on jouduttu tekemään väliaikainen rakenne ennen lopullista rakennetta (Vuoreksen Keskuspuiston projektisuunnitelma 2016, 10). Vaatimus on koskenut lähinnä puiston rakentamisen aikaisten hulevesien hallintaa. Puiston suunnittelu on vaatinut useita rinnakkaisia suunnittelu- ja selvitystöitä, jotka ovat olleet puiston kokonaistoteutuksen ja aikataulun kannalta välttämätön rakentamismenetelmä. Vuodesta 2007 lähtien alueelle on tehty rakentamisen tueksi muun muassa katu-, viher-, hulevesi-, valaistus- ja kalustesuunnittelua (Vuores-kehitysohjelman loppuraportti 2016, 107). Keskuspuisto avajaisia vietettiin 5.6.2014 Maailman ympäristöpäivänä, vaikka tässä vaiheessa puisto oli edelleen vielä keskeneräinen. Avajaisten jälkeen puistosuunnitelmia on toteutettu tasaisesti Vuores-projektin alaisuudessa projektin päättymiseen asti. Keskuspuisto-projekti perustettiin 22.6.2016, jonka tarkoituksena on jatkaa puiston suunnittelua vielä arviolta seuraavat 15 vuotta toteuttaen jo kaavoitettuja ja hyväksytyjä suunnitelmia sekä jatkaa suunnittelua (Vuoreksen Keskuspuiston projektisuunnitelma 2016, 3-4).

3. VIHERALUEET SUUNNITTELUN KOHTEENA

Viheralueiden (*green space, green area*) määritelmä on kaavoista riippumaton. Suomen ympäristökeskuksen mukaan viheralue käsitteenä (kuvio 3) määritellään yksityisenä ja julkisena kasvullisena alueena, joita ovat esimerkiksi puistot, metsät, rannat, pellot ja golfkentät. Viheralue -käsitteeseen ei sisälly pihojen kasvulliset osat. Viheralueen määritelmä pohjautuu sen mahdollistamiin toimintoihin, joka lähtee kasvillisuudesta; kasvullinen alue mahdollistaa erinäisiä toimintoja, joita muut alueet eivät. Esimerkiksi niityt ovat hyvin vettä läpäiseviä pintoja, jolloin ne toimivat luonnollisesti hulevesien imeyttäjinä, johon pinnoitetut alueet eivät pysty. Läheinen käsite viheralueelle on rakentamattomat alueet, mutta ne voivat tarkoittaa myös joutomaita, jotka voidaan myöhemmin osoittaa rakentamiskäyttöön. Toinen läheinen käsite on viherympäristö, joka ei kuitenkaan ole yhtä tarkka määritelmältään kuin viheralue (Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä 2013, 15-16.)

Kuvio 3. Viheralue -käsitteen suhde muihin aihealueen käsitteisiin. (Mukaillen Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä 2013, 16).

Tampereen kaupunki luonnehtii viheralue -käsitettä omassa viheralueohjelmassaan seuraavasti: ”Viheralueita ovat kaikki taajaman kasvillisuuden peittämät alueet sekä myös muut sellaiset alueet, jotka on rakennettu virkistys- tai koristetarkoituksia varten. Viheralue on yleisnimitys puistolle, urheilu-, ulkoilu- ja uimaranta-alueille sekä muille vastaaville alueille.” Tampereen kaupunki jaottelee viheralueohjelmassaan viheralueet viiteen eri tyyppiluokkaan, joita ovat kaupunkipuistot, luonnonmukaiset lähivirkistysalueet, maisema- ja luonnonhoitoalueet, urheilu- ja virkistysalueet sekä muut viheralueet. Viheralueet on jaoteltu tarkemmin käyttötarkoituksen, sijainnin, pinta-alan, luonnonolojen ja maiseman sekä hoitotavan perusteella 20 eri viheraluetyyppiin. Jaottelu perustuu vuonna 1994 tehtyyn viheralueselvitykseen (Tampereen viheralueohjelma 2005, 13-14.)

3.1 Viheralueet osana suunnittelua

Suomessa maankäyttö ja alueiden suunnittelu perustuu kolmiportaiseen kaavoitukseen. Yleispiirteisen maakuntakaavan tarkoituksena on ohjata seudullisten ja maakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden pohjalta yksityiskohtaisempien yleis- ja asemakaavojen toteutusta. Jokaisen kaavavaiheen tulee toteuttaa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteiden linjauksia ja velvoitteita sekä edellä mainittujen lisäksi maankäyttö- ja rakennuslain linjaamia alueiden käytön tavoitteita. Maakuntakaavoitusta ohjaa myös Suomen valtiota koskevat kansainväliset sopimukset ja sitoumukset, jotka myös määrittävät kaavojen sisältötarpeita. Nämä kansainväliset sopimukset, kuten YK:n puitesopimus, maailman kulttuuri- ja luontoperinnön suojelua koskeva yleissopimus sekä monimuotoisuutta koskeva yleissopimus, liittyvät usein juuri viheralueiden suunnitteluun (Ympäristöministeriö 2002, 74-75.) Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) asettaa tiettyjä sisältövaatimuksia sekä rajoitteita maakuntakaavalle koskien viher- ja maisema-alueiden suunnittelua. Vaatimukset ja rajoitukset ilmenevät alueiden käytön ekologisen kestävyyden, ympäristön huomioimisen, kestävien liikenteen ja teknisen huollon järjestelyiden kontekstissa, vesi- ja maa-ainesvarojen kestävän käytön, virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyyden sekä maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimisen huomioimisena. Maankäyttö- ja rakennuslaki on kuitenkin vain osa ympäristönkäytön ohjausjärjestelmää (VAT 2008, 4). Maakuntakaavan oikeudellista sisältöä säätää myös Luonnonsuojelulaki (1096/1996), jossa alueellista suunnittelua ohjaavat luonnonsuojeluohjelmat ja -päätökset sekä maisema-alueita koskevat perustamispäätökset.

Valtioneuvoston päätöksessä valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (2008, 8-11) linjataan tavoitteiksi, että alueidenkäytöllä tulisi edistää luonnon virkistyskäyttöä, suojelualueverkoston ja arvokkaiden maisema-alueiden ekologisesti kestävää hyödyntämistä virkistyskäytössä, elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymistä ja vesien hyvän tilan saavuttamista ja ylläpitämistä. Lisäksi alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon ekologisesti sekä virkistyskäytön kannalta merkittävät ja yhtenäiset luonnonalueet. Alueidenkäyttöä on ohjattava siten, ettei näitä aluekokonaisuuksia tarpeettomasti pirstota. Luonnon pirstoutuminen on usein rakentamisen ja maankäytön tehostamisen seuraus, jolloin elinalueiden häviämistä tapahtuu (Väre & Krisp 2005, 8). Sipilä ja Tyrväinen (2007) toteavat, että esimerkiksi liiallinen täydennysrakentaminen voi pilkkoa laajempia viheralueita pienemmiksi alueiksi siten, että niiden laatuominaisuudet muuttuvat merkittävästi.

Maankäytön suunnittelu luo perusedellytykset kaupunkilaisten mahdollisuuksille ylläpitää hyvinvointiaan (Sipilä & Tyrväinen 2007). Maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) säädetään asemakaavan laadinnasta siten, että sen tarkoituksena on luoda edellytykset terveelliselle, turvalliselle ja viihtyisälle elinympäristölle, palvelujen alueelliselle saatavuudelle ja liikenteen järjestämiselle. Luonnonympäristöä ja rakennettua luontoa tulee vaalia eikä niihin liittyviä erityisiä arvoja saa hävittää. Kaavoitettavalla alueella tai sen lähiympäristössä tuleekin olla riittävästi puistoja ja muita lähivirkistykseen soveltuvia alueita. Alueidenkäytön suunnittelulla edistetään yhdyskuntien ja elinympäristöjen ekologista, taloudellista ja sosiaalista sekä kulttuurista kestävyyttä. Kun puhutaan viheralueiden suunnittelusta, on huomioitava, että suuri osa yleiskaavan sisältövaatimuksista liittyy juuri ekologisesti ja kulttuurisesti kestävän kehityksen periaatteiden toteuttamiseen. Sisältövaatimusten tulisikin ilmetä konkreettisina kohtina suunnittelussa, kuten hulevesien käsittelyperiaatteina, viheralueiden ja viherverkoston järjestämisenä, virkistysalueiden saavutettavuutena ja kulttuuriympäristön ominaisluonteen ja erityispiirteiden säilymisenä (Ympäristöministeriö 2006, 25-43.)

Viheralueet suunnittelukohteina ovat vahvasti kulttuurisidonnaisia, joiden sisältöä määrittää kansallinen mentaliteettimme siitä, miten koemme eri luontokohteet osana ympäristöämme (Lapintie 2001, 17). Ympäristön kokeminen on kuitenkin subjektiivista, joten tietynlainen luonto ei välttämättä miellytä kaikkia (Sipilä & Tyrväinen 2007). Viheralueisiin kohdistuu monia odotuksia ja käyttöpaineita käyttäjien suunnasta, jonka vuoksi niiden tulisi tarjota pitkällä tähtäimellä mahdollisimman monipuolisia palveluita, jotka ovat helposti yhteen sovitettavissa keskenään (Gabrielsson 2001, 4). Luonnon monimuotoisuuden ja sitä kautta ekosysteemipalveluiden turvaaminen on monissa tapauksissa yhteneväinen asukkaiden kannalta hyvän ja laadukkaan elinympäristön turvaamisen kanssa. Suunnittelussa syntyy myös ristiriitoja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja luontokokemusten tarjoamisen välille. Jotta luontoarvoja ei menetettäisi, niin herkästi vaurioituva ympäristöalue voidaan joutua rajaamaan virkistyskäytön ulkopuolelle (Niemelä, Tyrväinen & Schulman, 2009, 11.) Valintoja joudutaan tekemään luonnonsuojelun ja ihmisten tarpeiden välillä, varsinkin kun kyseessä on monien asukkaiden kaupunkiympäristö. Eri näkemyksiä ei ole aina mahdollista sovittaa yhteen, mutta kaupunkisuunnittelun kannalta on tärkeää, että eri näkemykset tuodaan esiin ja saadaan kommunikoidaan keskenään. Kaupunkisuunnittelussa luontoarvojen asema on kuitenkin suhteellisen vahva verrattuna luonnon kokemuksellisiin arvoihin (Sipilä & Tyrväinen 2007.) Asikainen ja Jokinen (2009) toteavat artikkelissaan, että lainmukainen viheraluesuunnittelu nojaa

luontoarviointeihin, jotka käsittelevät kohteita ensisijaisesti luonnontieteellisesti määritellyiksi luokiksi ja uhanalaisuuslaskelmiksi, joka usein johtaa sosiaalisten ja virkistysarvojen väheksymiseen kaupunkisuunnittelussa.

3.2 Viheraluesuunnittelu Tampereella

Tampereen kaupungin pinta-alasta viidesosa on viheralueita, joihin sisältyy rakennettujen puistojen lisäksi metsät ja avoimet alueet. Kaupungin viheralueiden suunnittelusta, rakennuttamisesta ja ylläpidosta vastaa kaupunkiympäristön palvelualue. Viher-suunnittelu on kytketty osaksi kaupunkisuunnittelun ja maankäytön suunnittelun eri vaiheita. Yleiskaavatasolla varmistetaan viheralueiden, viherverkostojen ja reittien riittävyys sekä niiden eheä kokonaisuus. Asemakaavatasolla taas määritellään tarkemmat viheralueiden määrät ja niiden käyttötarkoitus sekä huomioidaan merkittävät luonnonarvot. Tampereen viheraluesuunnittelua, kehittämistä ja investointeja ohjaa vuosiksi 2005-2014 laadittu viheralueohjelma sekä viherpalveluohjelmat (Puistot ja viheralueet 2015.) Viheralueohjelman yksi tavoitteista oli lisätä yhteistyötä viheralueiden käyttäjien ja viheralueita ylläpitävien yksiköiden välillä kokemuksellisen tiedon saamiseksi (Mäkinen 2003, 1). Viheralueiden kehittämisen tärkeimmät tavoitteet Tampereella ovat viihtyisyyden ja turvallisuuden lisääminen. Ohjelma on kehitetty pitkän tähtäimen ohjenuoraksi kaikille kaupungin omistamille viheralueille. Viheralueohjelman mukaisten suunnitteluhankkeiden toteutumisesta ohjaa ja valvoo erillinen ohjausryhmä, joka vastaa ohjelman tavoitteiden toteutumisesta ja ohjelman suuntaamisesta sekä tarvittavien resurssien budjetoinnista vastuuyksiköille (Tampereen Viheralueohjelma 2005, 56, 60.)

Tampereen viherrakentamisen investointikohteet esitetään aina kullekin vuodelle erikseen laadittavassa yhdyslautakunnan hyväksymässä investointiohjelmassa. Viherkohteita rakennutetaan puitesopimuksin tai kilpailutuksen perusteella. Ulkopuoliset yritykset ja Tampereen infra vastaavat Tampereen alueen viheralueiden rakentamisesta. Vuosittain kohteita rakennetaan noin parikymmentä, joista valtaosa on perusparannuskohteita, leikkipaikkoja ja historiallisia puistoja. Alle puolet rakennetuista puistosta on uudiskohteita (Puistot ja viheralueet 2015.) Viheralueita suunnitellaan yhdessä kaavoittajien, viheralueiden ylläpitäjien ja suunnittelijoiden sekä ympäristövalvonnan asiantuntijoiden kanssa. Yhteistyötä edellytetään myös joissain tapauksissa ulkoilun- ja kevyenliikenteen verkostojen sekä erilaisten teknisten verkostojen asiantuntijoiden kanssa (Tampereen Viheralueohjelma 2005, 27.)

3.3 Viheralueiden laatu- ja hyötyominaisuuksia

Suomen kaupunkien yleisilmettä leimaa keskustan puistot ja puistokadut sekä kaupunginosien väliin ulottuvat metsät ja muut rakentamattomat alueet, jotka muodostavat monipuolisen ja muuttuvan ekologisen verkoston (Väre & Krisp 2005, 3). Edellä mainitut viherrakenteet tuovat luonnon lähelle kaupunkilaisia ja osaksi heidän päivittäistä elämää. Niemelä ym. (2009, 9-10) toteavat, että kaupunkisuunnittelun tavoitteena tulisi olla edellytysten luominen kestäväälle kaupunkikehitykselle, jolloin viheralueiden merkitys asukkaille sekä luonnolle korostuu. Vihervyöhykkeillä on kaupungin toiminnoissa useita merkityksiä, joista asukkaiden kannalta yksi merkittävimmistä on *virkistyskäyttö* (Väre & Krisp 2005, 7). Viherverkostot ovatkin oleellinen osa kaupunkirakennetta, jossa viheralueet palvelevat asukkaiden tarpeita liikkumisen, toiminnan ja elämysten paikkoina. Viheralueiden eduiksi voidaan myös katsoa niiden mahdollistamat ekosysteemipalvelut ja verkostojen muodostamat ekologiset verkostot (Haila 2010.)

Kaupunkiluonnolla on oleellinen merkitys ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Viheralueet lisäävät viihtyisyyttä ja tuovat luonnon mukaan asukkaiden arkiympäristöön (Tyrväinen 2005a, 42.) Tyrväisen ym. (2005, 4) mukaan viheralueiden hyödyt voidaan jaotella viiteen eri luokkaan (kuvio 4). Sosiaalisia, esteettisiä ja arkkitehtonisia hyötyjä tarkasteltaessa ihmisten hyvinvoinnin kokemus korostuu. Ihmisten terveyden kannalta viheralueiden vaalimista ja kehittämistä voidaankin pitää kansanterveystyönä (Sipilä & Tyrväinen 2007). Kaupunkien viheralueisiin tulisi suhtautua kustannustehokkaana terveyshuollon resurssina. Tyrväinen ja Korpela (2009, 59) esittävät, että kansainvälisten tutkimusten mukaan asuinympäristön viheralueiden määrällä ja kuolleisuuden välillä on havaittu olevan selvä yhteys.

VIHERALUEIDEN HYÖTYJAOTTELU				
Sosiaaliset	Esteettiset ja arkkitehtoniset	Tekniset ja ilmastolliset	Ekologiset	Taloudelliset
Ulkoilu ja liikuntamahdollisuudet Asuin- ja työympäristöjen viihtyisyys Positiiviset vaikutukset fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen Kulttuuriset arvot	Maiseman kauneus: <i>kasvillisuuden värit, tekstuuri, muodot</i> Vuodenaikojen vaihtelu Luonnon kokeminen Rakenteelliset ratkaisut: <i>tilojen rajaus, näköyhteyksien katkaisu, rakennusten maisemointi ja liittäminen ympäristöön</i>	Ilman laadun suodatus Tuulen ja melun vaimentaminen Vaikutus pienilmaston lämpötila- ja kosteussuhteisiin Häikäisyn ja heijastuksen esto Vesieroosion estäminen Hulevesien käsittely	Elinympäristön tarjoaminen kasvi- ja eläinlajeille	Tuotteiden arvo: puutavara, marjat, sienet Kiinteistöjen arvo Kaupungin vetovoimaisuus ja kilpailukyky matkailulle, yrittäjille

Kuvio 4. Viheralueiden hyötyjaottelu (mukaillen Tyrväinen 2005b, 4)

Kaupunkien viher- ja vesialueiden tarjoamat ekosysteemipalvelut limittyvät osin hyötyjaottelun kategorioihin. Ihmisille ja ympäristölle elintärkeitä ekosysteemipalvelut voidaan jaotella tuotanto-, säätely- ja kulttuuripalveluihin. Tuotantopalveluja ovat ekosysteemin tuottamat hyödykkeet, kuten ruoka, juomavesi ja puutavara sekä geenivarat. Kulttuuripalveluiksi voidaan luokitella immateriaaliset hyödykkeet, kuten virkistys ja esteettiset kokemukset. Säätelypalvelut ovat tekijöitä, jotka säätelevät esimerkiksi ilmastoa ja ilman laatua, biokemiallisia ja hydrologisia kiertoja ja maaperäprosesseja. Edellä mainitut tekijät ovat elintärkeitä edellytyksiä muiden ekosysteemipalvelujen olemassaololle (Yli-Pelkonen 2009, 73-75.) Tämän tutkimuksen valossa yksi merkittävimmistä ekosysteemipalvelujen säätelypalveluista on hulevesien luonnonmukainen hallinta. Hulevesien luonnonmukaiseen käsittelyyn on kehitelty monia uusia käytännön ratkaisuja, joilla pyritään ennaltaehkäisemään hulevesihaittojen syntyä (Hakola 2012, 53). Hulevesien luonnonmukaisesta käsittelystä ekosysteemipalveluna on kerrottu lisää seuraavassa alakappaleessa.

Yhteiskunnan teknistyessä myös luonto teknistyy, joka voi olla selitys sille, miksi viheralueet nähdään entistä enemmän prosessin tai systeemin kaltaisena ja näin ollen herkemmin altistetaan manageroinnin, viherrakentamisen ja huollon kohteeksi (Lapintie 2001, 17-18). Tyrväinen (2007, 57)

kuitenkin huomauttaa, että asukkaiden asumistoiveet ja heidän terveys sekä sosiaalinen ympäristö ovat kasvavan kiinnostuksen kohteena kaupunkisuunnittelussa. Niemelä ym. (2009, 9) toteavat että, vaikka viheralueiden ekologisia ja asukkaiden niihin liittämiä kokemuksellisia arvoja ja merkityksiä ei voi yhteismitallisesti arvottaa, tulee ne silti tunnistaa suunnittelun kannalta tärkeänä tietona. Viheralueiden asema kaupunkisuunnittelun kentällä on kasvattanut merkitystään, johon on vaikuttanut muun muassa tiukentuneet ympäristönsuojelumääräykset, joilla pyritään ehkäisemään ympäristön pilaantumista.

3.4 Hulevesien luonnonmukainen hallinta

Tässä tutkimuksessa hulevesien luonnonmukainen hallinta on nostettu esiin muista ekosysteemipalvelusta laajemmin käsiteltäväksi kokonaisuudeksi. Tämä on perusteltua, koska tutkimukseni kohteena on puisto, jonka yhtenä merkittävänä teknisenä ominaisuutena on käsitellä valtaosa Vuoreksen asuinalueen hulevesistä. Hulevesillä tarkoitetaan maanpinnalta, rakennuksien katoilta tai muilta pinnoilta pois johdettavaa sade- tai sulamisvettä. Hulevesien luonnonmukaisella hallinnalla tarkoitetaan menetelmiä, joissa luonnon veden kiertoon ja veden laatuun vaikuttavia ominaisuuksia hyödynnetään hillitsemään hulevesien virtaamia (Hulevesiopas 2012, 5, 19.)

Yksi tärkeimmistä toimenpiteistä hulevesien hallinnassa on minimoida kovat, vettä läpäisemättömät pinnat. Viheralueiden vettä läpäisevillä pinnoilla onkin tärkeä merkitys kaupunki- ja taajama-alueiden pinta- ja pohjavesiolosuhteille sekä pienilmastolle. Hulevesien aiheuttamien haittojen ennaltaehkäisyssä paras menetelmä on kattava suunnittelu. Hulevesisuunnitelmat tulisikin aina tehdä osana koko alueen maisemasuunnitelmaa, jolloin siinä pystytään huomiomaan kasvanut tilantarve, kun käsittelymenetelmäksi otetaan tavanomaisen viemäröinnin sijaan avojärjestelmä. Hulevesien luonnonmukaisessa käsittelyssä pystytään käyttämään kaupunkivihreää apuna, koska kasvillisuuspinnat auttavat merkittävästi hulevesien hallinnassa. Järkevää onkin säilyttää jo olemassa oleva kasvillisuus, kuten Vuoreksen Keskuspuiston tapauksessa, jossa kokonainen asuinalue rakennetaan ennestään luonnontilaiselle alueelle. Rakennettuun ympäristöön taas voidaan aina lisätä esimerkiksi viherkattoja, läpäiseviä päällysteitä ja viherpainanteita, kun halutaan tehostaa hulevesien hallintaa viherrakenteen avulla (Hakola 2012, 53-55.) Maisemasuunnittelun lisäksi hulevesien käsittelyn voi kytkeä osaksi pohjavesialueiden suojelua ja kunnostuksen suunnittelua kaavoitetuilla alueilla, missä ei ole erityisiä hulevesiä koskevia kaavamääräyksiä (Hulevesiopas 2012, 13).

Kansallisella tasolla hulevesien hallintaa ohjaa maankäyttö- ja rakennuslaki, maankäyttö- ja rakennusasetus, vesihuoltolaki, vesilaki sekä erinäiset rakentamiseen liittyvät lait ja asetukset. Kunnissa hulevesien hallintaa koskevia ohjeita ovat kunnan hulevesistrategia ja kunnan vesistöselvitys (Hulevesiopas 2012, 16.) Erilaisten strategioiden ja selvitysten lisäksi kunnat käyttävät yleis- ja asemakaavoja ohjauskeinoina hulevesien hallinnassa. Yleiskaavoilla voidaan tähdätä viheralueiden kehittämiseen ja parantamiseen sekä määritellä ympäristöarvojen suojelua koskevia määräyksiä, jolloin pintavesistä muodostuvien haittojen ehkäiseminen on perusteltua. Asemakaavatasolla annettavilla määräyksillä voidaan vaikuttaa merkittävästi ympäristön laatuun. Asemakaavalla voidaan vaikuttaa vesien haitalliseen kuormitukseen, koska kaavamääräysten tarkoituksena on ehkäistä kaavan toteutuksesta aiheutuneita ympäristöhaittoja (Tornivaara-Ruikka 2006, 10).

Vuoreksen luonnonmukaisen hulevesijärjestelmän suunnittelun aikoihin Suomessa ei ollut vielä laajempaa kokemusta vastaavasta suunnittelusta. Suomen Kuntaliiton vuonna 2012 julkaistussa Hulevesioppaassa on todettu, että viime vuosiin saakka hulevedet on Suomessa hoidettu vain perinteisin menetelmin johtamalla vedet alaviin kohtiin sijoitettuihin hulevesikaivoihin ja niistä hulevesiviemäriin, jolloin hulevesien pidättymistä maastoon ja maaperään ei ole hyödynnetty (Hulevesiopas 2012, 38.) Tampereen alueella hulevesien luonnonmukaista käsittelyä on asemoitu kaupungin Viheralueohjelmassa 2005-2015. Maisema- ja luonnonalueiden yhdeksi kehittämistavoitteeksi on nimetty hulevesien aiheuttamien kuormituksien vähentäminen. Tampereen kantakaupunkia koskeva hulevesiohjelma on osaksi laadittu vastaamaan tähän tavoitteeseen (Tampereen Viheralueohjelma 2005, 5, 42.)

4. KÄYTÄNTÖJEN TUTKIMINEN

Käytännöllä viitataan suhteelliseen vakiintuneeseen toimintatapaan, jossa toistuvuus, rutiinit ja yhteisesti jaetut käsitykset heijastuvat ennestään omaksuttuihin ja hyväksytyihin menettelytapoihin (Häikiö & Leino 2014, 10). Teoksessa *Tulkin mahti* Häikiö ja Leino (emt) opastavat, miten yhteiskunnallisia käytäntöjä ja politiikkaprosesseja voidaan tutkia tulkitsevan politiikka-analyysin keinoin. Prosesseja tarkasteltaessa tulisi keskittyä merkityksiin ja siihen, miten merkitykset ja merkityskamppailut muokkaavat yhteiskuntaa sekä millaisena yhteiskunnallinen todellisuus näyttäytyy eri toimijoille. Poliitiikkaprosessin käytäntöihin keskittymällä on mahdollista kartoittaa laajalti erilaisten toimijoiden näkemyksiä ja intressejä sekä ymmärtää paikallisen kontekstin

merkitystä prosessissa. Oli tutkimuksen lähtökohta sitten kiinnostavan ristiriidan herättämä, toimijaryhmien innoittama tai ajallisesti rajatun lainsäädännöllisen prosessin seuraaminen, kysymys on yhteiskunnallisen vaikuttamisen käytäntöjen tutkimisesta (emt, 24.) Häikiö ja Leino huomauttavat, että tulkitsevaa politiikka-analyysiä ei voi paikantaa vain yhteen tarkkarajaiseen tieteenalaan tai tutkimuksen kontekstiin, vaan se on aina monitieteinen tutkimussuuntaus, joka liittyy tutkittavan politiikka-alan ohella hallinnan, yhteiskunnallisten liikkeiden, instituutioiden, politiikkaverkostojen ja poliittisen päätöksenteon tutkimukseen.

Peltosen (2007, 59) mukaan käytäntöihin perustuvat vakiintuneet normit ovat aina hauraita ja joustavia, jonka vuoksi niitä on mahdollista muokata. Uusien toimintamahdollisuuksien avautuminen syntyy juuri näiden käytäntöjen muodostamaan perustaan. Suunnittelun käytäntöihin vaikuttavat muun lainsäädäntö ja erilaiset perinteet, lisäksi yhteinen käsitys siitä, miten suunnittelu ylipäätään käsitetään. Suunnittelussa korostuu tekninen osaaminen ja ammattilaisuus, kun se nähdään asiantuntijatyönä, joka toteuttaa poliittisten päätöksentekijöiden asettamia tavoitteita. Suunnittelu voidaan myös nähdä neuvottelumenettelynä, joka perustuu erilaisten näkemysten ja intressien yhteensovittamiseen yhtenäisen toimintalinjan saavuttamiseksi. Tällöin osallistuminen ja vuorovaikutus ovat suunnittelun keskiössä. Nämä erilaiset suunnittelukäsitykset ja -perinteet elävät aina rinnakkain suunnittelussa (Leskinen, Paldanius & Tulkki 1998, 85.) Leino ja Häikiö (2014, 12) kuitenkin huomauttavat, että nykyään instituutiot eivät enää pyri yksin vastaamaan kaupunkisuunnittelusta vaan luovat eri toimintamahdollisuuksia yksilöille ja erilaisille yhteisöille sekä yrityksille. Tulee myös muistaa, että kaupunkisuunnittelua toteuttavat suunnittelijat omaavat eri arvoja, toiveita ja tavoitteita, jotka vaikuttavat myös suunnittelukäytäntöihin (Koskiahho, Leino & Mäkelä 2000, 71-73). Ihmiset voivat toimia rationaalisesti ja myöskin tavoitella rationaalisia päämääriä, mutta politiikkaprosessien sisällä tapahtuvissa tilanteissa he toimivat myös omien tunteiden ja kulttuuristen jäsenysten varassa (Häikiö & Leino 2014, 17).

Tulkitseva politiikka-analyysi mahdollistaa erilaisten politiikkaprosessien tutkimisen ja analysoimisen. Politiikkaprosessit ilmenevät toistuvina ketjuina, joissa yhteiskunnalliset kysymykset avautuvat ja sulkeutuvat, joissa politisoitumisen ja epäpolitisoitumisen dynamiikka vuorottelevat keskenään (emt, 10). Tulkitseva politiikka-analyysi konkretisoi ilmiötä ja siten auttaa ymmärtämään yhteiskunnallisia muutoksia (Rhodes 2006, 436–442). Tulkitseva politiikka-analyysi voidaan lyhyesti määritellä keskittyvän merkityksiin ja siihen, miten merkitykset ja merkityskamppailut muokkaavat ihmisten toimintaa ja instituutioita (kts. Häikiö & Leino 2014, 3). Merkitykset eivät ole vain ihmisten yksittäisiä tulkintoja asioista ja ilmiöistä, vaan merkitykset myös itsessään luovat ja

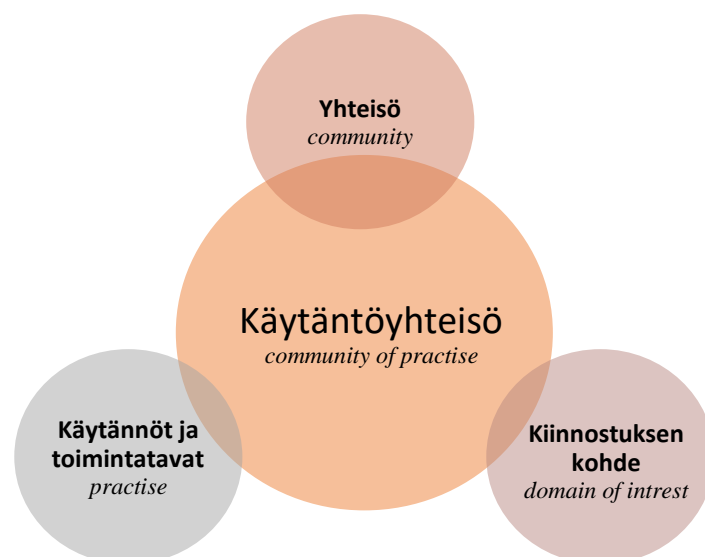
muokkaavat niitä (Wagenaar 2011, 3). Tämän vuoksi on perusteltua analysoida käytäntöjen toimivuutta. Toimijat ovat tulkitsevan politiikka-analyysin keskiössä; heidän toimintansa erilaisissa yhteiskunnallisissa käytännöissä ja toisiaan seuraavissa tilanteissa määrittää tapahtumien kulkua (Häikiö & Leino 2014, 10). Käytäntöjen tutkimista mutkistaa usein se, että toimijat eivät usein itsekään tiedä kaikkea, mihin heidän toteuttamiensa käytäntöjen toimivuus perustuu tai pystyvät sanallistamaan siitä vain pienen osan (Koskimies, Pyhäjoki & Arnkil 2012, 3).

Politiikkaprosessien tunnistamista ja analysoimista auttaa politisoitumisen ja avauman sekä epäpolitisoitumisen ja sulkeuman välisen dynamiikan tutkiminen. Politiikkaprosessien käytäntöjen tutkimiseen se on kuitenkin liian väljä lähtökohta. Onnistunut politiikka-analyysi vaatii analyyttisemmän lähtökohdan, jossa yhteiskunnallisia kamppailuja ja politiikkaprosesseja tarkastellaan toimijoiden erilaisten arvojen, näkemysten ja tavoitteiden näkökulmasta. Politiikkaprosessien tutkimisessa keskeistä on empiricalähtöisyys, jolloin tulkitseva politiikka-analyysi voi menetelmällisesti nojautua moniin eri tulkinnallisiin analyysitapoihin, kuten tapaustutkimukseen, sisällönanalyysiin, etnografiaan, metafora-analyysiin ja narratiivianalyysiin. Politiikkaprosessien käytännöistä löytyykin analyysin perusta. Askarruttavat kysymykset, miten politiikkaa käytännössä toteutetaan tai miten politiikkaprosessia on mahdollista edes ymmärtää, toimivat tutkimuksen avaavina näkökulmina. Kun pyrkimyksenä on selvittää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu ja miten asiat tapahtuvat, tulkitseva politiikka-analyysi on tutkimusmenetelmä, joka mahdollistaa tapahtumien merkitysten, eri toimijoiden tulkintojen ja prosessia jäsentävien valtasuhteiden ymmärtämisen (Häikiö & Leino 2014, 20-24.)

Tässä tutkimuksessa keskeisessä roolissa on käytäntöjen tunnistaminen, jotka ohjaavat suunnittelun kulkua. Olen asettanut tutkimukselleni myös tavoitteen paikantaa Keskuspuiston suunnittelussa käytettyjä tiedon muotoja ja niiden roolia perusteltaessa päätöksentekoa. Kaupunkisuunnittelu onkin tiedollinen käytäntö, eli tiedonrakennusta, johon sisältyy kongitiivisten prosessien lisäksi myös sosiaalisista, eettisistä ja poliittisista käytännöistä riippuvaisia prosesseja (Staffans 2004, 46). Åkerman (2006) käsittelee väitöskirjassaan tiedon tuottamisen käytäntöjä neljän eri ympäristöpoliittisen tapauksen kautta, joissa on haastettu olemassa olevia toimintatapoja ja vakiintuneita käytäntöjä. Åkerman määrittelee tiedon tuotannon käytännöt Andrew Pickeringin (1992, 2–3) mukaan väljästi näyttäytyviksi toiminnoiksi, joissa tuotetaan uutta tietoa ja ylläpidetään vakiintunutta ymmärrystä hyödyntämällä olemassa olevan toimintakulttuurin tarjoamia resursseja. Suunnittelun tuottamassa tiedossa tapahtuu aina lajittumista, koska tieto on peräisin eri lähteistä, joka

määrittää tiedon laatua ja sen käsittelyä, mutta myös sen merkitystä suunnittelun kentällä. Heininen-Blomstedtin (2013, 42-43) mukaan suunnittelu näyttäytyy usein kamppailuna tiedosta, jossa pyritään selvittämään, kuka määrittelee suunnittelun kannalta relevantin tiedon. Staffans (2009, 29) toteaaakin, että käytännön esimerkit ovat osoittaneet sen, että kokemusperäinen tieto muodostaa muusta tiedosta erillään olevan kategorian, jonka käsittely ja konkreettinen hyödyntäminen on suunnittelun kannalta vaikeaa. Kokemusperäinen tieto on saanut enemmän jalansijaa nykypäivän suunnittelussa, mutta sen hyödyntämisessä on vielä kehitettävä.

Staffans (2009, 3) esittää, että oppiva kaupunkisuunnittelun prosessi muodostuu, kun kuntien hallinto yhdessä suunnittelijoiden, rakentajien, alueen asukkaiden ja muiden toimijoiden kesken tuottaa erilaisten vuorovaikutteisten menetelmien ja työkalujen avulla oleellista tietoa alueiden kaavoituksesta, suunnittelusta ja rakentamisesta. Keskuspuiston suunnitteluun osallistuneiden henkilöiden ryhmää, joka on koostunut asiantuntijoista, voidaan nimittää Wengerin (1998) mukaan käytäntöyhteisöksi (kuvio 5). Käytäntöyhteisö muodostaa organisaation, jonka tärkeimpänä tehtävänä on tiedon siirtäminen ja taitojen omaksuminen yksilöiden ja koko organisaation näkökulmasta (Lave & Wenger 1991). Käytäntöyhteisössä (*community of practise*) jäsenillä on sama kiinnostuksen kohde (*domain of intrest*), joka Keskuspuiston tapauksessa on yhteisesti asetettu tavoite korkealaatuisen puiston toteuttamiseksi. Saman kiinnostuksen kohteen omaavat henkilöt liittyvät yhteisöksi auttaakseen toisiaan ja jakaakseen tietoa (*community*). Näiden lisäksi käytäntöyhteisöllä tulee olla monia yhteisiä käytäntöjä ja toimintatapoja (*practise*).

Kuvio 5. Käytäntöyhteisön malli (Wenger 1998, 134).

Shelbourn, Bouchlaghem, Anumba ja Carrillo (2007, 358-377) toteavat, suunnittelussa eri toimijoiden välistä ymmärrystä näkemyksistä, tavoitteista ja odotuksista voidaan lisätä jakamalla käytäntöihin sitoutunutta tietoa ja määrittämällä uusia yhteistyösuhteita. Toimijoiden välinen läpinäkyvyys auttaa myös selvittämään suunnittelussa ilmenneitä ongelmakohtia. Tämä puolestaan parantaisi suunnittelun laatua. Avoin yhteistyö, jossa huomioidaan kaikki sidosryhmät, sujuvoittaisi suunnittelua, mutta myös parantaisi suunnittelun lopputulosta. Parviainen (2006, 165-166) on tutkinut organisaatioissa muodostuvaa tiedon ja asiantuntijuuden rakentumista ja hän toteaaakin, että varsinkin rutiinit ja toimijoiden väliset vakiintuneet työnjaot mahdollistavat eri alojen ammattilaisten yhteistyön. Kuitenkin rutiiniksi muodostuneiden toimintatapojen muuttaminen voi myös osoittaa vakiintuneet käytännöt puutteellisiksi. Tämä taas vaatii vanhojen toimintatapojen ja tietojen muokkaamista uuteen toimintatilanteeseen sopiviksi. (ks. Mesimäki ym. 2015.) Eri asiantuntijuuksista koostuvan ratkaisun, kuten monitoiminnallisen Keskuspuiston toimiva ja tavoitteellinen toteuttaminen vaatii pakostakin kompromissien tekemistä. Puiston suunnittelussa on myös ollut välttämätöntä yhdistää eri asiantuntijuuksia, koska toimintakenttä on laaja

5. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelun taustalla olevia tekijöitä, eli tunnistaa kaupunkisuunnittelun käytänteitä, jotka paljastavat, miten puiston suunnittelussa on onnistuttu. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 68) toteavat, että tutkimusongelma jo itsessään määrittää tutkimusotteen, sen strategian ja tyypin. Tutkimusotteekseni valikoitui laadullinen tapaustutkimus, koska pyrkimyksenäni on ymmärtää tutkimuskohdettani mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2004, 152). Laine, Bamberg ja Jokinen (2007) käsittelevät tapaustutkimuksen suorittamista ja ymmärtämistä kokoelmateoksessa *Tapaustutkimuksen taito*. Heidän mukaan tapaustutkimuksessa on keskiössä syklit, jotka ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Teoksessa määritelläänkin tapaustutkimuksen luonnetta sylkisenä prosessina, jossa sykleinä toimii tutkijan aiempi tietämys, jonka pohjalta muodostuu tutkimusongelma ja tutkimusongelmaa täsmentävien tutkimuskysymyksien suhde aineistoon ja käytettyihin menetelmiin. Tapaus yhdistettynä tutkimuskohteeseen ja -kysymyksiin määrittää tutkimuksen kannalta keskeisen aineiston ja menetelmän. Kun taas tapauksen suhde tutkijan aiempaan tietämykseen ja tutkimusongelmaan määrittää tutkimuskohdetta ja -kysymyksiä (Laine ym. 2007, 26-27.)

Kvalitatiivinen tutkimus sisältää monia eri käytänteitä, lähestymistapoja sekä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Näin ollen laadullista tutkimusta ei voida liittää vain yhden tieteenalan tutkimusotteeksi tai eritellä yksittäiseksi tavaksi tutkia jotain ilmiötä (Eskola & Suoranta 1998; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 151-157.) Laadullinen tutkimus tuleekin käsittää kokonaisuutena (Tuomi ym. 2009, 68-69). Tarkoitukseni on ymmärtää haastattelemieni henkilöiden näkemysten kautta Keskuspuiston suunnittelussa ilmenneitä käännteitä ja käytänteitä sekä suunnittelusta toteutukseen vaikuttanutta tapahtumaketjua. Tavoitteenani on kuvata ilmiötä sekä ymmärtää sitä entistä laaja-alaisemmin ja syvemmin. Flyvbjergin (2001, 71-73) mukaan tapaustutkimuksen tarkoituksena on oppia ilmiöistä jotakin yhden totuuden todistamisen sijaan. Tapaustutkimuksen metodologiaa hyödyntämällä pyrin saamaan Keskuspuistosta ilmiönä yksityiskohtaista ja erittelevää tietoa.

5.1 Aineiston keruu ja sen kuvaaminen

Tutkimukseni perustuu sekä suunnittelussa tuotettujen dokumenttien tarkasteluun että käytännön tapauksesta koottuun empiiriseen aineistoon. Alustavaa tiedonhankintaa ja haastattelujen taustamateriaalia varten tarkastelin Vuoreksen Keskuspuiston kaava-suunnitelmia ja muita hankkeessa tuotettuja dokumentteja, joiden tarkoituksena on paikantaa suunnitelmien toteutumista ja mahdollisia kompromissiratkaisuja sekä, mitä tavoitteita suunnitelmissa on nähtävissä eli tarkastella suunnittelua ja rakentamista rinnakkain toimivina tapahtumaprosesseina. Toinen aineiston osa koostuu kuudesta Tampereen Vuoreksen suunnittelu- ja rakennusprosessin asiantuntija osallisten teemahaastatteluista. Haastateltavat mainitaan sitaattien yhteydessä tunnuksilla H1-H6 sekä osittaisilla tehtävätäsmennyksillä. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston hankinnassa suositaan menetelmiä, jossa tutkittavien henkilöiden näkökulmat tai tutkittavasta kohteesta olevat ajatukset pääsevät esille. Menetelmät, kuten teemahaastattelu, osallistuva havainnointi ja erilaisten dokumenttien ja tekstien diskurssianalyysit ovat laadullisen tutkimuksen luonnetta tukevia menetelmiä (Hirsjärvi ym. 2004, 155.) Tärkeintä haastatteluissa on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

Haastattelut toteutin marras- ja joulukuussa 2016. Haastattelujen taustalla on hyvin yksinkertainen idea; kun tavoitteena on tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin, kun toimii, on sopivaa kysyä asiaa häneltä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Haastateltaviksi valikoitui Keskuspuiston suunnittelussa ja toteutuksessa mukana olleita henkilöitä, jotka olivat silloin ja joista vielä osa on edelleen Tampereen kaupungin työntekijöitä. Lisäksi haastateltavien joukossa oli Keskuspuiston

toteutuksessa mukana olleiden yhteistyöyritysten työntekijöitä. Suurin osa haastateltavista löytyi Keskuspuiston suunnittelua ja rakentamista koskevista asiakirjoista, mutta osa valikoitui mukaan aiemmissa haastatteluissa ilmenneistä keskeisistä henkilömaininnoista. Haastateltavat edustivat pääasiassa Vuores-projektin työntekijöitä, jotka olivat jossain vaiheessa olleet mukana Keskuspuiston suunnittelussa. Onkin siis todettava, että tunnistan haastatteluaineistoni koostuvan vain asiantuntijoiden näkemyksistä ja ajatuksista, jolla on vaikutus aineistoni sisältöön. Myöhemmin tässä luvussa arvioin haastatteluaineiston laadullisia ominaisuuksia käsitellen myös haastateltavien suhdetta Keskuspuiston suunnitteluprosessiin.

Ennen haastatteluja jokaiselle haastateltavalle lähetettiin teemoittelun mukainen kysymyslista (liite 1), josta käy ilmi haastatteluissa läpi käydyt teemakokonaisuudet. Haastattelut sovittiin yksitellen ja niiden kestot vaihtelivat noin 30 minuutista 1,5 tuntiin. Haastateltavilta ei selvitetty taustatietoja, koska ne eivät ole oleellisia tämän tutkimuksen tulosten kannalta. Kuitenkin haastateltavien *suhde* Vuoreksen toteutukseen ja erityisesti Keskuspuiston suunnitteluprosessissa selvitettiin. Kaikissa haastatteluissa on käyty läpi samat teemat, mutta teemahaastattelulle tyypilliseen tapaan kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuivat. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 68-69) toteavat, että tutkija ei saa haastattelussa käyttää liian ohjaavia kysymyksiä, koska silloin on vaarana, että vastausten painopiste tutkittavan omista ajatuksista siirtyy tutkijan näkemykseen. Kysymykset, jotka on esitetty johdattelevasti tai muuten tutkimusmenetelmää kunnioittamatta, ovat huomioitu aineiston käsittelyssä.

5.2 Sisällönanalyysin vaiheet

Laadullinen analyysi muodostuu havaintojen pelkistämisestä ja ongelman, kysymyksen tai pulman ratkaisemisesta. Nämä kaksi vaihetta ovat aina periaatteessa nivoutuneet toisiinsa ja niitä tulee käsitellä analyttisesti. Havaintojen pelkistäminen tapahtuu aineistoa tarkastelemalla ja alustavien havaintojen säännönmukaisuuksien yhdistämisellä (Alasuutari 1999, 39-41.) Laadullisen aineiston analyysissä viitataan joko induktiiviseen tai deduktiiviseen sisällönanalyysiin (Miles & Huberman 1994). Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kattava kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Menetelmän on kuitenkin kritisoitu olevan keskeneräinen, koska sen nähdään vain keräävän aineiston järjestykseksi johtopäätösten tekoa varten (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97, 102-104.) Tässä tutkimuksessa analysoin aineistoani teoriasidonnaisen sisällönanalyysin keinoin, jossa viitekehityksessä esitetty teoria sidotaan yhteen empiirisen aineiston kanssa.

Aineiston käsittely eteni systemaattisesti seuraten Taylorin ja Bogdanin (1984) laatiman laadullisen aineiston analyysin vaiheita. Tällöin aineiston analysoinnin tulisi tapahtua seuraavien vaiheiden kautta: (1) Puhtaaksi kirjoitettujen litterointien läpi lukeminen kokonaisuuden hallitsemiseksi, (2) koko aineiston läpikäyminen riveittäin, (3) Litteroinneista nousseiden teemakokonaisuuksien ja ideoiden muotoilu ja haastatteluissa esille käyvien piilotettujen merkitysten havaitseminen, (4) teemojen luokittelu, yhteenvetojen tekeminen ja poikkeavien väitteiden yhteen kokoaminen sekä (5) tutkijan esioletusten huomioon ottaminen tutkimuksen edetessä aineiston keräämisestä tulkintaan (Pötsönen & Välimaa 1998, 12.) Kaikki nauhoitetut haastattelut on kirjoitettu sanatarkaksi tekstiksi ja tekstidokumenttien perään on liitetty haastattelussa syntynyt muistio puhtaaksi kirjoitettuna. Kirjaamatta on jätetty tauot, puheen vuorot, joissa on päälle puhumista ja muut lingvistiset huomiot.

Laadullisten tutkimusmateriaalien analyysiin on saatavilla useita eri teknisiä ohjelmia, joiden avulla laajojen teksti-, ääni- ja kuva-aineistojen käsittelyä ja hallintaa voidaan helpottaa (Karhunen & Kostilainen 2009, 2). Käytössäni ei ollut laadullisen tutkimuksen analyysiohjelmia, joten olen purkanut aineistoni käyttäen apuna Excel-ohjelmaa, johon koodasin jokaisen haastattelun erikseen (liite 2). Analyysi vaiheessa haastattelut ja niistä eriteltyt virkkeet on käyty vielä kerran läpi ja niissä esiintyneet lausunnot ja niiden kautta syntyneet havainnot on teemoitettu neljään eri luokkaan ja niistä jakautuviin alaluokkiin eli tyypittelyihin. Teemoittelussa ideana on etsiä aineistosta teemoja kuvaavia näkemyksiä ja jonka jälkeen aineisto tyypitellään omiksi alaluokiksi, jotka esimerkiksi noudattavat teemojen sisältä nousevia näkemyksiä yhteisten ominaisuuksien perusteella, joista voidaan muodostaa yleistys eli tyypiesimerkki (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92-93). Tämän tutkimuksen aineisto jakautui seuraavaan neljään teemakokonaisuuteen ja niistä johdettuihin tyypittelyihin:

TEEMAKOKONAISUUDET			
Kohteen erityisyyden ilmeneminen ja asemointi	Valinnan ja päättöksen kriteerit ja arviointi	Toteutusta ohjaavat tekijät	Tiedon muodostuminen
ALALUOKAT			
<i>Erityispiirteet</i>	<i>Kustannukset</i>	<i>Suunnittelun periaatteet</i>	<i>Tiedon lähteet ja vaikuttaminen</i>
<i>Puiston luonne</i>	<i>Toteutuksen haasteet</i>	<i>Vuores- kehitysohjelma suunnittelualustana</i>	<i>Henkilökohtainen oppimisprosessi</i>
<i>Merkitys asuinalueelle</i>	<i>Valintojen oikeutus</i>	<i>Toimijat</i>	<i>Alueellinen oppiminen</i>
-	-	<i>Kansalaiset suunnittelussa</i>	<i>Keskuspuisto-projekti</i>

Kuvio 6. Aineiston jakautuminen teemoihin ja alaluokkiin.

Excel-ohjelman lajittelu- ja suodatustoimintoa hyödyntäen pystyin lajittelemaan ja listaamaan haastattelujen keskeisiä näkemyksiä helposti. Näin ollen jokainen teema voitiin käsitellä omana kokonaisuutena, vaikka kukin teema koostui aina usean eri haastateltavan kommentista ja mielipiteistä. Teemaluokissa on havaittavissa päällekkäisyyttä, minkä johdosta osa kommentista on sijoitettu useamman teemakokonaisuuden tyypittelyluokkaan. Analysointivaiheessa pyrin säilyttämään kommentit ja havainnot mahdollisimman laajana, jotta asiayhteys ei katoasi missään analyysin vaiheessa. Analysoitavasta materiaalista tulisi pyrkiä tunnistamaan keskeiset kokemukset ja näkemykset, argumentoinnit, asenteet ja mielipiteet sekä löytämään mahdolliset suuremmat kokonaisuudet ja ideat, jotka nousevat esiin teemaryhmittelyn ulkopuolelta (kts. Pötsönen & Välimaa 1998, 12-13.) Onkin erittäin tärkeää tunnistaa suuret ideat, jotka eivät sovi ennalta määriteltyyn teemoitteluun, jotta aineiston oleellisia osia ei jää käsittelemättä.

5.3 Laadullinen tutkimus ja luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen merkittävin ero verrattuna kvantitatiiviseen tutkimukseen on, että tutkimuksen tuloksia ei voi suoraan yleistää koskemaan laajemman ihmisjoukon mielipiteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134). Siten voidaankin todeta, että tähän tutkimukseen osallistuneiden kuuden haastateltavan mielipiteistä ja argumentoinneista ei voi tehdä suoraan sellaisia yleistyksiä, että ne vastaisivat kattavasti kaikkien Vuoreksen Keskuspuiston toteutuksessa olevien henkilöiden ajatuksia. Kaikessa tutkimustoiminnassa tulee välttää virheiden tekemistä, joten yksittäisten tutkimusten

suorittamisessa tulee samalla arvioida tehdyn tutkimuksen luotettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134). Eskola ja Suoranta (1998, 66) viittaavat Sulkuseen (1990, 272-273), jonka mukaan laadullisessa tutkimuksessa yleistäksiä tulee tehdä suoraan aineistosta johdetuista tulkinnoista, eikä suoraan aineistosta. Laadullisessa tutkimuksessa tuleekin edetä yksittäisistä havainnoista yleisimpiin väitteisiin. Flyvbjergin (2001, 73-74) mukaan laadullisen tutkimuksen yleistettävyyttä riippuu pitkälti mm. siitä, millainen tutkittu tapaus on ja miten se on valikoitunut tutkimuksen kohteeksi. Keskuspuiston tarjoaminen tutkimustulosten kohdalla yleistettävyydessä tulee olla varovainen, koska se on ollut ainutlaatuinen rakennushanke, joka on toteutettu ainutlaatuisen erillisprojektin alaisuudessa.

Edellä mainittujen perustelujen johdosta tämän tutkimuksen tuloksia voidaan joidenkin teemojen kautta ja tietyin kriteerein yleistää, mutta tutkimus ei ole toistettavissa toisessa tapauksessa. Yleistystä voidaan tehdä varauksella tämän tutkimuksen tuloksista mm. suunnittelussa ilmenneistä hyväksi havaituista ja vastaavasti huonoista suunnittelukäytänteistä siten, että ne nousevat yksittäisten havaintojen yli. Tutkimus voi myös yleistettävästi kertoa, millaista on viheraluesuunnittelu 2020-luvulla, kun kohteena on monitoiminnallinen puisto. Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelussa on kuitenkin poikkeavia ominaisuuksia niin suunnittelussa kuin itse kohteessa, jolloin tutkimuksen tuloksia ei voida varauksetta yleistää. Koska tämä tutkimus on luonteeltaan tapaustutkimus ja sen kohteena on ainutkertainen ilmiö, tulee sen luotettavuutta myös arvioida tutkimusmetodi huomioon ottaen. Hiltusen (2009, 10) mukaan tutkijan tulee osoittaa ilmiön jatkuvuuden kannalta, että ilmiö ei ole ainutkertainen, jos se kuvataan jollain tavalla tyypillisenä. Keskuspuiston tapauksessa ilmiötä ei kuitenkaan voida esittää jatkuvaksi.

Tämän tutkimuksen aihepiiriin sopii hyvin tulkinta laadullisesta tapaustutkimuksesta, koska käytäntöjen tutkiminen paljastaa, miten jokin uusi toimintatapa toimii tai vastaavasti ei toimi, mitä mitkään politiikka linjaukset eivät sellaisenaan paljasta (Hajer & Wagenaar 2003, 143-147.) On siis perusteltua käyttää tutkimuksen suorittamiseen laadullista menetelmää, jotta käytäntöjen teemasta saa enemmän irti syvällisemmällä keskusteluilla. Pelkästään tapahtumaketju, jossa tarkastellaan suunnittelukohteen suunnitteludokumentteja ja verrataan niitä toteutuneeseen kohteeseen, ei ilmennä suunnittelun käytäntöjä. Laadullisella tapaustutkimuksen otteen avulla on mahdollista ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja sen osakokonaisuuksia laajemmin, selvittää osien välistä dynamiikkaa, asioiden välisiä suhteita ja pohtia ihmisten erilaisia näkemyksiä käsiteltäviin teemoihin. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2002, 87-88) laadullisissa tutkimuksissa ei tulisikaan pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin, joten tärkeää on, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta kohteesta mahdollisimman paljon

tai heillä on kokemusta aiheesta. Eskola ja Suoranta (2000) sekä Hirsjärvi (2001, 169) vahvistavat edellistä huomiota toteamalla, että tapaustutkimuksessa aineistosta ei tulisi tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen, koska yksityisen tapauksen tarkka tutkimus nostaa esiin merkittävät tekijät, jotka toistuvat usein tarkasteltaessa ilmiötä yleisellä tasolla. Leino (2007, 214) kuitenkin huomauttaa, että onnistunut tapaustutkimus tarjoaa myös mahdollisuuden yleistämiselle. Tällä tutkimuksella pyrin tarjoamaan vastauksen esittämäni tutkimuskysymykseen; *Millaisena viheraluesuunnittelu näyttäytyy 2020 -luvulla?* Pyrkimyksenäni on tarjota vastaus, joka ulottuu koskemaan laajemmin viheraluesuunnittelua.

Koska Keskuspuisto edustaa monitoiminnallista viheraluetta, on sen suunnitteluun osallistunut eri alojen ammattilaisia. Haastatteluaineistoni koostuu valikoitujen Kaupungin organisaation ja yksityisten yritysten asiantuntijoista. Haastateltavat edustavat eri toimialojen asiantuntijuuksia, jonka vuoksi he tulkitsevat Keskuspuiston suunnittelua ja toteutusta yleensä aina omasta ammattialastaan katsoen. Haastatteluun valikoitui Keskuspuiston toteutukseen osallistuneita projektihenkilöitä, hulevesisuunnittelun asiantuntijoita, viheraluesuunnittelun asiantuntijoita ja rakennusalan asiantuntija. Tässä tutkimuksessa on perusteltua käyttää aineiston hankinnassa eri ammattialojen edustajia, jotta tutkimuskohteesta saadaan mahdollisimman kattava kuva suunnittelukäytänteiden tunnistamiseksi. Tulee kuitenkin huomioida, että tässä tutkimuksessa ei ole kartoitettu kansalaisten ja poliittisten päätöksentekijöiden mielipiteitä Keskuspuiston suunnittelusta. Tämä tutkimus tarjoaakin vastauksen asettamiini tutkimuskysymyksiin vain haastattelemini asiantuntijoiden näkökulmasta. Tutkimukseni keskittyykin Keskuspuiston suunnittelun ja rakentamisen aikaisiin käytäntöihin, jolloin poliittinen päätöksenteko jää aineiston ulkopuolelle.

6. KESKUSPUISTON SUUNNITTELUN KÄYTÄNTEET JA KÄÄNNEKOHDAT HAASTATELTAVIEN KERTOMANA

Tämän tutkimuksen aiemmissa luvuissa olen esitellyt Keskuspuiston kohteen kuvauksen ja viheralueiden roolin kaupunkisuunnittelun kentällä sekä lyhyen katselmuksen käytäntöjen tutkimiseen tulkitsevan politiikka-analyysin keinoin. Tässä luvussa tutkimukseni saa liitoskohdan empirian kanssa, kun pyrin yhdistämään haastatteluaineiston kirjallisuuskatsauksen hahmottamaan kuvaan viheralueiden sijoittumisesta kaupunkisuunnittelun kentälle ja käytäntöjen tutkimisesta. Tämän luvun tarkoituksena on johdattaa lukija Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluprosessiin, avata

suunnittelussa ilmeeneitä käytänteitä kuvaamalla puiston totutusta suunnitteluvaiheiden, mahdollistavien tekijöiden sekä valintojen ja kriteerien kautta. Teen tämän jakamalla prosessin neljään aihekokonaisuuteen, joissa puiston ominaispiirteet ovat suunnittelukohteen kuvauksen keskiössä. Lisäksi esittelen haastateltavieni näkemyksiä tiedon ja asiantuntijuuden merkityksestä Keskuspuiston toteutuksessa. Puiston suunnittelun kuvaus perustuu pääasiassa haastatteluaineistooni, mutta myös Vuoreksen ja Keskuspuiston suunnittelussa tuotettuihin dokumentteihin.

6.1 Suunnittelun lähtötilanne ja Keskuspuiston asemointi

Haastattelut alkoivat Keskuspuiston taustatekijöiden kartoittamisella, joka toimi hyvänä johdantona haastattelun alkuun. Kysymykset, joilla kartoitettiin Keskuspuiston ja sen suunnittelun taustatekijöitä alkoivat melkein jokaisen haastateltavan kohdalla kuvauksilla kohteesta sekä tapahtumista, jotka johtivat puiston suunnitteluun sellaisenaan kuin se nyt on. Suunnittelun lähtökohtia kuvailtaessa keskustelu kääntyi usein koko Vuoreksen suunnitteluun sekä sen alkuvaiheiden kuvaamiseen. Nämä puheenvuorot ovat kuitenkin eritelty aineistosta ja analysoitu omana kokonaisuutenaan myöhemmin, kun käsittelen Vuores-projektia suunnittelualustana. Analyysissa on kuitenkin kohtia, jolloin koko Vuoreksen suunnittelu on ollut perusteltua ottaa mukaan teemakokonaisuuden sisältämään keskusteluun.

6.1.1 Virkistysarvoja ja teknistä toimivuutta tavoitteleva viheralue

Jo vuonna 2003 valmistuneessa Vuoreksen osayleiskaavassa (2003) Särkijärven siltakadun länsipuolelle oli osoitettu varaus urheilu- ja virkistyspalvelujen alueelle, jonne rakentuisi Vuoreksen alueen kaupunginosapuiston (kuva 5). Suunnittelun alkuvaiheesta asti oli selvää, että laaja-alainen puisto sijoittuu juuri sille paikalle, jossa se nyt on, Vuoreskeskuksen ja Virolaisentien välille, joka on ennen ollut vanha peltoaukea. Peltoaukean muodostama avoin maisematila on toiminut puiston sijoittamisen lähtökohtana. Haastateltavat mainitsivat tämän vanhan peltoaukean olevan hyvin luonnollinen sijoituspaikka laaja-alaiselle puistolle, joka tulisi toimimaan koko alueen viherverkoston sydämenä:

”...se paikkahan me tiedettiin, että se on sitä peltoaluetta ja se tulee sijaitsemaan kaupungin tai aluekeskuksen keskustan vieressä [...] Toinen on se että sen pitää olla tän koko Vuoreksen keskeisin toimintapuisto” (H6, viheraluesuunnittelu)

Kuva 5. Keskuspuiston sijainti Vuoreksen asuinalueella (Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluohjelma 2006, 2).

Vanha peltoaukea on ollut maaperäolosuhteiltaan rakennusteknillisesti hyvin haasteellinen alue, varsinkin painavien rakenteiden sijoittamisen kannalta. Tämä on myös omalta osaltaan vaikuttanut siihen, että kyseiselle alueelle ei olisi alun perinkään voinut kaavoittaa muuta rakentamista, koska maaperän muokkaaminen olisi tullut liian kalliiksi ja luonut tarpeettomia riskejä rakennuskannalle. Alueen vaikeat maaperäolosuhteet ovat ennestään vahvistaneet Keskuspuiston sijoittumista vanhalle peltoaukealle:

”Yksi on se, että se on todellakin niitä kohtia Vuoreksesta, jossa se maaperä on todella ongelmallinen. Kyseessä on tämmönen erittäin huonosti rakennettavissa oleva alue. Meillä oli toinenkin haaste; yksi iso haaste oli se, että miten me saadaan nämä hulevedet hallintaan, kun tää Keskuspuiston alue, jonka maaperä on muutenkin pehmeää, että sen osat olisi tullut kalliiksi rakentaa, koska se oli niin pehmeätä, niin luontaisesti se puistokäyttö oli se vaihtoehto. Ja nyt yhdisty tämä puistokäyttö ja toisaalta tuo hulevesien käsittely.” (H1, projektihenkilöstö)

Ennen puiston paikan määrittämistä koko Vuoreksen asuinalueen suunnittelun lähtökohtainen ajatus oli, että kaupunginosalla tulee olla iso puisto asukkaiden virkistyskäyttöä varten. Puistoalueilla on erityinen merkitys kaupunkiympäristössä ja ne vetävät puoleensa kaupunkilaisia, koska siellä mahdollistuu liikunnan harrastamisen, luonnosta nauttiminen ja rentoutuminen (Tyrväinen ym. 2007). Vuoreksen osayleiskaavaehdotuksessa (2003, 7) on todettu, että alueelle muuttavat asukkaat tarvitsevat tiiviiden ja tehokkaiden korttelialueiden vastapainoksi hyviä virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksia korttelialueiden välittömään läheisyyteen. Haastatteluissa kävi vastaava ajatus ilmi, että tuleva kaupunginosa tarvitsee puiston:

”No siis kyllähän nyt aina puisto tarvitaan 13 000 asukkaan kaupunginosassa ja useita sellaisia.” (H3, hulevesisuunnittelu)

Puiston lähtökohtaista tarvetta tulee tarkastella laajemmin kuin asukkaiden virkistyskäytön kannalta. Oleellisena tekijänä nousee puiston ominaispiirre luonnonmukaisena hulevesien käsittelijänä. Vuoreksen osayleiskaavassa on hulevesien käsittelyyn soveltuvat alueet osoitettu viher- ja virkistysalueiksi, joista keskeisin on Keskuspuisto. Yleissuunnitelmaan merkityt viheralueet ovat mahdollistaneet hulevesien luonnonmukaisen käsittelyn, koska läpäiseviä pintoja on paljon saatavilla. Lähes jokaisen haastattelun alussa tutkimuskohdetta kuvailtaessa hulevedet liitettiin isoksi osaksi Keskuspuistoa. Tarve hulevesien hallintajärjestelmälle oli, ja yleiskaavasuunnittelutasolla luonnonmukainen hulevesien käsittely on toiminut suunnittelua ohjaavana tekijänä, joka osaltaan myös määrittä puiston kokoa ja myöhemmin suunnitelmien edetessä myös esteettistä ilmettä. Keskuspuiston tarvetta määritteli vahvasti halu yhdistää hulevesien luonnonmukainen hallinta viheralueeseen, mutta yhtälailla alueelle oli suunnitelmissa toteuttaa virkistyskäyttöön varattu kaupunkipuisto. Aineistosta käykin ilmi, että puisto olisi joka tapauksessa tullut kyseiselle alueelle, mutta ei välttämättä niin mittavana ja asuinalueen luonnetta määrittävänä kokonaisuutena, kun se nyt on toteutunut. Toisaalta taas vaihtoehtoja, joissa puistorakenteeseen ei olisi yhdistetty hulevesien hallintaa, ei ole edes kartoitettu:

”...(puisto) olisi joo todennäköisesti tullut. Ei ihan ton muotoisena ja noin mittavana. Me ei olla oikein edes pohdittu, miten se sitten menis (ilman hulevesien hallinta järjestelmää)...” (H2, projektihenkilöstö)

”... jos sitä hulevesien hallintatarvetta ei olisi ollut, niin en tiedä sitten, että minkä näköiseksi se olisi päädytty toteuttaa, jos se olisi ihan puhtaasti ihan pelkkänä puistona haluttu lähteä työstämään.” (H3, hulevesisuunnittelu)

Vuoreksen suunnittelun alkuvaiheessa on ollut selvää, että laaja-alainen peltoaukea on tulevaisuudessa virkistyskäyttöön tarkoitettun ison kaupunkipuiston paikka. Puiston laajuutta tuskin on siinä vaiheessa vielä tiedetty, muuten kuin alustavasti sopivaksi osoittautuneen paikan alkuperäisen koon perusteella. Alueen valintaan on vaikuttanut myös hulevesille suunniteltu tilanvaraus, joka vaatii toimiakseen tilaa. Vuoreksen osayleiskaava-alueella nykyinen sijoituspaikka oli ainut, jonne se olisi edes mahtunut, kun otetaan huomioon asuinalueen muu rakentaminen. Yleissuunnittelussa ja lähes kaikilla kaavatasoilla hulevesien luonnollinen käsittely osana viheralueita on vahvasti ollut mukana suunnitelmissa, jolloin periaatepäätös viher- ja virkistysalueiden nimeämiseen osana hulevesien käsittelyä on tehty jo hyvin varahaisessa vaiheessa. Tätä on kuitenkin tarkennettu jokaisen asemakaavan yhteydessä, kun selvitystyöt ovat edenneet, joten toiminto ei ole laajuudessaan alun perin täysin määritellyt peltoaukealle tulevan puiston luonnetta. Suunnittelun alkaessa puiston ensisijainen, vahvemmassi muodostunut tarve määrittelee suunnittelun tavoitteita ja käytänteitä sen saavuttamiseksi, joten ei ole yhdentekevää lähdettiinkö Keskuspuiston kohdalla suunnittelemaan kaupunkipuistoa, joka soveltuu myös hulevesien käsittelyyn vai ainoastaan virkistyskäyttöön tarkoitettua viheraluetta.

Lapintien (2001, 18) mukaan yhteiskunta teknistyy jatkuvasti, joka vaikuttaa myös siihen, että luonto teknistyy sen mukana, jolloin luonto nähdään myös entistä enemmän prosessinomaisena tai systeemin kaltaisena, ja näin ollen entistä herkemmin se sovitetaan manageroinnin, viherrakentamisen ja huollon kohteeksi. Jo Vuoreksen osayleiskaavassa (2003, 60) on esitetty, että hulevesien käsittelyyn soveltuvat alueet osoitetaan viher- ja virkistysalueiksi, jolloin puiston teknisyyks nousee esiin korostetumpana tarpeena. Kuitenkin samassa Vuoreksen osayleiskaavassa (2003, 24) korostetaan viheralueiden virkistyskäyttöä, koska Vuoreksen viheraluesuunnittelun keskeiseksi toiminnalliseksi tavoitteeksi nostetaan virkistys- ja ekologisten yhteyksien parantaminen. Lisäksi vuosia myöhemmin valmistuneessa Vuoreskeskuksen asemakaavassa (2007, 22) esitetään, että viheralueilla tulee ottaa myös huomioon hulevesien käsittely, jolloin tekninen toiminto näyttäytyy toissijaisempana verrattuna virkistysominaisuuteen. Myöhemmin tässä luvussa käsittelen vielä hulevesien vaikutusta puiston suunnitteluun, joka tarkentaa virkistysalueen ja teknisenominaisuuden suhdetta suunnittelukäytänteissä.

6.1.2 Keskuspuiston merkitys asuinalueelle

Vuoreksen Keskuspuisto merkitys asuinalueelle käy ilmi niin suunnitteludokumenteissa kuin haastatteluaineistossakin. Vuoreksen osayleiskaavassa on todettu, että Vuoreksessa virkistys- ja vapaa-ajanpalvelujen tuottamisessa keskeisenä ajatuksena ovat alueen luonnonympäristö ja järvet sekä alueelle syntyvät laajat puisto- ja virkistysalueet. Puisto on alusta alkaen nähty toiminnoiltaan asukkaille tarjottavana palveluna, joka samalla vaikuttaa asuinalueen viihtyisyyteen. Haastateltavat mainitsevatkin usein Keskuspuiston laaja-alaisena viheralueena, jossa asukkaiden toiminallisuus pääsee esiin. Vihreän infrastruktuurin kehittämisen mahdollisuuksia kaupungeissa ovat kartoittaneet Pauleit, Liu, Ahern ja Kazmierczak (2011). He nimittävät viheralueella monien toimintojen yhdistymistä viherrakenteen monitoiminnallisuudeksi (ks. Lovell & Taylor 2013, 1451-1453). Suomessa monitoiminnallisten viheralueiden mahdollistaminen kaupunkien suunnittelussa ja maankäytön tilavarausten tekemisessä on saanut jalansijaa vasta 2000-luvulla. Keskuspuiston kohdalla tunnistettavia toimintoja on useita. Toimintojen suunnitteluun vaikuttavia tärkeimpiä tekijöitä ovat olleet puistoon rajautuvat koulut ja päiväkodit sekä asuinkorttelit. Haastatteluissa nousee esiin, että puistoa ei ole suunniteltu vain oleskeluun, vaan monipuolisesti myös eri vapaa-ajan toimintojen hyödyntämiseen:

”Se on tämmöinen maisemallinen laaja toimintapuisto, jonne ihmiset voivat mennä, joku pelaamaan tai leikkimään tai kulkemaan läpi tai oleskelemaan niillä laajoilla nurmialueilla ja vaikka frisbeetä heittää. Sinne voi mennä, vaikka piknikille tai koiranulkoiluttajat heittämään leluja. Se sopii siis hyvin kaikelle kansalle, sekä aktiiviselle, että passiiviselle.” (H6, viheraluesuunnittelu)

Vuoreksen osayleiskaavassa (2003, 60) mainitaan, että alueelle muuttavat asukkaat tarvitsevat tiiviiden korttelialueiden vastapainoksi korttelialueiden välittömään läheisyyteen hyviä virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksia. Vuores-projektin tavoitteet ja erityisesti kaupungin rooli palveluiden tarjoana korostuu, kun keskiössä on asukkaiden tarpeiden tunnistaminen viheraluesuunnittelussa. Haastatteluista käykin ilmi, että puisto on suunniteltu asukkaille myös velvoitteesta tarjota palveluja, joka on kuitenkin vain yksi syy puiston rakentamiselle:

”Kaupungin täytyy tarjota palveluita asukkaille ja meillä tarttee olla toiminnallisia paikkoja, meillä tarttee olla visuaalisia paikkoja ja meillä tarvitse olla kulkuyhteyksiä.” (H6, viheraluesuunnittelu)

Viher- ja virkistyspalvelujen tarjoaminen tulee nähdä voimavarana, joka voidaan valjastaa koko asuinalueen hyödyksi. Keskuspuisto useineen toimintoineen mahdollistaa myös Vuoreksen imagollista kehitystä, joka tuo alueelle lisää rakentamista ja asukkaita. Puiston imagollinen merkitys tulee esiin niin haastatteluissa kuin suunnitteludokumenteissakin. Suunnittelussa on alusta asti pyritty tuottamaan imagoarvoltaan merkittävää kaupunkiluontokohdetta, johon ulkopuoliset tahot, kuten muut Suomen kaupungit tai pelkästään alueella vierailevat henkilöt voivat kiinnittää erityistä huomiota. Keskuspuiston projektisuunnitelmassa (2016, 1) ja Vuoreksen alueen asemakaavoissa mainitaan puiston imagollinen arvo, joka lisää alueen houkuttelevuutta ja asukkaiden viihtyvyyttä. Keskuspuiston voidaan sanoa toimivan käyntikorttina, johon alueelle muuttavat asukkaat voivat ihastua, mutta myös myöhemmin kiinnittyä:

”Me tiedetään, että on sellaisia ihmisiä, joihin toi puisto, on tehnyt niin suuren vaikutuksen, että on halunnut muuttaa Vuorekseen sen tähden.” (H1, projektihenkilöstö)

”Puisto antaa sen yleisen luonteen että, mikä on se Vuoreksen kotipaikka juttu. Yksi kotipaikka juttu, jonka voisi sanoa, on juuri tämä Keskuspuisto.” (H6, viheraluesuunnittelu)

Tampereen kaupungin viheralueohjelmassa (2005, 25) todetaan, että viheralueilla on tärkeä esteettinen ja visuaalinen merkitys kaupunkikuvassa, jolla kehitetään alueen identiteettiä ja imagoa. Ghorab ja Shalaby (2015) toteavat, että viheralueet parantavat kaupungin imagoa ja samalla asukkaiden elämänlaatua. Keskuspuisto on nostettu tärkeäksi osaksi Vuoreksen imagoa ja sen on todettu olevan myös identiteettiä vahvistava tekijä. Identiteetti on jotain, mikä tulee kohteesta itsestään; sen ominaisuuksista koostuva tunnistettava kokonaisuus. Imago taas on usein ”päälle liimattu” kooste näistä ominaisuuksista. Parhaimmassa tapauksessa imago ja identiteetti saadaan saatettua yhteen, mutta mitä suurempi kuilu näiden kahden välillä on, sitä laajempi on niiden kohtaamattomuus (ks. Hasu 2009, 103.) Vielä on kuitenkin liian varhaista sanoa, millaisena Vuoreksen identiteetti tulee näyttäytymään tulevaisuudessa ja onko Keskuspuistolla vielä silloin vahvistava vaikutus siihen.

Keskuspuiston suunnittelukilpailu käynnistettiin vuonna 2006 ja samana vuonna valmistuneessa Keskuspuiston suunnitteluohjelmassa mainitaan, että Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelun ensisijaisena lähtökohtana on puiston keskeinen sijainti ja imagoarvo uudelle kaupunginosalle. Keskuspuisto nimetään lähiseudun asukkaiden olohuoneeksi ja samalla myös kaupunkikuvallisesti korkeatasoiseksi ja omaleimaiseksi nähtävyydeksi Vuoreksen keskustassa vieraileville. Keskuspuisto

ei ole vain asuinalueen imagoa vahvistava tekijänä. Puiston suunnittelussa on alusta asti lähdetty tavoittelemaan laajempaa kokonaisuutta, jonka tarkoituksena on osaltaan lähtökohtaisesti määritellä koko asuinalueen luonnetta ja imagoarvoa. Puistojen, varsinkin laajojen kaupunkipuistojen merkitys kaupunkikuvan imagollisena tekijänä ei ole vieras ilmiö. Puistojen merkitys tässä yhteydessä on varsinkin isoissa ja tiheästi rakennetuissa kaupungeissa hyvin tunnistettu, esimerkiksi jo vuonna 1859 valmistunut New Yorkin Central Park tai Berliinin Tiergarten ovat edelleen kukoistavia virkistyskohteita ja määrittävät vahvasti kaupunkikuvan imagoa. Vuoreksen Keskuspuisto ei voida laajuudeltaan verrata edelle mainittujen suurkaupunkien keskuspuistoihin, mutta lähtökohtaisesti se tavoittelee samoja imagollisia arvoja pienemmässä mittakaavassa.

6.1.3 Puiston ominaispiirteet suunnan näyttäjänä ja tavoitteena

Vuoreksen Keskuspuistosta kaavailtiin alueelle korkeatasoista, omaleimaista, imagoarvoltaan merkittävää nähtävyyttä, jossa virkistysarvot, maisemakuva ja hulevesien luonnonmukainen käsittely on otettu huomioon. Haastateltavat nimeävät puiston ominaispiirteiksi edellä mainittuja tekijöitä, mutta niiden lisäksi myös suunnittelua on ohjannut alueen alkuperäisen maiseman kunnioittaminen ja vesielementit, joilla on esteettinen ja toiminnallinen käyttö. Osa ominaispiirteistä ilmenee viheralueessa itsessään tai koko alueen kattavassa viherverkostossa. Ominaispiirteet ovat ohjanneet suunnittelua, mutta osa niistä on saavutettu suunnittelutyön tuloksena. Keskuspuiston suunnitteluohjelmassa (2006, 4) puiston erityispiirteeksi on mainittu hulevesien ekologinen käsittely, jonka tulisi myös visuaalisesti toimia osana valmista puistosommitelmaa. Hulevesien luonnonmukainen käsittely näyttäytyykin korostetussa asemassa, verrattuna viheralueen muhin ekosysteemipalveluihin. Lähes kaikissa haastatteluissa tuli ilmi sama hulevesiin liittyvä korostetun erityisyyden havainto:

”...no nyt hyvin vahvasti se erityispiirre, joka täytyy pitää aina, joka paikassa muistissa, on se hulevesien käsittely.” (H6, viheraluesuunnittelu)

Vaikka haastatteluissa ja suunnitteludokumenteissa käy korostetusti ilmi puiston teknisen toiminnon merkitys, se ei poissulje alueen muita ominaispiirteitä, vaan ne ilmenevät rinnakkaisina ominaisuuksina. Keskuspuisto onkin esimerkki uudenlaisen viherympäristön mahdollistamisesta, joka yhdistää eri ominaisuuksia toimivaksi kokonaisuudeksi. Muut ominaispiirteet, kuten puiston vesielementit ovat sidoksissa hulevesien käsittelyyn, mutta myös esteettiseen ilmeeseen.

Keskuspuiston suunnitteluohjelmassa mainitaankin, että vesiaihe toimii puiston keskeisaiheena ja erityisesti kaupunkikuvallisena kohokohtana, jonka tulisi olla visuaalisesti korkeatasoinen myös kuivana kautena, ilman vesipintaa. Keskuspuistossa vesiaiheeseen liittyy allasrakenteita, luonnonmukaisia, tulvaniittyjä ja vesiuomia (kuva 6). Vuoreksen koko asuinalueella vesi on vahvasti läsnä oleva elementti, koska sillä on korostettu esimerkiksi korttelipuistojen ja rakennuksia pihojen erityispiirteitä sijoittamalla niihin sadepuutarhoja ja suihkulähteitä. Vesi koetaankin usein miellyttäväksi elementiksi virkistysalueilla. Vesielementit rikastavat urbaaneja alueita ja mahdollistavat maisemallisia hyötyjä, jotka parhaimmillaan vahvistavat kaupungin identiteettiä (Costa ym. 2015, 19). Vesi yhtenä suunnittelun esteettisenä ominaispiirteenä käy ilmi myös haastatteluissa:

”No se vesi tietysti. Eihän tota tossa laajuudessa niinkun vesimaisemaelementtinä taida Tampereella nyt yhtään ainutta vastaavaa tai mitään siellä päinkään olla. Meillä saattaa jotain puistoja olla, jossa saattaa jotain vettä ojan läpi laskea, mutta ei ton tyylistä ole missään oikeistaan hirveen paljoa puistoissa muutenkaan.” (H3, hulevesisuunnittelu)

Kuva 6. Vesiuoma keskusaltaaseen (Toivonen 2013).

Keskuspuiston yleissuunnitelmassa todetaan, että Vuoreksen Keskuspuisto sijoittuu vanhalle peltoaukealle, jonka avoin maisema metsäsaarekkeineen ja ojineen toimii suunnitelman lähtökohtana. Aluetta ympäröivät metsäsaarekkeet ja maaston kalliokumpareet säilytettiin osana puistomaisemaa, jotka omalta osaltaan asettivat suunnittelulle vaatimuksia. Suunnittelussa onkin pyritty mahdollisuuksien mukaan säilyttämään alkuperäinen avoin maisematila, jossa yhdistyy luonnontilassa olevat maastonmuodot. Vuorekseen tehdyssä maisemaselvityksessä (1998, 15) todetaan, että avointa maisematilaa edustavia peltoaukeita on alueella vähän ja ne ovat maisemakuvallisesti tärkeitä alueita. Maisemaselvityksen on todettu toimivan Keskuspuiston suunnittelun lähtökohtana, mutta yksityiskohdiltaan se ei rajoita puiston suunnittelua. Avoimen maisemakuvan mieltymykseen on etsitty syitä ja yhtenä ajatuksena on esitetty, että ihmiselle olisi lajinkehityksen kautta syntynyt automaattinen, positiivinen reagointivalmius luontoympäristöihin, erityisesti nimenomaan savannia muistuttaviin puoliavoimiin ympäristöihin (ks. Tyrväinen ym. 2007, 57). Haastateltavat kuvailivat avointa näkymää yhtenä puiston merkittävänä maisemallisena ominaisuutena, mutta eivät liittäneet sitä suunnittelun lähtökohdaksi, kuten se suunnitteludokumenteissa käy ilmi:

”...siellä on tavallaan tällainen pitkä näkemälinja, koska se oli vanhaa peltoaluetta eli se oli avointa aluetta jo silloin maanviljelysaikaan ennen kun se kaupungillekaan siirtyi tämä omistus.” (H6, viheraluesuunnittelu)

Haastatteluissa nousi esiin kuvaus Keskuspuiston luonnonmukaisesta lopputuloksesta, joka yhdistyy hyvin metsämaiseen maisemaan ja rajautuu asuinalueiden reunalle. Yksi haastateltava mainitsee rakentamisen ja luonnonmukaisten olojen yhdistymisen puistossa. Puiston asemakaavassa kuitenkin todetaan, että Keskuspuisto on luonteeltaan rakennettu ”urbaani” puisto ja siihen liittyy luonnonmukainen metsä, joka toimii virkistysalueena. Lisäksi Vuoreksen osayleiskaavassa (2003, 26) todetaan, että Vuoreskeskuksen kaava-alueella, johon Keskuspuisto kuuluu, ei tule säilymään alkuperäinen kasvillisuus. Vuoreksen suunnitteludokumenteissa termillä *luonnonmukainen* kuvataan lähimetsien virkistysalueita, eikä rakennettuja puistoja, jota Keskuspuisto edustaa.

Vuoreksen keskusta-alueella sijaitsevien puistoalueet toteutetaan viherrakentamisen keinoin. Keskuspuisto kuuluu myös hoitoluokaltaan luokkaan A1, joka ei yleensä vastaa luonnonmukaisen viheralueen hoitoluokkaa. Haastateltavat kuitenkin kuvaavat puistoa luonnonmukaisena alueena tai alueena, joka tehokkaasti yhdistää rakennetun kaupunkialueen luonnonmukaiseen reunaan.

Suunnitteludokumenttien perusteella Keskuspuiston kohdalla on pyritty kunnioittamaan alkuperäistä maisemakuvaa, mutta ei tavoitella luonnonmukaista ilmettä, vaikka haastateltavien puheessa puisto liitetään ainakin kuvailun tasolla siihen. Luonnonmukaisella ilmeellä on voitu tarkoittaa puistosta avautuvia näkymiä, joiden tavoitteluaan olevan mahdollisimman luonnonmukaisia, ennemmin kuin siihen sisältyviä fyysisiä ominaisuuksia:

”Sieltä näkee. Sieltä avautuu näkymiä sinne järvelle ja sit se on tehty hyvin. Pyritty siihen, että se on hyvin luonnonmukainen. [...] Iso rakennelmahan se on, mutta ei se maisema ole alisteinen siellä.”

(H1, projektihenkilöstö)

Tätä ristiriitaa suunnitteludokumenttien ja haastatteluaineiston välillä voi selittää, että suunnitteludokumenttien määrittävät kuvaukset eivät aina vastaa rakennetun kohteen synnyttämää todellista tilaa. Suunnitteluun lähdettäessä avoimen maisematilan tavoittelu on saattanut johtaa toteutuksen näyttäytymiseen luonnonmukaisena, koska Keskuspuisto mukailee maisemallisesti alkuperäistä peltoaukeaa. Mäenpää ym. (2000) puhuvat teoksessaan *Sanat kivettyvät kaupungiksi* uudesta tieto-opista, jossa diskutiivis-tekstuaalisesta tiedon jäsentämisestä on siirrytty kuvalliseen ja jopa mielikuvalliseen suunnittelun hahmottamiseen; kaupunkilaisten kokemusperäisen tiedon sijaan suunnittelua perustellaan ”sloganeilla”, mielikuvilla ja visioilla. Suunnittelussa ei enää tuoteta kausaalista tietoa siitä, mitä jostain asiantiloista seuraa (Mäenpää, Aniluoto, Manninen & Villanen 2000, 178-190.) Vuoreksen kohdalla suunnitteludokumenttien maisemalliset tavoitteet ovat voineet olla alun perin jotain muuta, kun loppujen lopuksi on toteutunut. Hynynen (2008, 34-40) on tutkinut yhdyskuntasuunnittelun toimintaympäristöä Tampereella ja tapauksessaan todennut suunnittelun olevan muuttuva tila, jossa rationaalinen, poliittis-hallinnollisen organisaation johtama *asiantuntijuuteen* perustuva suunnittelu ei automaattisesti aina johda ennakoituun lopputulokseen.

6.2 Valinnat ja päätöksentekoon vaikuttavat tekijät

Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelussa ja rakentamisvaiheessa on jouduttu tekemään useita valintoja, joista kaikki eivät ole pohjautuneet ennalta määriteltyihin standardeihin tai vakiintuneisiin suunnittelun käytänteisiin. Tähän on vaikuttanut vaatimus uusille käytännöille, koska puisto ilmentää Suomen mittakaavassa uudenlaista kaupunkiluontoa. Suunnitteluhankkeille on tyypillistä puntaroida eri vaihtoehtoja ja valintoja ennen rakentamispäätöstä, mutta Keskuspuistossa tämä korostuu

ennestään puiston monien toimintojen yhteensovittamisen takia. Valintojen tekemistä ohjaa muun muassa teknisen toimivuuden varmistaminen, kustannusten hallinta ja esteettisesti korkeatasoisen lopputuloksen tavoittelu. Keskuspuisto on pelkkänä virkistysalueena kallis kokonaisuus, mutta kustannuksille löytyy perusteet. Haastatteluissa puisto tunnistettiin kalliina viheralueena, jonka toteutuksessa kustannukset eivät ensisijaisesti hallinneet suunnittelua. Kustannukset nähtiin yhtenä suunnittelun kriteeritekijänä, jota vasten verrattiin saavutettuja etuja ja riskejä. Tulee kuitenkin tunnistaa, että tässä tutkimuksessa ei ole kartoitettu poliittisten päättäjien näkemyksiä, joten aineistosta ei käy ilmi, miten Keskuspuiston valintoja ja suunnittelulinjauksia verrattuna kustannuksiin on argumentoitu poliittisessa päätöksentekoprosessissa.

6.2.1 Kustannukset Keskuspuiston suunnittelussa

Vuores-projektin loppuraportin (2006, 114) kustannuslaskelma osoittaa, että asuinalueen puistojen ja virkistysalueiden rakentamisen maksaneen Tampereen kaupungille 16 miljoonaa euroa. Rakentamiskuluissa ei tarkemmin eritellä, mikä on Keskuspuiston osuus kokonaiskustannuksista. Vuodesta 2016 eteenpäin Keskuspuiston toteutus tapahtuu Keskuspuisto-projektin alaisuudessa, jossa rakenteiden viimeistelyn kustannusarvio on 1,5 miljoonaa euroa. Haastatteluista käy ilmi, että Keskuspuisto on kallis rakenne, jonka olisi voinut tehdä halvemmallakin, mutta siinä tapauksessa olisi menetetty laadullisia tekijöitä ja puistolle suunniteltuja ominaisuuksia. Puiston suunnittelussa on tavoiteltu laadukasta jälkeä, joka kestäisi hyvin ajan tuomia muutoksia. Laadukkaat rakenteet ja materiaalit sekä hulevesien hallinnan toimivuuden varmistaminen ja maisemallisen ilmeen tavoittelu ovat vaikuttaneet siihen, että puiston hintataso on nostettu normaalia puistorakentamista korkeammalle tasolle. Haastateltavat ovat kuitenkin lähes yhtä mieltä siitä, että puistoa voidaan kuvalla kustannustehokkaaksi kokonaisuudeksi, koska kustannusten vastapainona on lista saavutettuja hyötyjä ja ominaisuuksia:

” Kyllä tän varmaan olis voinu tehdä vähän halvemmallakin, sekin on tietysti totta. Mutta esimerkiksi toikin allas, joka sinne on tehty niin voit vaan kuvitella, että se on siellä seuraavat sadat vuodet. Niin kun se takaisin maksuaika on pitkä. Varmaan se olisi voitu tehdä halvemmallakkin, mutta sillä on arvoa, muutakin arvoa, kun vaan se, että se ei ole pelkästään hulevesijuttu, eikä se oli pelkästään puistojuttu. Et se on, se on tämmönen elementti, joka on merkittävä koko Vuorekselle, sen imagon kannalta. (H1, projektihenkilöstö)

Isoille suunnitteluhankkeille on hyvin ominaista tuottaa tietoa, jossa eritellään kustannusten ja hyötyjen suhdetta, koska ne ovat helposti esitettäviä ja hallittavia tiedon muotoja, joilla voidaan selkeästi vaikuttaa päätöksentekoon. Viheralueiden talousanalyysi perustuu suunnittelu-, rakentamis- ja hoitokustannuksiin, jossa arvioidaan muun muassa materiaalien, työn, kuljetusten ja maanmuokkauksen kustannuksia (Ruuskanen 2014, 8-14). Suunnitteluhankkeissa käytetään yleensä apuna kustannus-hyöty -analyysiä, jonka tarkoituksena on selvittää eri suunnitteluvaihtoehtojen kustannuksia ja hyötyjä riippumatta siitä, kenen kannettavaksi kustannukset tulevat ja myöskin mille sektorille ja kenen hyväksi toimienpiteillä saavutetut hyödyt tulevat (Uusitalo, 1974, 70). Mirean (2015, 55) mukaan kuitenkin pelkästään hyötyjen ja kustannusten arviointi on hyvin suppea tiedon lähde suunnitteluhankkeissa. Varsinkin viheralueiden suunnittelussa on hyvin vaikea arvioida kustannuksiin peilaten saavutettuja virkistys- ja ekosysteemipalveluhyötyjä.

Keskuspuiston suunnittelussa on alusta asti tiedetty, että kokonaisuus tulee olemaan kallis. Alussa määritellyt investointilinjaukset ja yhteisesti omaksutut laadulliset tavoitteet ovat olleet osatekijöitä siihen, että puiston kustannuksia ei ole nähty kohtuuttomina. Keskuspuiston suunnittelussa kustannusarviot ovat perustuneet muun muassa perinteiseen puistorakentamiseen ja hulevesien hallinnan huomioimiseen. Puiston on todettu olevan laaja kokonaisuus, jossa pyritään tiettyihin laadullisiin tavoitteisiin, jotka vaikuttavat kustannusten nousuun. Keskuspuiston kustannusarviota tehtäessä on pyritty esittämään mahdollisimman todenmukaiset arviot, peittelemättä kustannusten suuruutta, jolloin jo suunnitteluvaiheessa on käynyt ilmi sen luonne isona investointina. Keskuspuiston yleissuunnitelmassa todetaan, että Keskuspuisto on laaja rakennettu viheralue, minkä vuoksi suunnittelussa on otettu huomioon toteutuskelpoisuus ja realistiset rakentamis- ja ylläpitokustannukset. Sama ilmiö tulee esiin haastatteluissa:

”No aika kallis se on [...] Kyllä siihen satsattiin. Se kustannusarvio tehtiin siinä suunnitteluvaiheessa ja tiedettiin heti, että kallis se on ja sen mukaan tehtiin sitten päätökset.”
(H4, rakennusala)

Keskuspuiston kustannuksia ei tule tarkastella vain suunnittelun ja rakentamisen vaiheiden investointien kautta. Puistorakenteet, kasvillisuus ja erityisesti hulevesijärjestelmä ovat jatkuvaa ylläpitoa vaativia osa-alueita, jotka muuttuvat vuodenaikojen mukaan. Tällöin myös hoito- ja korjauskustannukset tulee huomioida osana ratkaisujen tekoa. Alkuperäisissä suunnitelmissa Keskuspuiston kasvillisuus on tarkoin harkittua ja pääasiassa istutettua. Vuoreskeskuksen

asemakaavassa (2007, 26) todetaankin, että alueella ei tule säilymään alkuperäinen kasvillisuus. Keskuspuiston ja koko Vuoreskeskuksen alueella ei ole suojeltavia kasvilajeja, joten minkään kasvilajin säilyttäminen ei ole suunnittelussa maisemaselvityksen pohjalta velvoitettua. Keskuspuistoon valitut istutettavat kasvilajit perustuvat pääasiassa kasvien hoidettavuuteen ja esteettiseen ilmeeseen. Keskuspuisto on iso, noin 17 hehtaarin kokoinen alue, jolloin puiston ylläpidossa kasvillisuuden kannalta vaikeasti ja käsin ylläpidettävät kasvit olisivat liian kalliita vaihtoehtoja. Istutettavia kasvilajeja on tarkennettu suunnitelmien edetessä ja ne poikkeavatkin hieman siitä, mitä yleissuunnitelmassa on esitetty. Haastatteluissa puiston kasvillisuutta kuvataan harkitusti valittuna, jonka yksi valintakriteeri on ollut helppohoitaisuus ja näin ollen ylläpitokulujen laskeminen:

”Lopulta tärkeimpiähän on vielä sitten, mikä on se ylläpitokulu, koska se tuo sitten sitä jatkuvaa kuulua pitkällä juoksulla. Sitten tässä puhdistavassa viherpainanteessa, niin sen kasvillisuuden valinta ja sitten sen hoito, niin se ehkä poikkeaa jonkun verran kuitenkin siitä ihan alkuperäisestä suunnitelmasta, että tavallaan sen hoitoluokka pitää saada sellaiseksi, että ei sitä niinkun käsin siellä päivittäin olla nyppimässä, vaan että se oli sitten semmoinen kasvillisuus, jonka pystyis ja olis koneellisesti hoidettavissa mahdollisimman pitkälti tai sitten pysyy suhteellisen hyvänä jollakin hoitovälillä.” (H5, hulevesisuunnittelu)

Keskuspuistoon on alkanut kasvamaan istutettujen lajien kanssa kilpailevia luonnostaan alueella esiintyviä kasvilajeja, jotka ovat vaikuttaneet alueen ilmeeseen, mutta sitä ei ole nähty alueen hoidon tai maiseman kannalta ongelmallisena. Keskuspuiston kasvillisuuden osalta ei ole lähdetty tavoittelemaan asemakaavaselostuksessa mainitun alkuperäisten kasvilajien korvaamista. Puisto on jatkuvasti muuttuva kokonaisuus, jolloin luonnollisesti ilmenevien kasvien säännöllinen poistaminen toisi vaan lisää kustannuksia. Haastateltavat mainitsevat näiden kilpailevien lajien ilmenemisen lähinnä mielenkiintoisena yksityiskohtana. Tulevaisuudessa puiston ylläpidossa ei ole tarkoitus täysin seurata yleissuunnitelman mukaisia kasvilajeja, jotka sinne on alun perin istutettu:

”No sinne ison altaan itäpuolelle tulvaniitylle on istutettu joitakin pajupensas lajeja ja sitten perennoita. Kyllä sinne varmaan luonnonmukaiset kasvit on alkanut kilpailemaan niitten kanssa, että ei niitä varmaan puhtaina kasvialueina pyritäkään pitämään. Se olisi, ehkä turhuutta monessakin mielessä, myöskin kalleutensa puolesta. Sitten uusia kasveja tulee sinne eri syistä, että tuota vastaisin tuohon, että tavoitteena on monimuotoisuus. Ehkä tuollaisessa puuriveissä, mitä sinne on näitä visuaalisia akseleita muutamia, niin niissä pyritään pysymään,

jos tehdään paikkauksia, niin pyritään samoihin lajeihin, koska ne ovat saman lajin puurivejä.”
(H6, hulevesisuunnittelu)

Suunnitteluhankkeiden yhtenä peruserusteena on, että rakennettava alue tai kokonaisuus on kannattava investointi, joka usein johtaa suunnittelun kohteen tarjoaminen hyötyjen vertaamiseen kustannuksia ja riskejä vasten (Mesimäki ym. 2015, 7). Keskuspuiston suunnittelussa kustannuskysymykset eivät kuitenkaan nousseet toteutusta estäviksi tekijöiksi, vaan ne ilmenivät osana suunnittelu- ja rakennusprosessin totuttua kustannusarviointia, jossa rakentamispäätökset tulee voida perustella taloudellisesti kannattavina ratkaisuin. Viheraluehankkeissa taloudellista kannattavuutta on kuitenkin usein vaikea määritellä. Tyvärinen ym. (2006) mukaan Viheralueiden maisema- ja virkistysyödyt ovat pääosin hinnattomia, joka vaikeuttaa niiden arviointia kaupunkisuunnittelun kentällä. Aineistosta on käynytkin esiin, että vaikka kustannukset ovat nousseet isoksi, osa haastateltavista kyseenalaisti taloudellisen kannattavuuden suunnitelmien mittarina, varsinkin jos päätöksiä tehtäessä vaakakupissa on kustannukset ja toisella puolella virkistysarvot. Eräs haastateltava toteaaakin, että kuka on edes oikea henkilö määrittelemään euron arvon viihtyisyydelle.

6.2.2 Haasteiden tunnistaminen ja hallinta

Alueen vesistöjen tila on ollut Vuoreksen suunnittelussa mukana kiistanalaisessa aiheyhteydessä, joka liittyy koko asuinalueen alun vaiheisiin. Vuoreksen suunnittelussa kansalaiset olivat huolissaan muun muassa siitä, että Vuoreksen asuinalueen myötä menetetään paikallisesti tärkeitä elinympäristöjä ja virkistysarvoja. Erityistä huolta aiheutti asuinalueen vaikutus lähellä olevien vesistöjen laatuun ja eliöstöön. Vuoreksen osayleiskaava ehdotuksesta jätettiin useita muistutuksia koskien juuri hulevesien hallintaa. Leino (2006) käsittelee väitöskirjassaan kansalaisosallistumista ja kaupunkisuunnittelun dynamiikkaa, jossa tutkimuskohteena on Vuores. Kansalaisten vastustus haittasi suunnitelmien etenemistä koskien koko Vuoreksen asuinalueen toteutusta. Leino (2006) mukaan Vuoreksen tapauksessa suunnittelukonflikti esiintyi kansalaisosallistujien ja paikallisten virkamiesten välisten erimielisyyksien törmäyksenä, jossa kiistan kohteena oli alueen tulevaisuus.

Suunnitelmien vastustus viivästytti koko alueen rakentumista, koska kaavaluonnoksia jouduttiin hyväksymään jopa korkeimmassa hallinto-oikeudessa asti. Hynysen (2008, 64) mukaan kaava-suunnittelussa tulisikin huomioida odottamattomat tekijät. Leino (2008, 36) kuitenkin toteaa,

että suunnittelussa ei voida aina varautua ennakolta kaikkeen. Kaupunkisuunnittelun osin ennakoimattoman dynamiikan vuoksi on annettava tilaa uusille, kehittyville ja myös odottamattomillekin tavoille osallistua. Haastatteluissa Vuoreksen vastustus mainittiin yhtenä suunnitteluun vaikuttavana tekijänä, enemmän koko Vuoreksen asuinalueen kannalta, mutta myös hulevesien käsittelyn myötä:

”Vuores on Green field hanke, niinkun hyvin tiedät. Niin sillen alkuvaiheessa, se isoin keskustelu oikeastaan koko asiasta oli, että Vuorestahan vastustettiin jyrkästi. Niin se perustui nimenomaan siihen, että se tehdään sinne luonnon keskelle ja se on hanke, jolla tuhotaan luontoa tehokkaasti ja se oli niinkun semmonen ihan oikeesti iso periaatteellinen kysymys, että saako näin niinkun yleensä edes tehdä.” (H1, projektihenkilöstö)

”Nyt en puhu pelkästään puistosta ja viheralueesta, mutta tää hulevesi asia oli keskeinen vastustajien argumentti, että minkä takia koko Vuoresta ei pitäisi edes toteuttaa. Et rakennettujen alueitten vedenlaatu on niin heikko ja niitä on niin paljon, että ne pilaavat sitten kaikki ne pienet järvet siinä ja sitten Lempäälän puoleiset järvet. Särkijärvi, Koipijärvi menee ihan pilalle ja sitten se Anniston maaseutualue, jota siellä nykyisellään on ja sillinkin oli siellä Koipijärven rannalla, että sinne sitten ojat tulvii ja kaikkea muuta. Niin sieltä tuli myös niinkun se väistämätön pakko sille hulevesien hallinnalle.” (H3, hulevesisuunnittelu)

On sanomattakin selvää, että hulevedet tulee jokaisella asuinalueella hallita, mutta erityisesti se on vaikuttanut Vuoreksen suunnitteluun, jossa hulevesien asianmukainen hallinta nousi yhdeksi merkittäväksi kysymykseksi asuinalueen tulevaisuuden kannalta. Vuoreksen osayleiskaavassa (2003, 21, 24) todetaan, että Vuoreksen alueen vesistöjen laatu tullaan turvaamaan hulevesien johtamis- ja käsittelymenetelmillä, jossa Vuoreksen viheralueiden keskeisenä tehtävänä on toimia hulevesien käsittelijöinä järvien veden laadun turvaamiseksi. Hulevesien hallintatarve on tunnistettu jo suunnittelun alusta asti, mutta sen tärkeyteen ja käsittelyn asianmukaiseen hallintaan on korostaen vaikuttanut kansalaisten mielipiteet ja näkemykset siitä, että asuinalue tulee heikentämään vesistöjen laatua merkittävästi. Keskuspuiston suunnittelussa ja rakentamisen aikaisissa väliaikaisratkaisuissa on jouduttu kiinnittämään erityistä huomiota, että alueen vesistöjen vedenlaatua ei heikennetä toteutuksen missään vaiheessa, jolla on ollut oma vaikutuksensa Keskuspuiston hulevesijärjestelmän laadullisiin tavoitteisiin.

Hulevesien luonnonmukainen hallinta osana kaupunkirakennetta oli vielä Vuoreksen suunnittelun aikoihin uusi tekninen toiminto, josta kotimaassa ei ollut vielä paljon tietoa, saati sitten vakiintuneita suunnittelu- tai rakentamiskäytäntöjä. 2000-luvun alussa Suomessa oli muutama vastaava puistosuunnitteluhanke hulevesin luonnonmukaisesta hallinnasta, mutta muuten kotimaan tasolla järjestelmän suunnittelussa oltiin tekemisissä uuden asiakokonaisuuden kanssa. Uuden tekniikan haltuunotto luo aina omat haasteensa toteutusprosessiin. Tämän lisäksi myös rakentamisen aikaiset hulevedet tuli käsitellä siten, että lähialueiden vedenlaatu ei heikkene. Suunnittelukeskus Oy on tehnyt Vuoreksen alueelle selvityksen hulevesien hallinnasta, joka on toiminut yleiskaavoituksen pohjana (Ohjeet hulevesien käsittelystä 2015, 4). Vuoreksen hulevesien hallintaa on tarkennettu jokaisella kaava-tasolla ja suunnittelun pohjana on käytetty selvitysraportteja, joista ensimmäiset ovat vuodelta 1998. Hulevesien hallintajärjestelmän suunnittelussa on kuitenkin jouduttu toimimaan epämukavuusalueella, koska 2020-luvulla systemaattista hulevesien kokonaisvaltaista hallintaa ei edelleenkään juuri tuoteta vaan hulevesien aiheuttamat ongelmat ratkaistaan yleensä tapauskohtaisesti (Hulevesiopas 2012, 3). Haastateltavat eivät mainitse hulevesien hallinnan uutuutta suunnittelulle varsinaisena riskinä, mutta ilmiö kuitenkin tunnistetaan suunnitteluprosessiin merkittävästi vaikuttavana tekijänä:

”Mutta sitten tää hulevesijärjestelmä on sellanen, että siinä on ilmeisesti vähän vielä kesken se organisoituminen. Se on koko tän kymmenen vuoden ajan, kun on tossa rakennettu, niin ollut epäselvää. Se on joka puolella Suomea, koska semmosta lainsäädäntöä ei esimerkiksi ole ollut. Mutta nyt siihen on muodostumassa se käytäntö, että siellä on ollut kaupunkien kuntien vesilaitokset, jotka hoitavat sitten nää hulevesijärjestelmät. Se on niinkun se ratkaisu, mihin ollaan menossa.” (H1, hulevesisuunnittelu)

Nykyään useimmilla kaupungeilla on olemassa hulevesien kokonaisvaltaisen hallinnan ja sen suunnitteluun tehty hulevesistrategia, jossa uudet käytännöt ohjaavat hulevesijärjestelmien suunnittelua ja rakentamista. Vakiintuneita käytänteitä ei Suomessa vielä ollut vuosituhannen alussa, jolloin Vuoreksen hulevesijärjestelmän suunnitteleminen oli ajankohtaista, joka on luonut koko alueen suunnittelulle haasteita. Haaste on luonut myös mahdollisuuksia suunnittelulle; kun suunnitteluun liittyy, joku uudempi järjestelmä tai elementti, jonka järjestämiseksi ei ole kaupungilla vakiintuneita käytäntöjä, antaa se vapauksia. Myöhemmin tässä luvussa esittelen Vuores-kehitysohjelmaa erillisenä suunnittelualustana, jolla on ollut oma vaikutuksensa Keskuspuiston suunnitteluun. Keskuspuiston tapauksessa hulevesien hallintajärjestelmällä oli myöskin erityinen rooli, joka vaikutti siihen, miten suunnittelukäytännöt muotoutuivat puistoa toteutettaessa.

Vuoreksessa hulevesien hallinnan suunnittelun uutuus ja tässä tapauksessa tuntemattomuus on antanut tilaa rohkeillekin ratkaisuille.

Aiemmin on jo mainittu, että maaperäolosuhteiltaan Keskuspuiston alue on rakentamisen näkökulmasta todella haastava. Suunnittelualueen maasto on korkeussuhteiltaan vaihtelevaa ja maaperä on osin hienorakeista ja pintaosiltaan soistunutta (Asemakaavaselostus 8160 2007, 6). Haasteellinen maaperä ei ole rajoittunut Vuoreksessa vain Keskuspuiston alueelle, mutta siellä erityisesti maaperä on pehmeää ja vaikeasti rakennettavaa, jolla on ollut vaikutusta myös siihen, että alueelle ei ole alun perinkään suunniteltu asuntorakentamista. Keskuspuiston elementit sisältävät kuitenkin painavia rakenteellisia osia, joita on jouduttu sijoittamaan alueelle osana hulevesijärjestelmää, mutta myös esteettisen ilmeen takia. Esimerkiksi patorakenteita on jouduttu paaluttamaan, jotta ne eivät vajoa. Vuoreskeskuksen asemakaava ehdotuksessa (2009, 25) on todettu, että Keskuspuiston alueen maaperä vaatii huomattavia täyttöjä ja maaperämuokkausta. Haastateltavat mainitsivat rakennusalueen vaikeat maaperäolosuhteet yhtenä puiston toteutumista ohjaavana riskitekijänä, johon tuli kiinnittää erityistä huomiota:

”Ne maaperäolosuhteet ovat tosi haastavat. Siellä oli tosi pehmeitä tälläisiä turpeen peittämiä suppakohtia, että ne osoittautui siinä suunnittelun kuluessa sitten ja ihan toteutuksenkin kannalta haastaviksi ja niitä jouduttiin siinä sitten huomioimaan. (H2, projektihenkilöstö)

Vuoreksen alueen maaston muotoja ja maaperän laatua on selvitetty jo Vuoreksen osayleiskaavaa varten ennen kaavoituksen alkamista, jolloin on osin tunnistettu maaperän haasteellisuus rakennusvaiheessa. Kuitenkin alueen maaston muodot vaihtelevat lyhyellä matkalla niin paljon, että suunnittelua varten tehdyt yleispiirteiset maaperätutkimukset eivät ole antaneet täysin kattavaa kuvaa maaperän laadusta. Tämä on aiheuttanut erityisesti rakentamisvaiheessa haasteita, koska alkuperäisiä suunnitelmia ei ole voitu sellaisenaan noudattaa. Vaikeasti rakennettava maaperä (kuva 7) on vaatinut suunnitelmien muutosta, jolloin rakennustyö on keskeytynyt. Eräs haastateltava kuvaa maaperäolosuhteiden ilmenemistä seuraavasti:

”Sanotaanko, että se (maaperä) vaihtelee siinä niin lyhyellä matkalla niin paljon, että sitten se yleispiirteisempi tarkastelu ei sitten kaikista kohdista antanut osviittaa, että kuinka hankalia paikkoja siellä välissä on. ”(H2, projektihenkilöstö)

Maaperän aiheuttamat rakentamisen aikaiset haasteet eivät olisi olleet vältettävissä, vaikka selvitystyö olisi paljastanut jo ennestään vaikeat rakennusolosuhteet vielä haastavimmiksi. Selvitystyön ollessa kattavampaa se ei olisi tullut yllätyksenä rakentamisvaiheessa. Rakennustyömaan seisottaminen ja tarkentavien suunnitelmien tekeminen lisää aina työn määrää ja kustannuksia. Maaperäolosuhteiden takia suunnitelmia on jouduttu tarkentamaan ja jossain tapauksissa muuttamaan rakennusteknisistä syistä. Rakentamisen kohdatessa esteen, on usein jouduttu palaamaan yleissuunnitelmaan ja kartoittamaan sen luonteen mukaisia vaihtoehtoja ratkaisua. Haastatteluissa käykin ilmi, että alkuperäiset selvitykset eivät paljastaneet tarpeeksi kattavasti maaperän olosuhteita, jotta suunnittelussa olisi osattu varautua tähän:

”Mä huulen, että se tuli ihan kyllä rakentamisen ammattilaisille ja suunnitteluinsinööreille yllätyksenä se maaperän vaikeus. Tai sanotaanko näin, että näitä asiantuntijoita olisi tullut kuulla ihan siinä kaavavaiheessa enempi. Kaava laadittiin siten, että puiston paikka on tässä sinänsä melkolailla oikeutettu, mikä on myöskin tuonut lieveilmiöitä tähän puistorakentamiseen. [...] Esimerkiksi koulun tontti on sillä lailla ollut hankalassa alavassa paikassa, että siellä jouduttiin vaihtamaan massoja. Sitä ei ole nostettu hulevesiä ajatellen sopivalle korkeudelle, että se on vieläkin hieman liian matalammalla, mikä siis aiheuttaa paineita siihen, että puistossa ei saa vedet sitten tulva aikaankaan nousta. Koska muuten ollaan ehkä koulun kellarissa sitten.” (H6, viheraluesuunnittelu)

Haasteellisesta rakennusmaasta huolimatta Keskuspuiston yhtenä suunnitelman keskeisenä piirteenä on ollut juuri veistoksellinen maaston muotoilu. Vuoreksen osayleiskaavaluonnoksessa (2003, 15) kuvataankin Vuoreksen maisemallisiksi peruspiirteiksi vesistöjen runsaus, maastorakenteen suuri vaihtelevuus ja pienipiirteisyys sekä viljelysten pieni koko ja hajanaisuus. Alkuperäistä maisemaa on haluttu kunnioittaa Keskuspuiston suunnittelussa niin, kun muussakin alueen rakentamisessa, vaikka se on tuonut lisää haasteita rakentamiseen. Maaston topografiaa on osattu hyödyntää osana alueen maisemallista kuvaa, vaikka alueen muotojen piirteellisyydestä on jouduttu joissain kohdissa tinkimään. Esimerkiksi osaa Atelier Dreiseitlin suunnittelemista pienipiirteisimmistä maastonmuotoiluista ei ole edes voitu vanhaan peltomaahan toteuttaa.

Kuva 7. Keskuspuiston rakentamisen alkuvaiheita (Luonnonmukaista hulevesien hallintaa Tampereen Vuoreksessa 2012).

Keskuspuistoa voidaan kuvailla sen ominaispiirteiden kautta, jotka erottavat sen myös tavanomaisista kaupunkipuistoista. Puistoa määrittää muun muassa sen sijainti laaja-alaisella vanhalla peltoaukealla, toiminnallinen ominaisuus hulevesien käsittelijänä sekä esteettinen ilme maiseman, kasvillisuuden ja rakennettujen elementtien kautta. Kaikki edellä mainitut tekijät ovat myös olleet suunnittelussa ja rakentamisvaiheessa haasteellisia osia, joiden toteutukseen on jouduttu kiinnittämään erityistä huomiota sekä kartoittamaan niihin liittyviä riskejä. Vanha peltoaukea on ollut maaperältään erittäin haasteellinen rakentaa, mutta se on tarjonnut maisemallisesti avaran ja laajan alueen, jonne raskaampi rakentaminen olisi ollut mahdotonta tai ainakin hyvin kallista.

Puiston monitoiminnallisuus on ollut myös kustannushyöty. Teknisen osuuden suunnittelussa on kuitenkin ollut omat haasteensa, koska luonnonmukainen hulevesien hallinta on ollut kotimaassa vielä tuntematon käsittelymenetelmä, eikä sille ollut valmiita suunnittelun- ja rakentamisen käytänteitä. Lisäksi hulevesien onnistuneeseen käsittelyyn on luonut lisää paineita taustalla ollut näkemys siitä, että Vuoreksen asuinalue tulee pilaamaan lähialueen vesistöt. Puiston esteettisessä ilmeessä on oltu erittäin tarkkoja, joten suunnittelussa on harkitusti valittu istutukset ja sijoitettavat kalusteet. Alueelle on kuitenkin luonnostaan ilmestynyt kilpailevia kasvilajeja, jotka korostavat

puiston luonnonmukaista luonnetta ja ilmettä, mutta ne myös luovat hoitamattomina riskin puiston esteettiseen ilmeeseen ja hulevesijärjestelmän toimivuuteen.

6.2.3 Tekninen toimivuus ja sijainti valintojen oikeutuksena

Vuores on asuinalue, jossa alusta asti on pyritty laadukkaaseen lopputulokseen. Tästä kertoo esimerkiksi rakentamiseen laaditut laatutaso-ohjeet. Vuoreksen osayleiskaavassa (2003, 21) määritellään, että kaupunkiympäristön suunnittelun tavoitteena on korkealuokkainen, viihtyisä ja vetovoimainen ympäristö. Keskuspuisto ei ole poikkeus tästä kuvauksesta, vaan ennemminkin siellä korostuu laadullisen lopputuloksen tavoittelu, koska puistolla on imagollinen merkitys koko asuinalueelle. Alusta asti määritelty yhteinen tavoite tuottaa laadukasta kaupunkiympäristöä on antanut liikkumavaraa kustannuksien suhteen. Kustannuksia on voitu perustella rakenteiden pitkäikäisyydellä ja laadukkaalla lopputuloksella. Keskuspuiston kohdalla tavoitteet ovat helpottaneet valintojen tekoa:

”Näissä asioissa usein on tärkeämpää kuitenkin se, että tehdään hyvälaatuisesti kaikki. Tavoitteena on laadukas ympäristö, jolloin se myöskin kestää aikaa. Tässähän aina käy niin, että kun asiat menevät eteenpäin ja kehitys kehittyy, niin sit yhtäkkiä huomataankin, että halutaan parempi ympäristö. Se, mikä on aiemmin tehty, ei olekaan enää tyydyttävää. Se on vähän liian tota, miten sen nyt sanois, se on liian halpaa tai huono tasoista. Et tossa nyt noi ratkaisut, mitä on tehty on sellasia, mitkä on tossa vielä viidenkymmenenkin vuoden kuluttua ihan ja koetaan hyväksi [...] Niin kun siihen otettiin tällainen todella huippusuunnittelija, niin myöskin se vaikutti, että nää kaikki ratkaisut oli myös helposti perusteltavissa ja ne hyväksyttiin aika helposti. Ei missään vaiheessa arvosteltu, et tää jotain liikaa, vaikka tiedettiin, että rahaa menee.” (H1, projektihenkilöstö)

Keskuspuiston sijainti Vuoreksessa on keskeinen ja puistolla on iso merkitys koko asuinalueelle. Keskuspuiston vaativimpia rakenteita ovat vesialtaat ja aukiot, joiden laadukas toteuttaminen on perusteltu juuri kohteen keskeisen sijainnin vuoksi; puisto on helposti kaikkien asukkaiden saavutettavissa ja Vuoreskeskuksen aukion näkymä aukeaa puistoon. Puiston puuttuminen kyseiseltä paikalta olisi vaikuttanut koko Vuorekseen:

”Sen Keskuspuiston sijainti on todellakin niin merkittävä, että kyllä siinä mielessä se satsaus on ollut sellainen, jolla oli iso merkitys.” (H1, projektihenkilöstö)

Kustannuksia voidaan perustella myös puiston teknisen toiminnan kautta. Puistossa yhdistyy virkistyskäyttö, mutta myös merkittävästi koko asuinalueen hyödyntävä toiminnallinen ominaisuus. Onkin vaikea erottaa, mitkä kustannukset jaetaan hulevesien käsittelyä koskevaan rakentamiseen ja mitkä taas virkistys - ja maisemallisten ominaisuuksien kustannuksiksi. Hulevesien käsittely on olennainen osa puistoa, joka on linkittynyt maisemalliseen suunnitteluun, joten erottelua on mahdoton edes tehdä. Asuinalueen hulevesien käsittely on ollut myös välttämätön pakko toteuttaa asianmukaisesti, jotta ympäristön ja asukkaiden turvallisuus voidaan varmistaa. Haastateltavat mainitsevat usein maisema- ja virkistysominaisuuksien ja hulevesien käsittelyn kulkevan käsi kädessä, jolla kustannuksia voidaan oikeuttaa:

”Se on iso kustannus, mutta nyt kun tässä yhdistyy tämä hulevesi ja se normaali puistorakentaminen, niin on itseasiassa vähän vaikea sanoa, mikä on puistoa ja mikä on sitä hulevesien käsittelyä. Kun ne hulevedet on joka tapauksessa tässä meidän tapauksessa pakko ottaa haltuun. Pakko sen tähden, että se olis ollu tietysti ympäristön kannalta uhka, mutta myöskin ihmisten, näiden ihmisten, jotka olivat hyvin kriittisiä ja vastustivat yleensä koko rakentamista. Jotta me oltais voitu edetä siellä järkevästi, niin oli pakko hoitaa se hulevesi asia kuntoon. Mutkun nää yhdisty niinkun nyt; puistorakentaminen ja se hulevesirakentaminen, niin se on maksanut paljon, mutta me ollaan myöskin kaksi kärpäästä yhdellä iskulla voitu saada.”
(H1, projektihenkilöstö)

Puiston toteutuksessa kustannuksia on voitu perustella useiden hyötyjen saavuttamisella, niin teknisen toiminnon sekä virkistysellisten - ja maisemallisten arvojen kautta. Haastatteluissa ilmeni myös näkemys siitä, missä kontekstissa puiston kustannuksia tulisi arvioida. Vaikka Keskuspuistoa voidaan kuvailla tällä hetkellä Tampereen kalleimmaksi puistoksi, niin yhdistämällä siihen teknisen hulevesien käsittely ominaisuuden, se ei kokonaisuutena ole kallis. Vuoreksen alusta asti suunnittelu toimenpiteitä on tehty hulevesien luonnonmukaisen hallinnan toteuttamiseksi, jolloin perinteisiä käsittelymenetelmiä ei ole edes kaavailtu alueelle vaihtoehtoisena toteutuksena. Eräs haastateltava kuvaakin Keskuspuistoa seuraavasti kysyttäessä puiston kustannustehokkuudesta:

”Eihän se nyt sitten verraten siis kaikkeen muuhun kaupunki rakentamiseen; ei se nyt kovin kallis ole, mutta se on puistona kallis, mutta pitää muistaa nyt, että se on myös tekninen järjestelmä eikä pelkästään puisto. Kyllä nyt vesihuollon rakentamiseen laitetaan vuositasolla, joka vuosi miljoonia kiinni siihen, että pistetään putkia maahan. Ei se nyt semmoiseen rakentamiseen verrattuna nyt kovin erityisen kallis kohde ole.” (H2, projektihenkilöstö)

Haastateltavat liittävät laadukkaaseen lopputulokseen maisemalliset arvot, estetiikan ja virkistyskäytön, mutta niitä ei yksittäisinä osina käytetä perustelemaan kustannuksia. Edellä mainittujen tekijöiden nähdään lähinnä muodostavan kokonaisuuden, joka luo Keskuspuistosta korkea-arvoisen kohteen. Hulevesijärjestelmä on ainut yksittäinen tekijä, joka nostetaan esiin kustannuksien vastikkeeksi. Hulevesien asianmukainen käsittely vesistöjen vedenlaadun turvaamiseksi onkin ollut keskeisin ajuri, jossa kustannuksia on voitu perustella. Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä, että Keskuspuisto on kallis ja sen kustannukset ovat mittavat, mutta kaikissa haastatteluissa kustannuksia perusteltiin käyttämällä hulevesien hallintaa ja puiston keskeistä sijaintia sekä sen merkitystä asuinalueelle. Suunnittelussa yhtenä valintojen kriteerinä on ollut kustannukset, mutta niiden kautta saavutetut hyödyt ovat nousseet vertailussa isommaksi kuin investoinnit.

6.3 Puiston toteutumista ohjaavat tekijät

Vuoreksessa Keskuspuiston toteutuminen on vaatinut eri ammattialojen osaamisen yhdistymistä, jossa toimijat sovittavat omia näkemyksiään yhteen. Taustalla kuitenkin pitää huomioida ajatus eheän kokonaisuuden luomisesta, jonka tulee noudattaa puistolle laadittua yleissuunnitelmaa. Keskuspuiston toteutumiseen on vaikuttanut useat eri suunnittelun - ja rakennusalan käytänteet sekä myös toimijoiden välinen yhteistyö. Hulevesien luonnonmukainen käsittely osana rakennettua ympäristö voidaan nähdä uutena ratkaisuna, joka kohtaa suunnittelussa vakiintuneet käytännöt ja rakentamisen rutiinit. Puiston suunnittelua ja toteutusta on ohjannut hyvin paljon Vuores-projektin käytänteet, jotka haastatteluissa nousivat Tampereen kaupungin roolia suuremmaksi. Eri toimijat ovat joutuneet sovittamaan Keskuspuiston viherrakentamisen ja teknisen hulevesijärjestelmän osaksi omia käytäntöjään. Toimijat vaikuttivat kuitenkin valtaosin olevan tietoisia toistensa tavoitteista, puistolle asettamista merkityksistä tai tunnistamistaan ongelmakohdista. Tämä on vaatinut jatkuvaa yhteystyötä, jossa eri alan asiantuntijat on saatu keskustelemaan keskenään.

6.3.1 Suunnittelun periaatteet ja reunaehdot

Kuten aiemmin on jo esitetty Keskuspuiston suunnittelun lähtökohdiksi ja reunaehdoiksi muodostuivat teknisen toimivuuden takaaminen, virkistyspalvelut ja maisemallisesti laadukas lopputulos sekä imagoarvon tavoittelu uudelle kaupunginosalle. Vuoreksen osayleiskaavaluonnoksessa (2003) on esitetty koko asuinalueelle paikallisia tavoitteita ja asuinalueen

suunnittelua eteenpäin vieviä keskeisiä näkemyksiä. Samat näkemykset kulkevat läpi koko kaavoitusprosessin ajan aina puiston toteutussuunnitelmaan asti. Peltolan (2007, 35) mukaan rakentamishankkeissa vallitsevat suunnittelustandardit- ja normit yksinkertaistavat valintatilanteita sekä antavat valoinnoille perusteluja. Tämä taas vahvistaa tehtyjen valintojen luotettavuutta. Keskuspuiston suunnittelua on lähdetty tekemään edellä mainittujen tavoitteellisten näkemysten pohjalta, mutta suunnittelu on vaatinut tavoitteiden lisäksi myös tiettyjen linjausten noudattamista, jota ei voi unohtaa:

”Tietenkin kaupungilla on tietyt linjaukset, joka tapauksessa olemassa. Jos on tietty määrä asukkaita ja tietyn tyyppinen asuinalue, että minkälaisia puistoalueita minkälaisia leikkipaikkoja, minkälaisia alueita, mitä tällaisissa viheriö-virkistyspalveluja sinne rakennetaan, että mikä niiden mitoitus on. Suunnilleen sellaiset periaatteet ovat olemassa joka tapauksessa aina.” (H2, projektihenkilöstö)

Kaupungin suunnittelulinjausten lisäksi alueiden suunnittelussa täytyy huomioida ennen varsinaista suunnittelua tehdyt selvitykset, jotka luovat reunaehdot sille, mitä alueella voidaan ylipäättään tehdä. Vuoreksen osayleiskaavaan liittyen on tehty useita selvityksiä, kuten eliöstö- ja biotooppiselvitys, luontoselvitys ja Vuoreksen alueen maisemaselvitys. Keskuspuiston suunnittelussa on otettu huomioon Vuoreksen asuinalueelle tehtyjen selvitysten määrittämät rajoitteet ja ohjaavat suuntaviivat. Esimerkiksi Vuoreksen alueen maisemaselvityksen maastonmuotojen kuvailu vastaa Keskuspuiston maisemallisten ominaisuuksien pyrkimyksiä. Selvitykset ovat suunnittelun normaali käytäntö, jota myös Vuoreksessa on tehty hyvinkin laajamittaisesti, koska alue on rakennettu lähes rakentamattomalle luonnonalueelle. Haastateltavat näkivät selvitykset luonnollisena osana suunnitteluprosessia:

”Toisaalta siis on niin, että kun tällainen suunnittelu on sen verran iso juttu, niin siellähän joudutaan varautumaan, että tehdään erinäköisiä mittauksia, maaperätutkimuksia ja kaikkea tällaista. Se on osa sitä suunnitteluprosessia ja se on ihan normaalia, et sitä joudutaan tekemään.” (H1, projektihenkilöstö)

Vuoreksen osayleiskaavaa alueelle on tehty Koipijärvi-Vuoreksen alueen ympäristöselvitys vuonna 1998, jonka pohjalta todettiin, että alueen rakentamista rajoittavat monet eri ympäristötekijät. Selvityksessä painotettiin, että kaavoja laadittaessa rakennettavat alueet tulisi tutkia ja suunnitella todella huolellisesti, koska ne ovat ekologisilta ominaisuuksiltaan ja rakennettavuudeltaan vaikeita

alueita. Lisäksi samassa dokumentissa todetaan, että kestävän kehityksen kannalta alueiden säilyttäminen viher- ja virkistysalueina olisi myös perusteltua (Koipijärvi-Vuoreksen maisemaselvitys 1998.) Selvitykset toimivat suuntalinjoina ja toteutuksen ohjaajina, joiden käyttö itse suunnittelu vaiheessa, on hyvinkin tärkeää. Huolellisesti tehdyt selvitykset säästävät resursseja suunnitelmien edetessä toteutusvaiheeseen. Haastateltavat näkevät selvitysten tekemisen yhtenä oleellisena suunnittelun työkaluna. Esimerkiksi maaperäolosuhteita selvitettiin kyllä ennen rakentamisen alkamista, mutta ei siinä määrin, että ne olisivat paljastaneet todellisen tilan. Haastatteluissa kävi ilmi, että tarkemmat selvitykset olisivat helpottaneet niin rakentajan kuin suunnittelijankin työtä:

”[...]kuitenkin näin, että Vuoreksen Keskuspuistolla on oikeutuksensa, että ei sitä katsomaankaan pidä lähteä, mutta ehkä tietyistä asioista on hyvä ottaa opiksi. Nimenomaan korostaisin sitä, että siellä asemakaavaa laadittaessa ja niitä alkuvuotteita suunnittelijalle antaessa, niin siellä tuodaan niitä tiettyjä asioita ja realismia suunnittelijalle esille.” (H6, viheraluesuunnittelu)

Haastateltavat ovat todenneet, että Vuoreksen asuinalueelle haluttiin luoda näyttävä kaupunkipuisto, jossa yhdistyy hulevesien luonnonmukainen hallinta ja virkistyskäyttö. Suunnitteluun lähdettäessä nämä toiminnot eivät kilpailleet keskenään, vaan ilmenivät rinnakkain yhtä tärkeitä puiston totutuksen kannalta. Puiston suunnittelun edetessä suunnittelukäytänteitä kuitenkin ohjasi tekninen toimivuus ennen maisemallisia arvoja. Suunnittelussa yhdistettiin perinteisen virkistyspuiston ominaisuudet hulevesien hallinta järjestelmään, mutta valintoja tehtäessä päällimmäiseksi nousi aina teknisen toimivuuden varmistaminen:

”No käytännössä se on vähän pakko katsoa teknistä toimivuutta toteutuksessa ensin. Kun sitten täytyy joltakin alueelta saada vedet kuitenkin eteenpäin, että ei kuitenkaan uiteta aluetta, johon on esimerkiksi suunniteltu tai kaavoitettuja rakennusta. Niin sitten vaan täytyy löytää se reitti. (H5, hulevesisuunnittelu)

Vaikka suunnittelussa tuli aina loppujen lopuksi varmistaa hulevesijärjestelmän tekninen toimivuus, niin suunnittelutyössä hyvin tärkeään rooliin nousi ominaisuuksien yhteensovittaminen. Keskuspuiston alue on iso, mutta sinne ei kuitenkaan olisi mahtunut luonnonmukaisen hulevesijärjestelmän vaativa tilavaraus ja erikseen käyttöpuistoksi tarkoitettu alue. Vuoreksessa tilanpuute ei ole kuitenkaan ollut yksi suunnittelun haasteista, jota esimerkiksi

täydennysrakentamisessa kohdataan, koska asuinalue on rakennettu valmiiksi rakentamattomalle alueelle. Kaupungeissa yhdyskuntarakenteen tiivistämisen paineet kohdistuvat helposti juuri keskustaupungin viheralueisiin (Lehtinen & Pyy 2017, 7). Keskuspuiston aluetta ei ole muutenkaan otettu tehokkaammin asuntorakentamisen käyttöön, vaikka jossain tilanteissa niinkin laaja viheralue olisi saatettu nähdä osittain hukkatilana. *Keskuspuiston* suunnittelussa on pakostikin jouduttu sovittamaan yhteen hulevesijärjestelmä osaksi perinteistä puistoaluetta pelkästään jo tilanvarauksen puolesta:

”...puistoon niin se yhteen sovittaminen sen kanssa, että mitkä siellä on sitä käyttöpuistoaluetta ja, mitkä on sitten ne osat, jotka varataan niinkun siihen vesienhallintajärjestelmään ja kuinka paljon ne voi mennä päällekkäin. Että nää tämmöset alueet, missä kovilla sateilla vesi nousee ja leviää, niin mikäänhän ei estä sitä, etteikö ne samat alueet voisi olla kuivana aikana ihan normaalia käyttönurssia ja siellä voi pelata ja tehdä, mitä lystättää. Mutta sit just tää, et se pitää ymmärtää, että nää eri käyttötarkoitukset menee päällekkäin, koska tilaa ei koskaan ole siihen, että sulla on se hulevesijärjestelmän tilavaraus ja sitten se kaikkien muiden tilavaraus. Et sitä sovittelua siinä tossakin ja kaikissa muissakin vastaavissa kohteissa joudutaan tekemään.” (H3, hulevesisuunnittelu)

Vuorekseen lähdettiin toteuttamaan monitoiminnallista puistoa ja tavoitteista ei haluttu tinkiä, joten tekninen toimivuus, virkistyskäyttö ja omaleimaisen maisemallisen ilmeen luominen tuli sovittaa yhteen, niin että yleissuunnitelman mukainen henki säilyy. Vaikka suunnittelussa teknisen toimivuuden varmistaminen on ollut viimeisin ratkaisun määrittävä kokonaisuus valintoja tehtäessä, niin suunnittelussa on pyritty kaikin tavoin varmistamaan, että tavoitelluista maisemallisista arvoista, eikä myöskään virkistysominaisuuksista jouduta luopumaan. Jos suunnitelmia tuli tarkentaa tai muuttaa hulevesijärjestelmän takia, niin katsottiin myös, miten muutokset vaikuttavat muihin puiston ominaisuuksiin:

”Joo kyllähän sitä suunnittelua on joutunut päivittämään ja muuttamaan tietenkin, kun lähtötiedot on tarkentunut. Sitten meillä on kuitenkin tää meidän talvinen ilmasto-olosuhde, että niidenkin takia on jotain muutoksia jouduttu tekemään. Mutta käytännössä, tää meidän maisemasuunnittelu osaaminen, niin kaupungin suunnittelija (nimi poistettu) on ollut keskeisessä osassa varmistamassa, että tavallaan, kun suunnitelmista muutetaan jotain niin, että se suunnitelman henki säilyy. Että just se ei ole mikään insinööri ratkaisu, että saadaan hoidettua tämä niin, että se toimii teknisesti. Vaan siinä oikeesti on todella paljon käytetty aikaa siihen, miten saadaan se Dreiseitlin visuaalisuus ja suunnitelman henki säilymään, vaikka sitä

ei ihan just sellaisena voi toteuttaa, mitä he ovat esittäneet.”(H5, hulevesisuunnittelu)

Vuoreksen Keskuspuiston yleissuunnitelman konsultiksi valikoitui saksalainen suunnittelutoimisto Atelier Dreiseitl suunnittelukilpailun kautta. Vuoreksen keskuspuiston puistosuunnitelmaa koskevaan tarjouskilpailuun haettiin monialaisia suunnittelutyöryhmiä, joilla oli maisema-arkkitehtuurin ja hulevesisuunnittelun asiantuntemusta sekä ympäristötaiteen osaamista. Suunnitteluryhmän eduksi katsottiin, jos toimeksiannon edellyttämä monialaisuus kuuluu toimiston profiiliin (Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluohjelma 2006, 4-5.) Suunnittelukilpailu oli kaksivaiheinen prosessi, jonka ensimmäisessä vaiheessa tuli toimittaa puistosuunnitelma ja hulevesien hallintasuunnitelma. Toisessa vaiheessa valittujen ryhmien kesken järjestettiin hintaan ja laatuun perustuva tarjoutumiskilpailu itse puistosuunnitelman laatimisesta. Suunnittelukilpailuun ei annettu rajoittavia tekijöitä tai muitakaan raameja, joita suunnitelmista vaadittiin. Ainoana vaatimuksena oli, että puistoon tulee sijoittaa hulevesien luonnonmukainen hallintajärjestelmä:

”kun kysymys on tämmöisestä tarjoutumisesta, niin silloinhan ei ole tietenkään, mitään käsitystä tarkkaan niistä suunnitteluratkaisuista ja niistä, mitä siellä sitten toteutetaan ja siitä, että tuleeko minkälaisia rakennelmia. Joku hulevesiallas esimerkiksi, ei siitä ollut tietysti mitään käsitystä. Se oli niinkun sen suunnittelun tuoma ratkaisu, joten eli ei ollut mitään. Me tiedettiin, että tolle alueelle pitää tehdä puistosuunnitelma, jossa on hulevedet mukana.” (H1, projektihenkilöstö)

Keskuspuiston suunnittelijaksi valikoinut suunnittelutoimisto Atelier Dreiseitl on erikoistunut hulevesien käsittelyyn ja ympäristötaiteeseen viheraluerakentamisessa. Keskuspuisto on toteutunut hyvin pitkälti suunnittelutoimiston laatiman yleissuunnitelman mukaan. Suunnitelman yksi keskeisin tekijä on ollut puistoon sijoitettava keskusallas, joka palvelee sekä maisemallista tarkoitusta, mutta myös hulevesien käsittelyä. Keskuspuiston yleissuunnitelman on nähty kattavasti täyttävän Vuoreksen alueen laadittuja laadullisia tavoitteita, jolloin muutoksia ei ole juurikaan vaadittu.

Kuva 8. Atelier Dreiseitlin luoma Keskuspuiston yleissuunnitelma (Keskuspuiston yleissuunnitelma 2008).

Aineistosta käy ilmi, että suunnittelutoimiston työ on ollut laadukasta ja kaikki haastateltavat näkivät, että Keskuspuiston yleissuunnitelman on tehnyt asiantunteva konsultti. Kohdat, joissa suunnitteluun jouduttiin tekemään korjauksia, koskivat lähinnä maaperäolosuhteiden rakentamisen haasteita, jolloin suunnitelman toteuttaminen olisi ollut lähes mahdotonta. Suunnitelmien tarkentaminen on kuitenkin osa normaalia suunnitteluprosessia, koska harvoin yleissuunnitelmassa tai edes rakennussuunnitelmassa kaikki esitetyt ratkaisut toteutuvat juuri sellaisenaan. Muutokset koskivat usein toteutuksen mahdollistamista, mutta Vuores-projektissa oli myös vahva tahtotila seurata suunnitelmaa mahdollisimman tarkasti:

"Siis nythän tämän suunnitteluprosessi etenee siten, että tehdään ensin yleissuunnitelma, jolloin se koko alue käsitellään, jossa näytetään ihan, missä tätä altaan sijainti täsmälleen on. Se on juuri siinä kohdassa, kun yleissuunnitelman mukaan esitetään. Mutta sen jälkeen tehdään rakennussuunnitelma, jossa yksityiskotaisesti ratkaistaan, miten ne rakenteet sinne tulee ja minkälaisia materiaaleja käytetään. Tuota ja siis tavallaan edelleenkin se toteutus on kesken. Siellä toteutetaan niitä tiettyjä kohtia vielä seuraava 2-3 vuoden ajan. Mutta siis ilman muuta se suunnitelma, joka siitä syntyy, niin se tarkkaan siellä myös rakennetaan [...] Tässä on sen verran hyvä suunnittelijakin, että lähes kaikki ne ratkaisut, joita esitettiin, niin se suunnittelu-

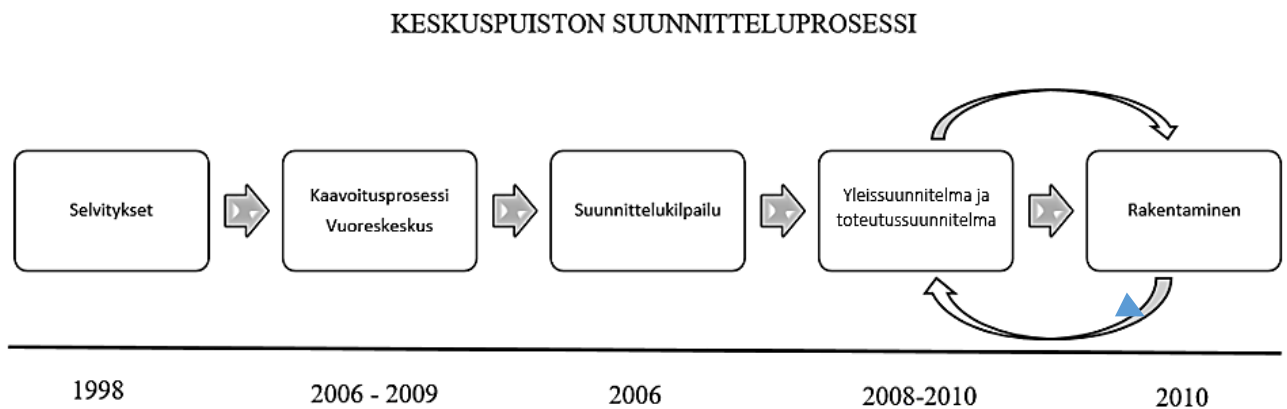
tai oheisryhmä, kyllä ne niinkun allekirjoitti, että näin tehdään. Tietysti aina jotain tulee sellasta, esimerkiksi siihen geotekniikkaan liittyen. Mutta se nyt on normaalia suunnittelua muutenkin, että siellä joudutaan asioita, ehkä joskus tekemään toiseen kertaankin, kun joku lähtötieto ei ihan ole ollu kohdallaan ja niin edespäin. Sanotaan siis, että tää oli helppo projekti tossa suhteessa.” (H1, projektihenkilöstö)

Keskuspuiston yleissuunnitelma ja sen perusteella tehty toteutussuunnitelma ovat toteutuneet hyvin pitkälti alun perin esitettyjen ratkaisujen pohjalta. Vaikka suunnitelmat ovat olleet hyvin pitäviä, niin kokonaistoteutusta on katsottu rakentamisen ja myöhemmin myös puiston ylläpidon kannalta. Suunnittelun tarkentamisessa on pääasiallisena tekijänä ollut rakentamisen mahdollistaminen, koska puisto haluttiin toteuttaa hyvin pitkälti alkuperäisen suunnitelman mukaan. Alkuperäisessä suunnitelmassa esitettiin puistoon vesiaiheiksi messinkisiä maljoja visuaaliseksi ilmeeksi, mutta ohjausryhmä poisti nämä suunnitelmasta, niiden korkean kustannuksen ja myös mahdollisen ilkvallan kohteen takia. Haastateltavat puhuvat paljon yleissuunnitelman mukaisesta puiston luonteesta, jota on haluttu kaikissa ratkaisuissa kunnioittaa, mutta joissain kohti on jouduttu miettimään puiston käyttötarkoitusta, jolloin suunnitelmasta on karsittu joitakin erikoisempia elementtejä. Staffans ja Väyrynen (2009, 67) toteavat, että suunnittelussa kaikkien esitettyjen kommenttien ja materiaalien ei tarvitse olla virallista tietoa ja niin sanotusti ”totta”. Suunnitteluvaiheessa tarvitaan vaihtoehtoja, visualisointeja ja mielipiteiden vaihtoa. Keskuspuiston suunnitelmat on ajateltu isosti, mutta niitä rakennussuunnitteluvaiheessa tietyin kohdin tasoitettu:

”No taas suunnittelussa aina käy niin, ja ehkä se on luontevaa käydäkin niin, että tuossa asetetaan aika korkeat tavoitteet. On lennokkuutta, koska on ihan oikeinkin, että ei suitsita niitä ideoita siinä vaiheessa. Mutta sitten kun tullaan siihen toteutus suunnittelu vaiheeseen, niin kyllä siinä on hyvä jossakin kohti muistaa se, että tää pitää joku päivä rakentaa ja tää pitää joku päivä kunnossapitää. (H6, viheraluesuunnittelija)

Keskuspuiston suunnitteluprosessi on edennyt lähes normaalin vallitsevan suunnittelukäytännön mukaan, johon kuului selvitysten laatiminen, perinteinen kaavoitusprosessi, suunnittelukilpailu ja rakentamisen ajan suunnitelmien tarkentaminen (kuvio 7). Keskuspuiston suunnitelmat ovat tarkentuneet, kun toteutuksesta on järjestetty suunnittelukilpailu puiston yleissuunnitelman laatimiseksi ja optioksi on jätetty toteutussuunnitelma. Suunnitteluprosessiin erityispiirteitä on luonut hulevesijärjestelmän yhteen sovittaminen muun puistorakentamisen kanssa, joka silloin oli vielä uutuus suomalaisessa viherrakentamisessa, jonka toteutukseen ei ollut vakiintuneita käytäntöjä.

Luonnonmukaisen hulevesijärjestelmän idean siirtäminen käytännön suunnitteluun ei ole onnistunut totuttujen reunaehtojen sisällä. Siirtymään on liittynyt uusia toimintatapoja, jotka on tullut suhteuttaa kaupunkiorganisaation rakennus- ja suunnitteluprosessin vakiintuneisiin käytäntöihin. Hulevesien käsittelylle on tehty oma yleissuunnitelmansa, mutta Keskuspuiston kokonaistoteutus on kuitenkin perustunut Atelier Dreiseitlin tekemään suunnitelmaan, jossa yhdistyy hulevesien käsittely ja virkistyspuisto. Suunnitelmaa on paikoin muutettu, mutta pääasiassa puisto on toteutunut suunnitelmassa esitetyllä tavalla.

Kuvio 7. Keskuspuiston suunnitteluprosessin vaiheet.

Vuoreksen Keskuspuiston rakentaminen aloitettiin tammikuussa 2010 ja sen toteutus on edelleen kesken. Rakentaminen ja suunnittelu ovat Keskuspuiston kohdalla kulkeneet osittain rinnakkain. Suunnitelmia on jouduttu tarkentamaan, kun rakentamisessa on edetty. Erityisesti suunnitelmiin muutoksia on aiheuttanut alueen haasteellinen maaperä, joka on vaikuttanut puiston toteutukseen niin ajallisesti kuin rahallisestikin. Suunnittelussa tulisikin pyrkiä aina mahdollisimman tarkkoihin kuvauksiin, että rakentamisvaiheeseen ei jäisi ratkaistavia päätöksiä. Valmiina ei ollut vaihtoehtoja suunnitelmaa, vaan suuremmissa muutoksissa jouduttiin rakentaminen osin keskeyttämään ja etsimään toteutettava vaihtoehto, joka kunnioittaa myös alkuperäisen yleissuunnitelman linjaa:

”Käytännössä siis ei ole valmiina sitä toista vaihtoehtoa, että sitten työmaalla varmaan tehdään ratkaisut. Jos on kyse jostain pienestä ratkaisusta, niin sitten, sitä voi varmaan ihan rakennuttaja ja urakoitsija keskenään miettiä. Jos on sitten kyseessä isompi näkyviin jäävä asia tai muuten hankala, niin kyllä se on tietty, joku porukka, joka oikeesti miettii, miten tästä voitaisiin edetä. Se on aina tietty tosi harmillista, jos jotain isompaa tulee, mitä pitää miettiä, jos se tulee siinä toteutusvaiheessa. Niin silloin se on aina hankalaa ja kalliimpaa.” (H5,

6.3.2 Vuores-kehitysohjelma erillisenä suunnittelualustana

Vuoreksen suunnittelua ja rakentamista on johtanut vuodesta 2002 alkaen Vuores-kehitysohjelma, jonka toiminta-alueena on ollut koko Tampereen puoleinen Vuores. Hanke kuului konsernihallinnon kaupunkikehitysryhmään ja se toimi itsenäisesti kaupunginhallituksen suunnittelujaoston ohjauksen alaisuudessa (Kaupunkiympäristön kehittäminen 2011). Vuores on toteutettu erillisprojektin alaisuudessa, joka on mahdollistanut omaleimaisen suunnittelukulttuurin syntymisen. Tällöin toteutus on voinut poiketa Tampereen kaupungin tavanomaisesta suunnittelukäytännöistä tietyin varauksin. Tampereen kaupungin ympäristöjohtaja Kaisu Anttonen totesikin tammikuussa 2017 Vuores-kehitysohjelman loppuseminaarissa: *”Vuores on uutena kaupunginosana ollut erityisen hyvä kaupunkiympäristön kehittämisen laboratorio, jossa on pystytty kokeilemaan rohkeasti ja toteuttamaan visioita uudentlaisesta kaupunkisuunnittelusta”* Vuoreksessa on uudenlaisen luonnonmukaisen hulevesien hallintajärjestelmän lisäksi esimerkiksi toteutettu Suomen ensimmäinen asuinalueiden jätteidenkeräysjärjestelmä. Anttonen lausuntoa vahvistaa myös haastateltavien näkemykset Vuores-kehitysohjelmasta suunnittelualustana, jossa rohkeita ratkaisuja oli suhteellisen helppo toteuttaa:

”Vuoreksessahan erillisprojektina sitä hommaa lähdettiin viemään eteenpäin niin, siinä oli tavallaan mahdollisuus siihen, että pystyttiin edellyttämään erilaisia ratkaisuja. Sitten myös, ehkä ruuvaamaan sitä laatuvaatimustasoa korkeammallekin, kun jollain tavallaan tavanomaisella tavalla toteutetulla kaupunginosalla. Siellä oli se rima lähtökohtaisesti aika korkealla ja senhän tekee just, esimerkiksi tää kansainvälinen suunnittelukilpailu, siinä niitten lähtökohtien osalta. Sitä kiitettävästi vietiin eteenpäin sitä suunnitelmaa, vaikka siinä tuli nyt rakentamiseen liittyviä haasteita. Mutta kyllä se on kunnianhimoinen; tavoitteet on ollut korkealla, joka on ihan hyvä, koska jos ei ole mitään kunnollisia tavoitteita, niin ikävässä todellisuudessa joudutaan aina jossain tekemään kompromisseja. Mutta, jos ei ole rima tarpeeksi korkealla, niin sitten kompromissien jälkeen se rima on, jossain tosi alhaalla, niin se on parempi näin päin, että lähdetään korkealta liikkeelle ja lopputuloskin on kuitenkin normaalitason yläpuolella. [...] mutta silloin just tuollaisten ennakkoluulottomien päätösten takana oli, just se erillisprojekti.” (H3, projektihenkilöstö)

Vuoreksen suunnittelussa on ollut yhtenäinen tavoite laadukkaasta suunnittelun lopputuloksesta, joka on helpottanut rohkeampienkin suunnitelmien rakentamispäätöksen saamista. Riihimäki ja Vanhatalo (2006) ovat tutkineet teoksessaan *Visio kaupunginosan kehittämisen ohjaajana* Vuoreksen asuinalueen tavoitteiden ja vision luomisen toteutusprosessin vaikutusta suunnittelun lopputulokseen. He toteavatkin, että alueen rakentamista ohjataan laatukriteereillä ja visiolla, joka näkyy toteutuksen arkkitehtuurissa, materiaaleissa ja ympäristöystävällisyydessä. Keskuspuisto on toteutettu osana erillisprojektina, jossa on määritelty alueen kehityksen laadulliset tavoitteet, mutta myös toteutuksen luonne oppivana suunnittelun laboratoriona. Erillisprojektissa on voitu testata eri suunnitteluratkaisuja, joka on myös tehnyt Vuoreksen suunnittelun valinnoista kunnianhimoisempia:

”No en nyt muista, että niitä omia ratkaisuja olisi hirveästi kyseenalaistettu. Kun se oli sitä Eko-city homma ja Vuores oli, joka tapauksessa sellainen alue, jossa kaikenlaisia uudenlaisia juttuja selvitettiin ja mietittiin ja tutkittiin. Niin siellä oli helppo esittää semmoisia ratkaisuja, mitkä ei olisi varmaan, missään tapauksessa mennyt läpi tavallisella asuinalueella silloin.”
(H3, hulevesisuunnittelu)

Vaikka Vuores on ollut erillisprojekti, on se silti toiminut Tampereen kaupungin alaisuudessa, jolloin suunnitteluratkaisuja ei ole voitu tehdä ilman organisaation valvontaa. Tampereen kaupunki on ollut päättävä organisaatio, jonka hyväksyntä on ollut ratkaisuja tehtäessä välttämätöntä. Tampereen kaupunki on nähnyt Vuoreksen alueen rakentamisen Vuores-kehitysohjelman mukaisesti; organisaatio on jakanut hankkeen tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi, joka on mahdollistanut Vuores-kehitysohjelman toimimisen hyvin itsenäisesti. Erillisprojekti on silti ollut sidoksissa kaupunkiorganisaatioon, esimerkiksi sen toimijoiden kautta. Haastateltavat mainitsevat, että Tampereen kaupunki on lähtenyt suunnitteluun hyvin ennakkoluulottomasti, joka on vaikuttanut muun muassa tietyn laatutason saavuttamisen ja erityispiirteiden toteutuksen:

”No oikeastaan se, että onneksi se on nyt tehty näin ja siis tavallaan siinä nyt kuitenkin kaupunki lähti sille linjalle, että sinne tehdään sellanen todella hieno puisto ja laaja sekä moniosainen hulevesijärjestelmä. Sillon, kun ne päätökset siitä investoinnista tavallaan tehtiin ja lähetään viemään eteenpäin ja kilpailuttamaan sitä suunnitelmaa, niin ei silloin ollut, sanotaan sellaista faktatietoa Suomen olosuhteista. Ihan rohkeita päätöksiä on tehty; etukenossa ja ennakkoluulottomia päätöksiä ja ihan hyvä niin, koska siis jos oltais menty niinkun varovaisuuden kautta, niin olisi äkkiä saanut punakynää tällaiset suunnitelmat ja tehty jotain hyvin pienipiirteistä tai sitten täysin perinteistä.” (H3, hulevesisuunnittelu)

Vuoreksella on ollut oma kehityshankkeensa, jossa on pystytty tekemään helpommin rohkeampia ja innovatiivisia ratkaisuja kokeilujen kautta. Blayse ja Manley (2004) toteavat rakennushankkeille luoneenmaisena piirteenä prosessien ainutkertaisuuden: suunnittelun ja rakentamisen kohde, toimijat ja hankkeen erityisvaatimukset ovat melkein aina tapauskohtaisia. Tämä voi parhaimmillaan mahdollistaa uusia avauksia suunnittelussa. Uudet ideat ovat yleensä muuntuvia ja joustavia, joka helpottaa niiden toteutumista. Suunnittelussa on tällöin kiinnitettävä huomiota *prosesseihin*, joissa uusia ratkaisuja otetaan käyttöön ja niille osoitetaan tarkoituksia ja tavoitteita (Harty 2010.) Vuoreksen Keskuspuiston tapauksessa koko suunnittelualusta on erillisprojektina ollut poikkeava ja ainutkertainen, mutta myös alueen hulevesijärjestelmä osana viheraluetta on ollut uusi kokonaisuus, joka on sovitettu yhteen suunnittelun ja rakentamisen käytänteisiin. Koska ei ole ollut aiemman kokemuksen tuomaa varmuutta järjestelmän toteuttamisesta tai kunnollista näkemystä siitä, miten se tulisi tehdä, on suunnittelu ja rakentaminen ollut entistä alttiimpi muutoksille. Keskuspuistolle asetetut tavoitteet ovat kuitenkin ohjanneet suunnittelua kokonaisvaltaisesti, niin virkistyskäytön laadun kuin hulevesijärjestelmän toimivuuden tavoittelun kannalta.

6.3.3 Asukkaiden suhde Keskuspuiston suunnitteluun

Keskuspuiston sanotaan olevan Vuoreksen asukkaiden olohuone, niin haastateltavien puheessa, kun myös suunnitteludokumenteissa. Keskuspuistoa kuvaillaan useissa eri yhteyksissä Vuoreksen alueen merkittäväksi viihtyvyystekijäksi. Puistoa on aloitettu suunnittelemaan hulevesien selvitysten osalta jo ennen 2000-lukua, mutta varsinainen yleissuunnitelma työ alkoi 2008, jolloin Vuoreksen uudella asuinalueella ei ollut vielä ainuttakaan asukasta. Kansalaisilla on ollut silloin voimassa olevan maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset osallistumismahdollisuudet kaavoitusprosessiin:

”Kaavoitusmenettely tulee järjestää ja suunnittelun lähtökohdista, tavoitteista ja mahdollisista vaihtoehtoista kaavaa valmisteltaessa tiedottaa niin, että alueen maanomistajilla ja niillä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaisilla ja yhteisöillä, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään (osallinen), on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asiasta” (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999 §62.)

Myöhemmin Maankäyttö- ja rakennuslakia on uudistettu siten, että esimerkiksi osallistumismahdollisuuksia on parannettu. Uudistus on kuitenkin tapahtunut vasta Keskuspuiston aktiivisimpien suunnitteluvaiheiden jälkeen. Staffans (2004) toteaa väitöskirjassaan osallistumiskäytännöistä, että kaupunkisuunnitteluun vaikuttamaan pyrkivät asukkaat kokevat osallistumiskäytännöt usein riittämättömiksi, vaikka kaupunkisuunnitteluprosesseissa järjestetään paljon erilaisia yleisötilaisuuksia ja kootaan mielipiteitä. Mikkonen-Young ja Lehmuspuisto (2004, 102) tuovat esiin Vuoreksen suunnittelun osallistumisen järjestämisen ja lisääntyneen selvitystyön hidastaneen kaavoitusprosessia. Haastatteluaineistosta käy ilmi, että Keskuspuiston suunnittelussa ei ole tehty varsinaisia ylimääräisiä osallistumismenettelyjä, muuten kuin lainmukainen kaavoitusprossiin liittyvä osallistaminen. Yhtenä selityksenä on ollut se, että alueella ei ole vielä ollut uuden asuinalueen asukkaita, joita osallistaa puiston suunnitteluun:

”No kun perusratkaisut tehtiin sellaisessa vaiheessa, että siellä ei ollut asukkaita vielä. Että tätähän lähdettiin tekemään hyvinkin etupainotteisesti. Se oli järkevää senkin tähden, että toi hulevesien käsittelyjärjestelmän pitää olla tuolla valmiina, kun se asuminen ja rakentaminenkin käynnistyvät ja näinhän tossa tehtiin. Eli asukkaita ei käytännössä ollut mukana. Jos siellä olisi asukkaita ollut, niin sit me oltais varmaan hoidettu se niin, että siellä olisi ollut tällainen osallistumismahdollisuus.” (H1, projektihenkilöstö)

Keskuspuiston suunnittelussa ei ole kysytty kansalaisten mielipidettä siitä, millainen kaupunkipuisto asuinalueelle tulisi rakentaa. Aineistosta käy myös ilmi, että yhteistyötä olisi voitu tehdä Keskuspuiston suunnittelun kohdalla esimerkiksi asuinalueelle mahdollisesti muuttavien asukkaiden kanssa. Tampereella on suunnitteilla Hiedanrantaan asuinalue, jossa kansalaisten osallistamista tehdään Vuoreksessa tapahtuneista osallistamiskäytännöistä poiketen. Alueella on toiminnassa Väliaikainen Hiedanranta -kokeilu, jonka avulla Tampereen kaupunki pyrkii avaamaan toimintamahdollisuuksia alueella sekä sen suunnittelua. Kokeilulla kehitetään tapoja, joilla kaupunkilaiset pääsevät osaksi väliaikaiseen toimintaan ja myös alueen suunnitteluun (Hiedanrannan ohjelmasuunnitelma 2016, 6-7.) Vuoreksessa suunnitteluun kohdistunut kansalaisten vastustus nähtiin kuitenkin edelleen tekijänä, joka vaikutti osallistumisen järjestämiseen, vaikka siihen olisi ollut mahdollisuus:

”Olishan siellä varmaan ihan hyvin voinut tehdä näin (osallistaa kansalaisia), mut ongelma oli Vuoreksen kanssa se, että kun se vähän siihen kireimpään aikaan, että ne ketä se kiinnosti, niin ne vastustivat koko roskaa. Niin ei siitä olisi saanut, mitään hedelmällistä ulos. Jos siihen

olisikin saanut jostain positiivisesti suhtautuvan verrokkiryhmän, jossa olisi ollut ihmisiä, jotka olisivat voineet olla muuttamassa sinne, mutta se ei ollut nyt ihan siihen ajankohtaan sopiva”.
(H3, hulevesisuunnittelu)

Vaikka Keskuspuiston suunnittelussa ei ole kartoitettu kansalaisten näkemyksiä ja ajatuksia puiston toteutusta ajatellen, niin myöhemmin on kuitenkin kartoitettu Vuoreksen asukkaiden mielipiteitä puistosta. Asukastytyväisyyskyselyn perusteella Vuoreksen asukkaat ovat olleet Keskuspuistoon tyytyväisiä, joka on myös antanut vahvistusta suunnittelun jatkamiseen sellaisenaan. Keskuspuiston suunnitteluun ei ole asukkaiden puolelta kohdistunut paineita tehdä muutoksia, vaan toteutuksen on nähty olevan asukkaille mieleinen:

”Ei me olla kauheesti saatu siihen Keskuspuistoon liittyen, mitään sellasia erityisiä toiveita oikeastaan. Me ollaan muutaman kerran tehty tällänen asukastytyväisyyskysely, jossa me ollaan tietenkin kysytty asukkaiden mielipidettä siitä Keskuspuistosta. Ihmiset näkee sen kyllä arvokkaana ja hyvänä juttuna, mutta siihen ei sinäänsä ole kohdistunut mitään sellaisia paineita tai toiveita sieltä asukkaiden suunnalta, jolloin olisi ollut tarvetta pohtia, miten niitä huomioidaan.” (H2, projektihenkilöstö)

Myöskään ennen asukkaiden muuttamista Vuorekseen kansalaisten mielipiteitä ei ole kartoitettu koskien puiston toteutusta. Tulee kuitenkin muistaa, että Vuoreksessa oli asukkaita ennen uuden asuinalueen rakentamista. Asukkaiden puutteellinen osallistaminen on nähty kirjaimellisesti koskevan vain tulevan asuinalueen asukkaita. Fung, Mary ja David (2007, 10-15) toteavat, että sähköisen median aikakaudella vaatimukset hallinnon ja politiikan läpinäkyvyyttä kohtaan ovat kasvaneet niin, että ilman yleisön mielipiteen kartoittamista ja julkisesti tapahtuvaa vuorovaikutusta ei uskottavaa ja luotettavaa politiikkaprosessia ole mahdollista toteuttaa.

Vuoreksen suunnitteluprosessia on kuitenkin tehty asukkaille näkyväksi muin keinoin; Vuoresta varten on kehitetty Vuores-portaali internetsivut, jossa avoimesti tiedotetaan asukkaita muun muassa alueen suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvistä asioista sekä kerätään mielipiteitä ja tietoa asukkailta kyselyiden ja keskustelufoorumin muodossa. Alueelliset internet foorumit välittävät tehokkaasti tietoa ja tukevat viestintää, joka auttaa edistämään oppimista suunnitteluvaiheessa (Staffans & Väyrynen 2009, 22). Mikkonen-Young ja Lehmuspuisto (2004, 111) toteavat kuitenkin, että Vuoreksen tapauksessa kansalaisten ja asukkaiden osallistuminen ja osallistaminen on jäänyt kuitenkin pitkälti yksi tai kaksisuuntaiseksi tiedonjakamiseksi ja vastaanottamiseksi sekä

mielipiteiden esittämiseksi. Leinon (2006) väitöskirjasta käy ilmi, että Vuoreksessa kansalaisten osallistaminen on ollut ylhäältä päin hallittua, kun kaupunki pyrki omalla tavallaan osallistamaan ja kontrolloimaan paikallisia asukkaita suunnittelun kuluessa. Jälkeenpäin Tampereen kaupungin virkamiehet ovat tiedostaneet Vuoreksen huonosti toimineen tiedotuksen lehdistö kautta, joka on vaikuttanut kansalaisten asenteisiin (ks. Bamberg & Leino 2008, Leino 2006).

6.4 Tiedon muodostuminen ja tiedolla vaikuttaminen suunnitteluprosessissa

Suunnitteluhankkeilla on usein hyvin laaja vaikutusverkosto; niissä tuotetaan ja käsitellään valtava määrä tietoa. Tiedonkäytäntöjen pyrkimyksenä on saada mahdollisimman paljon tietämystä suunnittelun kohteesta, mutta myös vaikuttaa päätöksentekoon. Kaupunkisuunnittelussa käytettävä tietovarasto muodostuu yleensä piirustuksista ja kartoista sekä muista dokumenteista, jotka perustuvat tutkimustietoon ja eri alojen tekemiin esiselvityksiin (Staffans & Väyrynen 2009, 29). Suunnittelussa tietoa ilmenee monessa eri muodossa ja eri laajuisina kokonaisuuksina, joka luo samalla mahdollisuuksia, mutta myös haasteita projektin suunnittelulle. Keskuspuiston tapauksessa tietoa on tuotettu pääasiassa suunnittelulle tavanomaisin menetelmin, kuten tekemällä maisema- ja luontoselvityksiä, vaikutustenarviointia sekä mittauksia maaperästä ja vedenlaadusta.

Keskuspuiston kohdalla tiedon tuottaminen on ollut pääasiassa asiantuntijatietoa, joka perustuu toimijoiden asiantuntijuuteen ja yhteistyöhön. Erityisesti teknisten toimintojen suunnittelussa tiedon merkitys on ollut korostetussa asemassa; tietoa ei ollut kotimaisista vastaavista kohteista, joten asiantuntijoiden rooli tiedonhankkijoina nousi keskeiseen asemaan suunnittelussa. Aineistosta ilmenee asiantuntijatiedon merkitys, jonka haastateltavat tunnistavat omassa työssään ainoaksi hyödynnetyksi tiedonmuodoksi. Tiedon tuottaminen Keskuspuiston toteutusta varten sidottiin hyvin vahvasti osaksi omaa oppimisprosessia, joka näyttäytyi haastateltavien puheessa suunnitteluhankkeessa saavutettuna henkilökohtaisena kehityksenä. Tulee myös muistaa, että haastateltavat henkilöt ovat edustaneet asiantuntijaroolia omassa organisaatiossaan, joka on vaikuttanut heidän näkemyksiinsä tiedon tuottamisen käytännöistä.

6.4.1 Tiedon tuottaminen Keskuspuiston suunnittelussa

Suomessa kaupunkien viheralueiden tutkimuksella ei ole vielä kovin vanhoja perinteitä, koska tutkimus on alkanut vasta 1970 -luvun alussa (Löfström 2001, 2). Kataja (2013, 5) toteaa, että

viheralueiden mitoitukseen ja laatuun liittyvää tietoa ja ohjeistusta on Suomessa toistaiseksi olemassa melko vähän. Kaupunkisuunnittelussa ekologisilla arvoilla on lainsäädännössä vahvempi asema kuin ihmisten kaupunkiluontoa koskevalla kokemuksellisella tiedolla, koska kuntia velvoittavat monimuotoisuuden säilyttämisen määräykset paikallisista suojeluohjelmista aina EU-direktiiveihin. Lisäksi luontoarvoja painotetaan suunnittelussa enemmän myös siksi, että niitä koskeva tieto on mielletty täsmällisempänä kuin asukkaiden kokemusten kautta rakentuvat käsitykset kaupunkiympäristöstä (Niemelä & Tyrväinen 2009, 12.) Keskuspuiston tapauksessa tiedon tuottamista suunnittelussa kuvailtiin normaalina suunnittelukäytäntönä, joka ei poikennut muista Tampereen viheraluehankkeista juuri ollenkaan. Normaalina kaupunkisuunnittelun tiedonhankinnan käytäntöinä haastateltavat tarkoittavat lähinnä selvitysten tuottamista, joka perustuu teknisiin tietoihin ja luontoselvityksiin. Hanketta kuvailtiin laajana kokonaisuutena, jolloin myös tiedollisen tarpeen oli skaalauduttava vastaamaan sitä:

”No kyllä se on tutkimustietoa; osinhan se on syntynyt ihan normaalien prosessien mukaan, miten aina tehdään. Onhan siinä ne tietyt stepit, miten tollainen viheraluesuunnittelu tai katusuunnittelu etenee ja tää on vaan niin iso kokonaisuus, missä on niin paljon eri rakenteita, minkä takia se datan määrä on niin iso. Mutta ei siinä varsinaisesti tiedon keräämisessä tai suunnitelmätietouden synnyttämisessä, niin ei siinä, ehkä ole mitään poikkeuksellista. Kyllä siinä ihan ne samat asiat käydään läpi niinkun normaalistikin.” (H3, hulevesisuunnittelu)

Haastateltavat, jotka olivat mukana, varsinkin teknisen toimivuuden osalta Keskuspuiston toteutuksessa, näkivät työnsä oman asiantuntijuuden kehittämisenä. He keräsivät tietoa lähinnä ulkomaalaisista lähteistä, jotka pohjautuivat tieteelliseen tietoon ja ulkomaalaisissa kohteissa paikannettuihin vakiintuneisiin käytäntöihin hulevesien suunnittelussa. Vuores on ollut osana EcoCity-projektia (2002 - 2005), joka on ollut EU:n viidennen puiteohjelman tutkimus- ja kehityshanke, jossa oli mukana 30 partneria yhdeksästä eri maasta. Projektissa tehtiin tutkimusta ja tuotettiin selvityksiä, joilla tähdättiin hulevesien käsittelymenetelmien yksityiskohtaisempaan suunnitteluun (Ohjeet hulevesien käsittelystä 2015, 1). Vuores onkin toiminut eräänlaisena testiympäristönä, jossa on voitu tuottaa suunnittelusta ja rakentamisesta käytännön tietoa. Keskuspuiston kohdalla on kehitetty uudenlaista viherympäristöä, jonka suunnittelussa on ollut tiedollista epävarmuutta. Eräs haastateltava kuvaakin omaa työtään Keskuspuiston hulevesisuunnittelussa tiedon hankinnaksi, jossa kerätyn tiedon sopivuutta Suomalaiseen ympäristöön on jouduttu arvioimaan:

”Sillon 2000 -luvun alussa Suomessahan ei hirveesti esimerkkejä ollut (hulevesien luonnonmukainen hallinta). [...] sellaista yhtenäistä näkemystä siitä, mitä hulevesien hallinta on ja miten järjestelmä toimii ja mitä kannattaa tehdä, niin ei sellaista ollut hirveesti tarjolla. Kyllähän siihen joutui aikapaljon keräämään tietoa ulkomaalaisista lähteistä. Et siihen aikaan, onneksi jo esimerkiksi Yhdysvalloissa, oli aika paljonkin tavallaan käsikirjoja olemassa. [...] Siellä on paljon tehty tutkimusta asiaan liittyen. Se oli sitä artikkelien lueskelua ja paikallisten ympäristöviranomaisten ja muiden toimijoiden manuskojen lueskelua ja sieltä ruvettiin sitten miettin, et mikä vois toimia täällä.”
(H3, hulevesisuunnittelu)

Niemelä (2001, 15) toteaa, että onnistunut maankäytön suunnittelu edellyttää paljon tietoa suunniteltavista alueista ja siitä, miten suunnittelussa kaavoitetut toimenpiteet vaikuttavat ympäristöön. Niemelä (ks. 2001, 12) kuitenkin huomauttaa että, vaikka suunnittelun pohjaksi tarvitaan luontotietoa, se ei välttämättä ole siinä muodossa, jota suunnittelijat ja päätöksentekijät voisivat hyödyntää. Tiedon saattaminen suunnittelulle käyttökelpoiseksi onkin siis yhtä tärkeä kuin itse tiedon tuottaminen. Yli-Pelkosen (2009, 73-79) mukaan ekologisen tiedon hyödyntämisen haasteena maankäytön suunnittelussa ovat muun muassa tiedon kapea-alaisuus ja myös puutteellisuus itse suunnittelun näkökulmasta, sekä tiedon merkitysten tulkitseminen ja tiedon esittäminen suunnittelijoille käyttökelpoiseksi välineeksi. Hän toteaa, että kaupunkisuunnittelussa poliittiset päätöksentekijät kiinnittäisivät enemmän huomiota kaupunkien viheralueisiin, jos niiltä löytyisi luonnonsuojelullisia arvoja, mutta vain niin sanotusti tavanomaista lajistoa sisältävät viheralueet otetaan paljon helpommin rakentamiskäyttöön, vaikka ne tarjoaisivatkin merkittäviä ekosysteemipalveluita, kuten virkistysarvoja lähialueen asukkaille.

Haastateltavat kuvaavat suunnittelutoimisto Dreiseitlin tekemää suunnittelutyötä asiantuntevaksi ja laadukkaaksi. Suunnittelutoimiston asiantuntijuuteen on luotettu alusta pitäen ja aineistosta käykin ilmi, että suunnittelupäätöksiä tehtäessä, hyvän suunnittelukonsultin valikoituminen helpotti päätösten perustelemista. Suunnittelutoimisto on tuottanut mittavan asiakirjakokonaisuuden Keskuspuiston suunnittelua varten. Tiedon tuottaja on tällöin ollut joku muu kuin kaupungin sisäinen organisaatio, jolla on ollut oma vaikutuksena haastateltavien kommentteihin. Koska yleissuunnitelma on toteutettu tilaustyönä, on osa tiedon tuottamisen vastuustakin siirtynyt toiselle toimijalle. Vuoresprojektin tehtävänä on ollut valvoa suunnittelun toteutusta ja varmistaa, että yleissuunnitelman laadulliset kriteerit täyttyvät. Junttila (2006, 1-8) toteaa, että nykyään kaupunkisuunnittelun parissa työskentelee lukusia asiantuntijuuksia ja niiden yhdistymiä, kuten muotoilijoita, maisema-arkkitehteja, arkkitehteja, sosiologeja, biologeja ja jopa kuvataiteilijoita. Nykyään suunnittelu

nähdäänkin usean eri asiantuntijaryhmän yhteistyönä ja kommunikatiivisen suunnitteluteorian (esim. Forester 1989, 1993, Healey 1992 & Innes 1995) myötä myös kansalaisia osallistavana, eikä vain yksittäiseen asiantuntijuuteen perustuvana.

Haastateltavat eivät mainitse, että puiston suunnittelussa olisi asiantuntija- ja tutkimustiedon lisäksi käytetty muita tietomuotoja. Yksi syy tähän on, että Keskuspuiston kohdalla ei ole hyödynnetty kansalaisten ajatuksia ja kokemuksia osana suunnittelua. Niemelä ym. (2009, 9-18) esittävät artikkelissaan *Ekologisella ja kokemuksellisella tiedolla laatua kaupunkiympäristöön*, miten kaupunkiympäristön ekologiset ja kokemukselliset arvot tulisi sovittaa paremmin yhteen kaupunkisuunnittelun tietoperustaan, vaikka viheralueiden ekologisia ja kaupunkilaisten niihin liittämiä kokemuksellisia arvoja ei voi oikein yhteismitallisesti arvottaaakaan. Keskuspuiston kohdalla suunnittelua on ohjannut pääsääntöisesti teknisen tiedon merkitys, koska hulevesijärjestelmä on rakennettava sen toimivuuden ehdoilla. Kuten aiemmin on jo mainittu puiston suunnittelussa maisemalliset arvot ja asukkaiden virkistysmahdollisuudet ovat ilmenneet teknisen toteutuksen kanssa samanvertaisina tavoitteina, joiden yhtäläistä kokonaisuutta on tavoiteltu. Tämä ei ole kuitenkaan vaikuttanut asiantuntijoiden tiedonhankinnan käytäntöihin.

6.4.2 Tiedolla vaikuttaminen suunnitteluyhteisössä

Keskuspuiston suunnittelun kohdalla haastateltavat eivät puhu poliittisesta päätöksenteosta ja siihen vaikuttamisesta. Yksi syy tähän saattaa olla, että Vuores on ollut erillishanke, jossa suunnittelupäätösten tekeminen on osittain poikennut kaupungin tavanomaisista päätöksentekoprosessista. Lisäksi Keskuspuisto on saanut rakentamispäätöksen jo ennen varsinaisen suunnittelutyön alkamista, joten valtaosa haastateltavista ei ole tiedollisilta tavoitteiltaan pyrkinyt vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon, vaan vasta itse suunnittelu- ja rakentamisvaiheen prosesseihin. Poliittisten päättäjien puuttuminen haastatteluaineistostani ja haastateltavien rooli tiedon tuottajina ohjaa tämän analyysin koskemaan vain asiantuntijoiden yhteisössä tapahtuvaa tiedolla vaikuttamisessa. Aineistossa tiedon roolia käsiteltiin lähinnä suunnitteluryhmien kokouksien vuorovaikutuksen yhteydessä. Keskuspuiston suunnittelussa on yhdistynyt monia eri toimintoja, jolloin tietoa teknisen toimivuuden, virkistysarvojen ja maisemallisten ominaisuuksien säilyttämiseksi on täytynyt sovittaa yhteen. Lapintien (2001, 18) mukaan monitoiminnallisten viheralueiden toteutuksessa jokainen yksittäinen asiantuntijuus on kokonaisuuteen verrattuna riittämätöntä, koska yksittäinen asiantuntija voi kokea hallitsevansa alueen suunnittelun vain

katsomalla sitä yhdestä, usein melko rajoitetusta perspektiivistä. Eräs haastateltava kuvaakin suunnittelukokouksissa omaan asiantuntijuuteensa perustuvaa tiedolla vaikuttamista seuraavasti:

”Kaikki pitää tavallaan katsoa siitä omasta erikoisalasta lähtien, että siitähän se lähtee ja että tietää, mikä on se tavoiteltava. Sitten siitä voidaan, jos on varaa niin joustaa, mutta kyllä mä luulen, että suurin osa kaupungin työntekijöistä ajattelee niin. Toiset ehkä vähemmän ja toiset ehkä enemmän, mutta mun mielestä se oikeastaan lähtee siitä, että näissä vuorovaikutustilanteissa perustelee hyvin sen oman näkökulmansa. Tavallaan, kun on tietyt perusteet, niin sitten yritetään saada ne riittävällä tavalla sovitettua yhteen, joka on joskus vaikeeta. Mutta kyllä tavallaan kaikkien pitää katsoa siitä omasta asiantuntijuudesta lähtien, koska jos ei katso, niin niitä asioita ei tule riittävästi otettua huomioon. Mutta sitten joku kokonaisuus on pakko hakea kompromissina.” (H5, hulevesisuunnittelu)

Keskuspuiston suunnittelussa asiantuntijuuden esille tuomiseen on saattanut vaikuttaa kansainvälinen yhteistyö konsulttiyrityksen kanssa, joka on ilmennyt tilanteissa, jossa vieraalla kielellä oman osaamisen ja mielipiteiden ilmaiseminen on ollut vaikeampaa. Tämä on vaatinut myös lisää oppimista henkilöstöltä, koska yhteistyöhön osallistumisen vaatimuksena on ollut kielellinen osaaminen:

”Mä luulen, että joillekin henkilöille iski tämä, ihan suoraan sanottuna suomalainen ujous. Että henkilöt, jotka ovat erittäin laaja-alaisia ja pistämättömiä asiantuntijoita, niin eivät ehkä sitten niin mielellään avanneet suutaan. Kyllä mäkin muistan, että vaikka Englanti nyt suht vahva kieli on, niin kyllä siellä etukäteen joutui hakemaan teknistä sanastoa itselleen aivan lunttisanastoksi, joka oli kokouksessakin mukana. Joutui menemään aina sille aaltopituudelle ensin ennen palaveria, niin että oppii tavallaan ajattelemaan, eikä tule vain sitä suoraa kääntämistä, koska se on raskaampi muoto. Ei siinä sinänsä ollut ongelmia, koska kaikki asiat selvitettiin, jos ei muuten niin sitten, joku muu muisti. [...] Joten mä en kokenut tätä mitenkään ylitsepääsemättömänä kynnyksenä. Mutta sanottaisiko, jos olisi ollut samaa kieltä puhuva työryhmä, niin ehkä se tiedonvaihto olisi ollut vilkkaampaa. Että kyllä se vaikuttaa.” (H6, viheraluesuunnittelu)

6.4.3 Yksilöiden asiantuntijuuden kehitys ja organisaatiossa oppiminen

Klassisen oppivan organisaation mallin mukaan oppimiseen vaikuttavia tekijöitä ovat asiantuntijoiden henkilökohtainen pätevyys, suunnittelun sisäiset mallit, yhteinen visio, tiimioppiminen ja systeemiajattelu (Senge 1990). Keskuspuiston suunnittelu on ollut oppimisprosessi, niin sen toteutukseen osallistuneille työntekijöille, kuin Tampereen kaupungillekin.

Staffans ja Väyrynen (2009, 3) toteavatkin, että kaupunkisuunnittelu on parhaimmillaan jatkuvaa vuorovaikutusta ja yhteisöllistä oppimista suunnittelun, toteutuksen ja arkisen elämän käytäntöjen välillä. Koko projekti on ollut mittava kokonaisuus, jota haastateltavat kuvaavat ainutlaatuisena sen luonteen ja laajuuden vuoksi. Puiston suunnitteluun osallistuneet asiantuntijat ovat työssään joutuneet jatkuvasti keräämään tietoa sekä sovittamaan oppimaansa muiden asiantuntijoiden näkemyksiin, eheän kokonaisuuden ja yleissuunnitelman hengen säilymisen kannalta, kompromisseista huolimatta. Yleisimmin henkilökohtainen pätevyys usein kumuloituu ajan kanssa, ja kokemukset toimivat oppimisen edistäjinä siinä, miten kokonaisuus itse asiassa toimi (Staffans & Väyrynen 2009, 34). Toteutuksen haasteellisuutta ja jatkuvaa oppimisprosessia pidettiin kuitenkin puiston toteutuksen yhtenä etuna, joka on parantanut työntekijöiden asiantuntijuutta:

”Koko tässä Vuores-prosessissa, missä olen saanut olla mukana, että tähän on sillain ainutkertainen. Eihän tämmöistä aina ihmisen työelämässä satu. Siinä mielessä pidän itseäni onnekkana, että juuri minun työrupeaman aikaan on sattunut tämmöinen iso uusi kaupunginosa ja tää on näin perusteellisesti suunniteltu ja näin laadukkailla ja kunnianhimoisilla toteutus- ja suunnitteluperiaatteilla viety eteenpäin. Tähän on valtava oppimisprosessi ja myöskin hyvin mielenkiintoinen homma. [...] Keskuspuistosta voisin todeta, että samat sanat, että on saanut olla yhdessä tämmöisen suuren suunnittelutoimiston kanssa työskentelemässä ja antaa viitteitä ja olla kommentoimassa heitä, niin sehän ollut myöskin suuri kokemus työurani aikana.” (H6, viheraluesuunnittelu)

Suunnittelijoille kertyy ajan myötä tietoa alueista ja niiden kehittämiseen vaikuttavista tekijöistä omien kokemusten perusteella (Staffans & Väyrynen 2009, 29). Staffansin (2004, 247) mukaan kehittyminen on oppimista, ei jonkun opettamana, vaan toiminnan myötä kehittyvänä kykynä huomata yhä tarkemmin erilaisia tekijöitä ja niiden sidonnaisuuksia. Keskuspuiston kohdalla oppiminen ei ole ollut vain henkilökohtaisen asiantuntijuuden vahvistamista, vaan koko suunnitteluorganisaation oppimista. Heiskanen (2007) toteaa, että oppiminen tapahtuu tilassa, johon oleellisesti liittyy vuorovaikutus, osallistuminen ja sitoutuminen. Tietoa eivät luo vain yksilöt, vaan se syntyy yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. Keskuspuiston suunnittelussa tieto on lisääntynyt viheraluesuunnittelusta ja varsinkin uudenlaisen viheralueen tuottamisesta, jossa teknisiä ominaisuuksia sovitetaan perinteiseen viherrakenteeseen. Aineistosta käy ilmi, että oppimista on tapahtunut monella eri tasolla:

”No tieto lisääntyy tavallaan kokoajan, siis tietenkin valtakunnallisestikin, mutta sit saadaan kokemusta ja tavallaan, jos miettii tota kortteleiden hulevesien viivytystä ja käsittelyä niin sielläkin

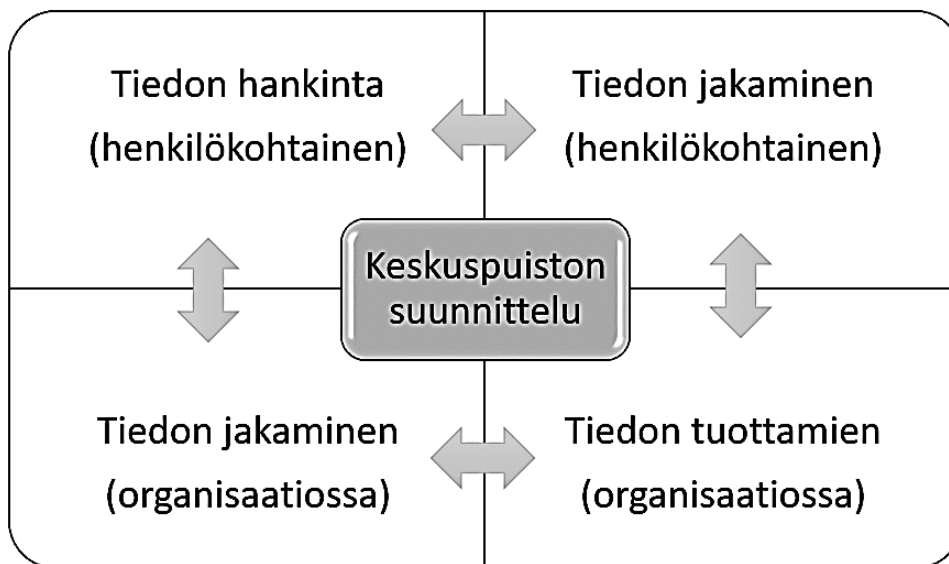
rakennusliikkeiden käyttämien suunnittelijoiden piirissä tieto lisääntyy ja suunnittelurutiinit; ne ratkaisut kehittyvät ja yhtälailla sitten kaupungin omassa organisaatiossa se tietous lisääntyy suunnittelupuoella ja ihan sinne rakennusvalvontaan asti.” (H3, hulevesisuunnittelu)

Staffans ja Väyrynen (2009, 19) huomauttavat, että kaavoitusmonopolin omaavalla kunnalla on velvollisuus ohjata yhteisön toimintaa siten, että oppiminen jatkuvasti kumuloituu. Vuoreksen Keskuspuiston kohdalla oppimisen kautta nostettuja hyviä käytäntöjä halutaan jakaa eteenpäin, mutta samalla myös kehittää. Tampereen kaupunki perusti Vuores-kehityshankkeen loputtua Keskuspuisto-projektin, joka jatkaa Keskuspuiston toteutusta, mutta myös oppimisen edistämistä. Projektin tarkoituksena on etsiä ja testata käytännössä sellaiset toimintatavat, joiden avulla voidaan varmistaa Keskuspuiston viherympäristön laadulle ja hulevesijärjestelmän tekniselle toimivuudelle asetettujen tavoitteiden toteutuminen. Projektissa etsitään myös monistettavaa toimintamallia, jota voidaan hyödyntää vastaavien kokonaisuuksien toteutukseen (Vuoreksen Keskuspuiston projektisuunnitelma 2016, 16.) Eräs haastateltava kuvaa Keskuspuisto-projektin suunnittelutiedon käyttöä laatutason säilyttämisen kannalta oleellisena, koska alkuperäinen hanke, jonka alaisuudessa puistoa on toteutettu, on tullut päätökseen:

”Lähinnä sen projektiryhmän tarkoitus on varmistaa, että kaikki se suunnitelmätietous, mitä tässä vuosien varrella on tähän kerätty ja tehty sekä siitä ikään, kun toteutukseen asti siirtyy oikeat asiat, mihin tulokseen on vuosienvarrella tultu, että se laatutaso säilyy. Jos joudutaan syystä tai toisesta jostain tinkimään, niin sitten on ikäänkun yhteinen käsitys, mistä voidaan tinkiä, jos sellainen tarve, joskus tulevana vuosina tulee. Mutta lähinnä sen (Keskuspuisto-projekti) keskeinen tehtävä on hallita sitä kokonaisuutta.” (H2, projektihenkilöstö)

Keskuspuiston suunnittelussa tiedolla on ollut erityinen merkitys, joka on kulminoitunut monitasoiseen oppimiseen ja tiedon jakamiseen (kuvio 8). Tämänlainen tiedon prosessoiminen on tyypillistä isoille suunnitteluhankkeille. Aineistossa haastateltavat puhuvat lähinnä oman asiantuntijuutensa ja sen kehittymisen kautta. Suunnittelun tiedonvaatimuksien on nähty kehittävän haastateltavia henkilökohtaisesti, mutta myös koko organisaatiota. Joissain tapauksissa suunnittelu on lisännyt tietoa jopa kansallisella tasolla. Suunnittelussa haastateltavat ovat keränneet mittavan määrän tietoa, jota ovat jakaneet eteenpäin koko organisaation käyttöön yhteisissä kokouksissa, jossa omista asiantuntijuuksistaan katsottuna on muodostettu kompromissiratkaisuja. Ratkaisuissa on pyritty huomioimaan puiston kokonaisvaltainen toteutus. Kompromissiratkaisut ovat olleet organisaatiossa tapahtuvaa tiedon tuottamista, jossa on pyritty löytämään yhteinen eri

asiantuntijuuksiin perustuva toimintasuunnitelma, jonka perusteella puiston toteutusta jatketaan. Molemmat, yksittäiset asiantuntijat sekä koko organisaatio, ovat olleet suunnittelun käytännöistä oppivia toimijoita, jotka ovat toimineet tiedon tuottajina, mutta myös jakajina.

Kuvio 8. Tiedon rooli ja toiminta Keskuspuiston suunnittelussa.

Keskuspuiston kohdalla tiedon tuottamisen käytänteet ovat koskeneet lähinnä asiantuntijoita. Kansalaisten toimijajoukko on jäänyt puuttumaan tästä tiedontuottamisen kokonaisuudesta. Aiemmin on jo esitetty, että kansalaiset eivät ole juurikaan osallistuneet Keskuspuiston toteutukseen, johon on vaikuttanut Vuoreksen alun haasteellisuus, mutta myöskin vaikeus kohdistaa osallistumismahdollisuuksia, koska alueella ei vielä ollut asukkaita. Kuitenkin Anttonen, Laihosalo ja Leino (2008, 98-99) toteavat, että yhteinen oppiminen, tulevien luontoarvojen tavoitteellinen ennakoiminen sekä totuttujen käytäntöjen uudistuminen käynnistyvät vasta, kun kaikki asianosaiset toimijat saadaan keskenään kiinteään yhteistyöhön ja tuottamaan ideoita yhteistä kehittelyä varten. Niemelä ym. (2009, 15) huomauttavatkin, että suunnittelun osalliset voidaan nähdä yleisesti suunnittelun resurssina tai erityisesti luonnon arvottajina; he voivat olla osana yhteisöä edistämässä elinympäristöön sitoutumista tai oppimassa ja ymmärtämässä, miksi suunnittelua tarvitaan, mutta heidän rooli voi myös näyttäytyä pelkistetysti vain lain toteuttajina.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Asetin tälle tutkimukselle yhden laajan tutkimuskysymyksen siitä, *millaisena viheraluesuunnittelu näyttäytyy 2020 -luvulla?* Tutkimuskysymystäni tarkensin kolmella alakysymyksellä, jotka erityisesti kohdistuivat Keskuspuiston suunnitteluprosessiin. Tunnistin Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelun käytänteitä suunnitteluprosessissa tehtyjen valintojen ja niiden perustelun kautta. Lisäksi minua kiinnosti, mikä merkitys tiedon tuottamisella puiston suunnittelussa oli; miten suunnitteluprosessissa tuotettiin tietoa ja miten tätä tietoa käytettiin perustelemaan valintoja. Tässä luvussa käsitelen tarkemmin tämän tutkimuksen tuloksia ja pohdin, millä tavoin tutkimuksen tarjoamia päätelmiä voisi käyttää paikallisten suunnitteluprosessien parantamiseen, kun suunnitellaan kaupunkien viheralueita, varsinkin uudiskohteiden yhteydessä. Tämän tutkimuksen perusteella olen tunnistanut Keskuspuiston suunnittelusta neljä erityistä teemakokonaisuutta, jotka kuvaavat puiston suunnittelun valintoja, niihin vaikuttavia tekijöitä ja myös puiston erityisluonnetta. Suunnittelun lähtökohdiksi ja reunaehdoiksi muodostuivat uudenlaisen kaupunkiluonnon tuottamisen haasteet ja mahdollisuudet, Vuores-projektin erityinen rooli suunnittelualustana ja asiantuntijatiedon korostettu asema suunnitteluprosessissa. Lisäksi viitaten eri tietolähteiden hyödyntämiseen, yksi suunnitteluun vaikuttanut tekijä on ollut kansalaisten vähäinen rooli puiston toteutuksessa, vaikka juuri asukkaat ovat suunnittelun puiston pääasiallisia käyttäjiä.

Keskuspuiston suunnitteluun ei ole liittynyt kiistoja tai merkityskamppailuja, jotka olisivat määrittäneet kohteen suunnittelua erityisesti politisoituneena ilmiönä. Hailan (2001, 11) mukaan politisoitumisen ydintä on, että ihmisten elinympäristöön liittyvät ja sen laatua määrittävät, mitä moninaisimmat tekijät ovat nousseet poliittisten erimielisyyksien ja kiistojen kohteeksi. Vuoreksen asuinalueen suunnittelussa käynnistyi juuri tämänlainen prosessi, joka sai kansalaiset toimimaan. Vuoreksen kohdalla suunnittelu ympäristö politisoitui (Leino, 2006), mutta toiminnan politisoitumisen prosessi ei vaikuttanut enää samassa mittakaavassa Keskuspuiston suunnitteluun. Kaupunkisuunnittelussa politisoituneesta prosessista voidaan paikantaa ilmiöön liittyviä käännteitä, suunnittelun valintoja ja kompromisseja, jotka auttavat ymmärtämään tutkittavaa kohdetta. Vaikka Keskuspuiston toteutuksessa ei ilmennyt kiivaita politisoituneita kysymyksiä tai kansalaisten ja suunnitteluorganisaation välistä vastakkainasettelua, on puiston suunnittelulla silti vaikutettu ihmisten elinympäristöön ja laatuun.

7.1 Uudenlaisen viherympäristön tuottaminen

Tutkimukseni edetessä Keskuspuisto alkoi näyttäytyä yhä enemmän uudenaikaisena ja vakiintumattomana tapana toteuttaa viherrakennetta, jossa puiston monikäyttöisyys ilmeni yhtenä merkittävimpänä havaintona. Viheralueiden monikäyttöisyyden kontekstiin sopivaa kirjallisuutta on julkaistu suhteellisen vähän ja siihen liittyvät käsitteet ovat vakiintumattomia. Viheralueista, joissa yhdistyy useita eri toimintoja virkistyskäytön lisäksi, kutsutaan myös eri nimikkeillä, kuten hybridipuisto (Spanjer & Grüssen 2014), monitoiminnallinen viheralue (Pauleit ym. 2011), *multifunktionaalinen* viheralue (Lapintie 2001, Kafe 2015) tai uudenlainen vihreä infrastruktuuri (Mesimäki ym. 2015). Tämä jo osaltaan osoittaa, että kyseisen viheralueen kuvaamiseen ei ole yhtä vakiintunutta termiä. Uudenlaisen viherympäristön tuottaminen tarkoittaa usein sitä, että perinteiseen virkistyspuistoon liitetään muita ominaisuuksia, kuten ekosysteemipalveluja tai toiminnallisia ominaisuuksia, jotka mahdollistavat asukkaiden eri viheralueisiin liittyvät tarpeet. Tulee kuitenkin huomata, että viheralueet yleensä itsessään jo sisältävät joitakin ekosysteemipalveluja, jolloin niiden suunnitteluun ei usein tarvitse käyttää resursseja (Niemelä ym. 2009, 10). Suomesta löytyy muutamia vastaavia puistoja, jonka toteutuksessa on lähdetty alun perin suunnittelemaan kokonaisuutta, jossa yhdistyy useat eri toiminnot, kuten esimerkiksi Hyvinkään Lounatuulenpuisto, joka on myös palkittu vuoden 2014 Ympäristörakenteena (Hashimoto 2015, 1).

Keskuspuisto muodostaa kokonaisuuden, jossa puiston kolme keskeistä ominaisuutta tukevat toisiaan, mutta myös mahdollistavat toisissaan laajennettuja erityispiirteitä (kuvio 9). Kaupunkien viheralueita ei tulisi koskaan tarkastella vain virkistysalueina, koska niihin sisältyy monia merkityksiä ja ominaisuuksia. Ne voivat olla merkittäviä kaupunkiluontokohteita, kuten ekologisten käytävien osia ja ne voivat mahdollistaa merkittäviä kevyenliikenteen yhteyksiä asutuksen ja palveluiden välille. Niillä voi myös olla maisemallista, arkkitehtoniseen tilanmuodostukseen tai näkymien rajaamiseen liittyviä merkityksiä. Ne voivat toimia koirien ulkoiluttamisalueina, päiväkotien leikkipuistoina tai peruskoulujen luonto-opetuskohteina. Ne voivat auttaa melun ja pölyn torjunnassa, ja niillä voi olla merkittävä rooli yhdyskunnan vedenkierrossa (Lapintie 2001, 17.) Voidaankin todeta, että viheralueet ovat usein aina jollain tapaa monitoiminnallisia, monen tarkoituksen päällekkäisyydestä merkityksensä saavia kohteita.

Kuvio 9. Keskuspuiston muodostama toiminnallinen viheraluekokonaisuus.

Kuten aiemmin on jo mainittu, Keskuspuisto muodostaa kokonaisuuden, jossa yhdistyy tekninen toiminto (hulevesien luonnonmukainen hallinta), virkistyskäyttö ja avoin maisematila. Nämä kolme ominaisuutta eivät ole vain rinnakkain ilmeneviä ominaispiirteitä, vaan ne kietoutuvat yhteen ja muodostavat omanlaisen viheraluekokonaisuuden. Tekninen omaisuus liitettyä puiston virkistysominaisuuksiin mahdollistaa useiden eri toimintojen ilmentymisen. Hulevesien vaatima tilanvaraus on kasvattanut puiston kokoa, jolloin siellä on myös mahdollista virkistyskäytön nimissä laajentaa käyttäjien toiminnallisuutta. Keskuspuiston maisemallisia ominaisuuksia on lähtökohtaisesti vakiinnuttanut vanhan peltoaukean aivoin maisematila. Tämän lisäksi maisemalliset tavoitteet on saatu yhdistettyä hulevesien käsittelyn vaatimaan tilanvaraukseen, maastonmuotoiluun sekä veden läsnäoloon. Virkistyskäyttö yhdessä maisemallisen ilmeen kanssa luo tilan, jossa voi oleskella, mutta myös samalla rauhoittua maisemallisten ominaisuuksien ansiosta. Tyrväinen ja Korpela (2009) ovat tutkineet kaupunkiluonnon vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin Helsingissä ja Tampereella. Heidän tutkimuksessa (2009, 32) tilan- ja vapaudentunne on arvioitu yhdeksi hyvin

tärkeäksi luontoarvon merkitykseksi.

Keskuspuiston kohdalla on tuotettu uudenlaista viherympäristöä, jossa mahdollistetut ominaisuudet ilmenevät toistensa liitoskohdissa, mutta ne toimivat myös toistensa luonnollisina jatkeina. Kuten aineistostani käy ilmi, asiantuntijoilla on näkemys puistosta kokonaisuutena, jossa ei voida osoittaa, missä tekninen ominaisuus loppuu ja virkistyskäyttö taas alkaa. Mainitut ominaisuudet sisältävät eri merkityksiä ja arvoja suunnittelun kentällä. Eri arvojen vertailu keskenään on myös haastavaa, koska niitä ei voida mitata yhtenevällä menetelmällä. Teknistä toimivuutta voidaan arvioida yksinkertaisesti esimerkiksi tekemällä vedenlaadullisia mittauksia, joka tarjoaa helposti käsiteltävää tietoa, mutta maisemallisten ominaisuuksien arvotus on taas vaikeampaa. Lisäksi Keskuspuiston hulevesien käsittely saa teknisille ominaisuuksille poiketen hyvinkin korostetusti symbolisia ja mielikuviin perustuvia merkityksiä, koska se nähdään vahvasti osana alueen identiteettiä ja rakennettavaa imagoa. Äikäs (2004) toteaa väitöskirjassaan, että urbaani maisema voidaan asettaa kaupunki-imagojen taustaksi, eräänlaiseksi näyttämöksi jolla kaupunki-imagojen rakentaminen sekä kaupunkimielikuvien muodostuminen tapahtuu. Vuoreksen tapauksessa yhdistyy luonnonmukainen maisema rakennettuun urbaaniin ympäristöön. On kuitenkin vaikea vielä arvioida, mihin Vuoreksen imagollinen kehitys jatkuu ja kuinka merkittävässä roolissa Keskuspuisto näyttäytyy tulevaisuuden ”pikku kaupunki luonnon keskellä” -kontekstissa.

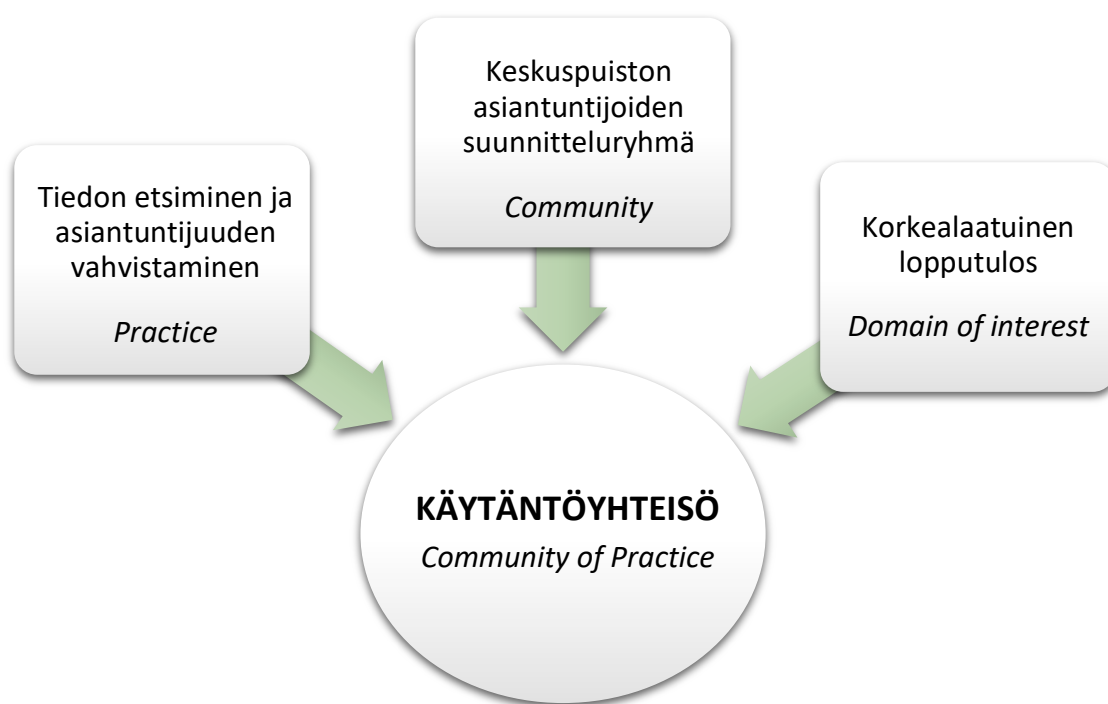
Puiston eri ominaisuuksien arvotusta suunnitteluprosessissa voidaan tarkastella myös ilmenneiden valintojen kautta. Suunnittelun lähtökohtana oli laajan imagoarvoltaan merkittävän kaupunkipuiston toteutus, jossa yhdistyy myös Vuoreskeskuksen asemakaava-alueen hulevesien käsittely. Suunnittelussa on pyritty yhdistämään puistolle monia ominaisuuksia ja lähtökohtaisesti ne kaikki ovat olleet tasapuolisesti suunnittelun keskiössä. Valintoja tehtäessä on kuitenkin luonnollisesti jouduttu etenemään teknisen toteutuksen ehdoilla, koska luonnon ja ihmisten terveyden turvaamisen vuoksi järjestelmän toimivuus on varmistettava. Kuitenkin tehdyissä valinnoissa on pyritty löytämään ratkaisu, jossa maisema- ja virkistysarvoja on jouduttu karsimaan mahdollisimman vähän. Tutkimuksen alussa asetin esioletuksen, että viheralueiden suunnittelussa teknis-taloudelliset tavoitteet ovat valintoja tehtäessä virkisty- ja maisema-arvoja painavammat perusteet, voidaan teknisen toteutuksen olevan suunnittelun lähtökohtainen ohjaaja. Periaatepäätös hulevesien luonnonmukaiseen käsittelyyn tehtiin jo hyvin varhaisessa vaiheessa ja vaihtoehtoisia hulevesien käsittelyä ja viheralueen toteutusta ei ole edes kartoitettu. Vaikka tekninen toimivuus on ollut suunnittelun lähtökohtana ja myös suunnittelua ohjaava tekijä, ei se ole poissulkenut muiden ominaisuuksien ilmenemistä.

Keskuspuiston suunnittelussa kustannukset eivät ole näyttäytyneet korostetussa roolissa, joka osoittaa esioletukseni tässä tapauksessa vääräksi. Vaikka Keskuspuiston voidaan todeta olevan Tampereen kaupungin kallein puisto, kustannukset eivät ole nousseet keskustelussa keskiöön. Peltolan (2007, 17) mukaan kustannusten ja hyötyjen arvioimisessa keskeisessä asemassa on se, miten kustannusten ja hyötyjen arviointi perustuu tilannekohtaisiin tulkintoihin. Keskuspuiston tapauksessa korkeat kustannukset olivat alusta asti tunnistettu, joten niihin osattiin varautua yhteisellä päätöksellä laadukkaan lopputuloksen tavoittelemiseksi. Toisaalta taas puiston kohdalla kustannuksia voidaan perustella toimintojen yhdistymisellä; Vuoreksessa on iso kaupunkikuvaa ilmentävä Keskuspuisto, joka myös huolehtii alueen hulevesien käsittelystä siten, että perinteisen menetelmän vaatimia infrastruktuurikustannuksia ei ole tarvinnut huomioida. Toisaalta Keskuspuiston kustannuksia ei voida verrata vaihtoehtoiseen toteutukseen, jossa hulevesien käsittelyä ei ole sisällytetty puistorakenteeseen, koska sellaista kartoitusta ei ole tehty. Taloudellinen luonnon arvottaminen on kerännyt paljon kritiikkiä osakseen, joka käy myös oman tutkimuksen aineistosta ilmi. Kuka on pätevä edes määrittelemään kustannuksiin perustuvan arvon viihtyisyydelle ja luonto-arvoille?

7.2 Erillisprojektin tarjoamat mahdollisuudet

Keskuspuisto on toteutettu Vuores-kehitysohjelman alaisuudessa. Vuodesta 2016 alkaen Keskuspuisto-projekti on vastannut puiston suunnittelusta ja rakentamisesta. Vuoreksen yhteydessä on käynnistetty useita erillisprojekteja, joiden tarkoituksena oli tuoda lisäarvoa perinteiseen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Keskuspuiston kohdalla erillisprojekti suunnittelun alustana on mahdollistanut puiston laatutason noston korkeammalle ja suunnittelupäätöksien hyväksymistä. Puiston suunnittelussa on pystytty asettamaan kunnianhimoisempia tavoitteita, mutta myös ehdottamaan ratkaisuja, jotka eivät tavanomaisessa suunnittelussa olisi saaneet kannatusta. Erillisprojektit tarjoavatkin mahdollisuuden suunnittelukäytäntöjen hienomuotoiseen uudelleen muokkaantumiseen projektin sisällä. Projektia hallinnut organisaatio, joka tässä tapauksessa on Tampereen kaupunki, on tarjonnut suunnitteluun vakiintuneita käytäntöjä organisaatiossa työskentelevien asiantuntijoiden kautta ja projektin hallinnon myötä. Kaupunkisuunnittelun tematiikassa Keskuspuisto on poikennut totutusta ja osittain haastanut kaupungille tutut käsitykset, kokemukset ja tietämyksen sekä puistoista, mutta myös laajemmin kaupunkiluonnon elementeistä.

Keskuspuiston suunnitteluun osallistuneiden henkilöiden ryhmää voidaan nimittää Wengerin ajatuksien (1998) pohjalta käytäntöyhteisöksi (kuvio 10). Käytäntöyhteisössä (*community of practise*) jäsenillä on sama kiinnostuksen kohde (*domain of interest*), joka tässä tapauksessa on yhteisesti asetettu tavoite korkealaatuisen puiston toteuttamisesta. Lisäksi asiantuntijat liittyvät yhteen auttaakseen toisiaan ja jakaakseen tietoa (*community*), Vuoreksen Keskuspuiston tapauksessa suunnitteluyhteisö muodosti asiantuntijoista koostuvan ryhmän, joka kompromissien kautta kehitti uudenlaista viherympäristöä lähtökohtanaan luoda useiden toimintojen harmonia samaan tilaan. Näiden lisäksi käytäntöyhteisöllä tulee olla monia yhteisiä käytäntöjä ja toimintatapoja (*practise*). Keskuspuiston suunnittelussa yhteiseksi toimintatavaksi muodostui uuden ympäristön tuottamisen vaatimukset tietovarastojen, kokemusten ja käytössä olevien työkalujen pohjalta.

Kuvio 10. Keskuspuiston suunnitteluryhmän muodostama käytäntöyhteisö Wengerin (1998) tulkintaa soveltaen.

Wenger on nostanut esiin käytäntöyhteisön ”reunoilla” olevat toimijat, joiden merkitys yhteisön oppimisen ja uudistumisen kannalta on tärkeä. Oppivan yhteisön luonteeseen kuuluu, että se tarjoaa erilaisille reunavyöhykkeen toimijoille mahdollisuuden osallistua yhteisön käytäntöihin (legitimate peripheral participation). Ruuska (2005) on tutkinut käytäntöyhteisöjen muodostumista ja todennut, että projektiympäristö muodostaa puolivirallisen yhteisön, jossa yhtäaikaaisesti vallitsee organisaation virallisia ja epävirallisia rakenteita. Puolivirallisessa yhteisössä jäseniä usein sitoo yhteen yhteinen

tavoite tuottaa tietoa ja oppia. Käytäntöyhteisöt voivat myös pohjautua paikallisuuteen, jolloin keskiössä on jokin asuinalue, yleensä asukkaiden oma asuinalue (Staffans & Väyrynen 2009, 32-33.) Keskuspuiston suunnitteluun osallistuneet tahot ovat muodostaneet ryhmän, jolla on ollut puolivirallisen yhteisön piirteitä, mutta paikallisuuteen pohjautuvia intressejä. Suunnittelussa ei ole kuitenkaan tarjottu reunavyöhykkeen toimijoille mahdollisuutta osallistua yhteisön käytäntöihin. Suunnittelu on tapahtunut hyvin pitkälti oman organisaation asiantuntija ryhmän ja konsulttitoimiston välisessä kanssakäymisessä.

Koko Vuoreksen suunnittelussa on yhdistynyt laadukkaan lopputuloksen tavoittelu (Vanhatalo 2006), joka on myös heijastunut Keskuspuiston suunnitteluun. Aineistossa korostuukin laatu, niin konsulttitoimiston valinnassa, mutta myös heidän suunnittelemassa lopputuloksessa. Se, että puisto näyttäytyy kaikille haastateltaville asiantuntijoille laadukkaana toteutuksena osoittaa, että he ovat sitoutuneet Vuoreksen visioon tuottaa laadukasta ympäristöä. Vanhatalon (2006, 11) mukaan kaupunginosavision laatimisessa huomioitavia erityispiirteitä on nimenomaan toimijoiden sitoutuminen tavoitteisiin. Torniainen (2008, 86) on tutkinut Tampereen viheralue ohjelman 2004-2015 laadintaa ja tunnistanut prosessissa tavoitteiden kokoamisen eri osapuolien kanssa tehostaneen välittömästi viheralueista vastuussa olevien yksiköiden yhteistyötä. Lopputulosten saavuttamiseen pelkkä tavoitteiden määrittäminen ei kuitenkaan yksin riitä.

Pilottiprojektit tarjoavat hyvää käytännön kokemusta. Pauliet ym. (2011, 284) näkevät pilottiprojekteissa tehtävän tutkimuksen uusien viherrakenteen muotojen kehittämisen kannalta tärkeänä. Ahern, Cilliers ja Niemelä (2014, 254) ovat tutkineet kaupunkien ekosysteemipalveluratkaisujen toteutumista ja he huomauttavat, että pilottiprojekteissa syntyneiden uusien ratkaisujen siirtäminen eteenpäin käytännönkohteisiin voi olla haasteellista, koska ratkaisut syntyvät yksittäisissä projekteissa, joissa suunnittelua leimaa ainutkertaisuus. Tästä näkökulmasta myös tämän tutkimuksen kohde, Vuoreksen Keskuspuisto on ollut ”koerakentamista”, jossa kehitetään uudenlaista viherympäristöä ja muokataan vanhoja suunnittelukäytäntöjä sen mahdollistamiseksi. Keskuspuisto on ollut luonteeltaan ainutkertainen suunnitteluhanke, josta voidaan paikantaa onnistumisia, mutta myös kehittämiskohtia. Se, miten Keskuspuiston toteutuksesta kerättyä tietoa hyödynnetään tulevaisuuden viheraluesuunnittelussa, on Kaupungin organisaation määritettävä, johon osaltaan vastaa Keskuspuisto-projekti; projektissa on tarkoitus paikantaa suunnittelussa ilmenneitä hyviä käytäntöjä.

7.3 Puiston käyttäjät suunnittelun ulkopuolella

Niemelän ym. (2009, 13) mukaan yksi kaupunkisuunnittelun tärkeimmistä tehtävistä on terveellisen elinympäristön tuottaminen, jossa virkistäväällä luontoympäristön tarjonnalla on keskeinen rooli. Tämän tutkimuksen analyysissä olen todennut, että kaupungin roolina on tarjota asukkailleen palveluita, virkistyskäyttöön tarkoitettuja luonnonympäristöjä urbaanin kaupunkitilan vastapainoksi. Vuoreksesta rakentuu 13 000 asukkaan kaupunginosa, jonne muuttavat asukkaat tarvitsevat tiiviiden ja tehokkaiden korttelialueiden vastapainoksi hyviä virkistys- ja ulkoilumahdollisuuksia asuntojen välittömään läheisyyteen. Tuleekin muistaa, että Vuoreksen Keskuspuisto on teknisen ominaisuutensa lisäksi myös virkistyspalvelu, jonka suunnittelun yhtenä lähtökohtana on asukkaiden rooli palvelun käyttäjänä. Faehnlen (2009, 85) mukaan viheralueiden kehittäminen osana asukkaiden elinympäristöä edellyttää tiedon hankkimista juuri asukkailta itseltään. Viheralueiden virkistyskäyttöosuudet suunnitellaan kuitenkin aina ensisijaisesti asukkaita varten. Keskuspuistoa kuvaillaan Vuoreksen asukkaiden olohuoneeksi niin suunnitteludokumenteissa kuin tämän tutkimuksen haastatteluaineistossa. Tämä muun muassa jo osoittaa, että puisto on lähtökohtaisesti suunniteltu asukkaita varten. Suunnittelua ei ole kuitenkaan avattu asukkaille. Tämän tutkimuksen valossa Keskuspuisto ilmentää hyvin pitkälti suunnitteluun osallistuneiden asiantuntijoiden näkökulmaa laadukkaasta monitoiminnallisesta viheralueesta.

Vuoreksen Keskuspuiston suunnittelussa on asetettu laadullisia tavoitteita, niin virkistyskäyttöön kun tekniseen toimivuuteen - asukkaiden viihtymiselle, mutta myös elinolosuhteiden terveellisuuden turvaamiseen. Teknisen toimivuuden määrittämät raamit rajoittavat asukkaiden tuottaman tiedon yhdistämistä suunnitteluun, koska järjestelmän toimivuuden tavoitteet eivät perustu kokemuksiin tai tuntemuksiin siitä, millainen on hyvä virkistysalue. Kuitenkin virkistyskäyttöosuuden suunnittelussa kansalaiset tulisi nähdä asiantuntijoina, joiden kuuleminen tuo arvokasta tietoa suunnitteluun. Tyrväisen ja Korpelan (2009, 68) mukaan suunnittelussa onkin tärkeää tietää, millaisia alueita ylipäänsä käytetään ja koetaan virkistävinä, kun tavoitellaan kustannustehokasta viheralueisiin liittyvää palvelujen tarjontaa. Tyrväinen ja Korpela lisäksi huomauttavat, että jos asukkaiden tuottama informaatio jää suunnittelussa vain mielipiteiksi, jotka kirjataan ylös ilman vaikuttavuutta, suunnittelusta, jää silloin puuttumaan olennaista tietoa suunnitteluratkaisujen vaikutuksista asukkaiden elämänlaadulle ja hyvinvoinnille.

Asukkaiden osallistaminen on nähty kirjaimellisesti Vuorekseen rakentuvan uuden asuinalueen asukkaiden osallistamisena, joka on vaikuttanut myös siihen, että suunnittelua ei ole enemmän avattu

koskemaan esimerkiksi alueelle mahdollisesti muuttavia asukkaita. Bäcklundin (ks. 2007, 73) mukaan asukkaat ovat tiedon tuottajia paitsi ekosysteemipalvelujen käyttäjinä ja tuottajina, mutta myös kansalaisina. Tällöin kansalaisilla on velvollisuus kantaa vastuuta elinympäristöstään, mutta myös oikeus vaikuttaa siihen sekä palvelujen tuotannon periaatteiden määrittelyyn. Puisto on toteutettu laajan asiantuntijajoukon voimin, mutta kansalaisten roolia viheralueiden käyttäjinä - asiantuntijoina ei ole huomioitu. Vuoreksen uudella asuinalueella ei ole ollut puiston suunnittelun alkuvaiheessa asukkaita, mutta alueen alkuperäisiä asukkaita olisi ollut mahdollista osallistaa sekä kysyä myös laajemmin alueen suunnittelusta kiinnostuneilta sekä mahdollisesti alueelle muuttavilta henkilöiltä, miten he näkevät puiston virkistyskäytön ja maisemalliset ominaisuudet.

Keskuspuiston suunnittelussa on noudatettu silloisen maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisia osallistumiskäytäntöjä. Alueen kaavat ovat olleet nähtävillä ja niitä on ollut mahdollisuus kommentoida. Suunnittelu on tehty lain määrittämien käytäntöjen mukaan riittävällä tavalla, mutta tämä ei kuitenkaan vastaa osallistavaa suunnittelua, jossa asukkaat tai asiasta kiinnostuneet kansalaiset integroidaan osaksi suunnitteluprosessia ennen kuin valtaosa rakennuspäätöksistä on jo tehty. Leinon (2006) mukaan koko Vuoreksen asuinalueen suunnittelussa Tampereen paikallinen hallinto etsi uusia välineitä kansalaisten osallistamisen organisoimiselle, kun samaan aikaan kansalaisten toimesta vanhat menettelytavat haastettiin. Tulee kuitenkin huomioida, että Keskuspuiston suunnitteluun ei liittynyt suunnitteluorganisaation ja kansalaisten välisiä ristiriitoja, jotka olisivat nousseet suunnittelussa keskiöön ja sitä kautta haastaneet vallitsevia käytäntöjä. Asukkaiden mielipidettä on nyt näin jälkikäteen selvitetty Vuorekseen tehdyillä asukaskyselyillä. Kyselyn tuloksissa ei ole viitteitä siitä, että puiston toteutuksessa olisi asukkaiden mielestä epäonnistuttu. Lisäksi voidaan todeta, että Vuoreksen uudella asuinalueella on ollut asukkaita jo vuodesta 2010 lähtien. Tämä on tarjonnut mahdollisuuden osallistaa juuri näitä uusia asukkaita, jotka ovat vielä keskeneräisen Keskuspuiston käyttäjiä.

7.4 Asiantuntijuuksien yhteensovittaminen oppimisen keskiössä

Suunnitteluhankkeille, varsinkin isoille sellaisille, on tyypillistä tarjota uutta tietoa, jolla voidaan kehittää alueen kaupunkisuunnittelua. Keskuspuiston kohdalla asiantuntijat kokivat Vuoreksen suunnittelun omalla työurallaan hyvinkin merkittäväksi kohteeksi, jonka vuoksi oman asiantuntijuuden kehittyminen on ollut korostetussa roolissa. Asiantuntijoiden tieto on lisääntynyt koskien useita eri osa-alueita teknisistä ominaisuuksista aina kasvien valintaan. Keskuspuiston

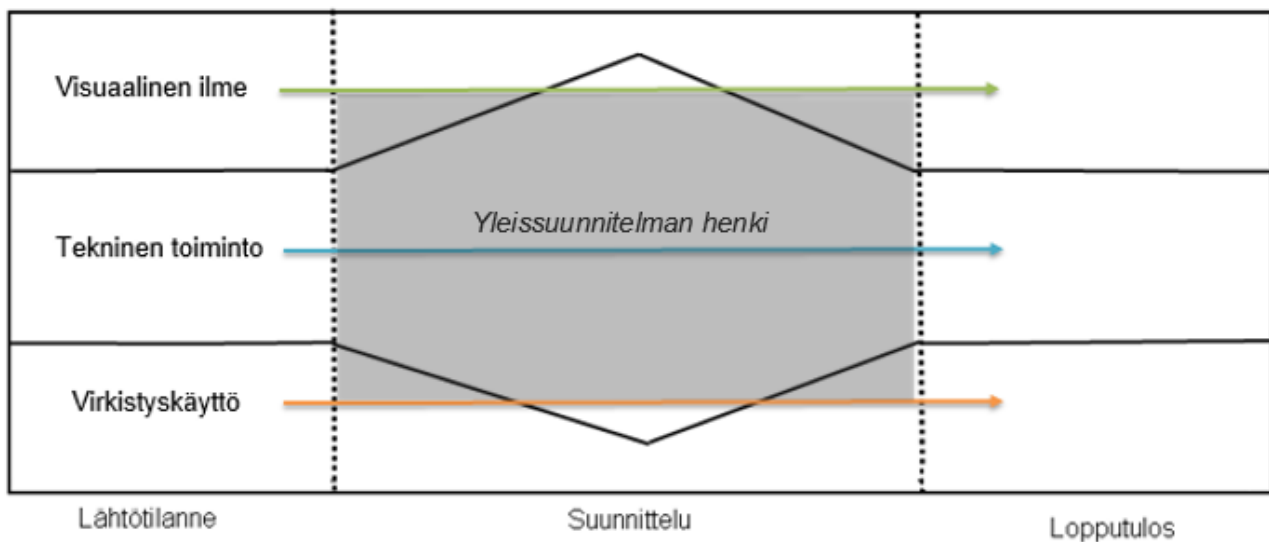
toteuttaminen onkin vaatinut eri toimijoiden näkökulmasta eri tekijöiden huomioimista, koska yhden asiantuntija-alueen tietämys olisi ollut riittämätöntä. Lapintie (2001, 18) näkeekin, että monitoiminnallisten viheralueiden toteutuksessa jokainen yksittäinen asiantuntijuus on kokonaisuuteen verrattuna riittämätöntä, koska yksittäinen asiantuntija voi hallita suunnittelua vain yhdestä näkökulmasta. Tämä on nostanut suunnittelun tiedollista vaatimustasoa. Keskuspuiston suunnittelussa asiantuntijoiden on tullut katsoa toteutusta omasta näkökulmastaan, mutta myös huomioida muiden ominaisuuksien vaikutus omaan asiantuntijakenttäänsä siten, että suunnittelun tavoitteena on monien toimintojen yhteensovitettu kokonaisuus. Tämän tutkimuksen perusteella viheralueiden monitoiminnallisuus ja kokonaisuuden toimivuuden käsittäminen vaatii eri asiantuntijoiden näkemysten yhteensovittamista.

Uuden viherympäristön tuottaminen on lisännyt asiantuntijoiden tietoa, mutta myös organisaation ymmärrystä siitä, miten tulevaisuudessa Keskuspuiston edustamaa viherympäristöä tuotetaan. Tampereen kaupungilla on Keskuspuiston suunnittelun kautta muodostunut käsitys, miten monitoiminnallista viherympäristöä tuotetaan ja erityisesti, miten yhdistetään tekninen ominaisuus, kuten hulevesien luonnonmukainen hallinta osaksi virkistyspuistoa. Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluun osallistuneiden asiantuntijoiden mukaan puistoa voidaan kuvailla onnistuneeksi hankkeeksi, joka edustaa laadukasta suunnittelua ja lopputulokseltaan hyvää toteutusta. Ahernin ym. (2014) mukaan positiiviset kokemukset uusista ja erilaista ratkaisusta voivat parhaimmillaan edesauttaa kyseenalaistamaan suunnittelussa vallitsevia vakiintuneita normeja. Suunnitteluprosessin aikana on kuitenkin ilmennyt haasteita ja ongelmakohta, jotka kuvastavat, miten ennestään tuntemattoman ratkaisun sovittaminen osaksi aiempaa suunnittelua ja vallinneita vakiintuneita käytäntöjä ei ole tapahtunut yksioikoisesti. Keskuspuiston kohdalla laadullisten tavoitteiden määrittely ja monipuolisten hyötyjen tunnistaminen ovat avain erilaisten viherrakenteiden uusien muotojen toteutumiselle. Rakennetun viherympäristön suunnittelun onnistumista on kuitenkin vaikea kokonaisvaltaisesti arvioida, koska viheralueiden hyödyt saavat merkityksensä usein toimintatilanteissa, joka muodostuu käyttäjäkokemuksesta.

Keskuspuiston suunnittelua ei avattu kaikille toimijaryhmille, joka on osaltaan vaikuttanut kokemusperäisen tiedon puuttumiseen ja myös hankkeen mahdollistamaan oppimisprosessiin. Kaupunkisuunnittelussa osalliset voidaan nähdä myös oppijan roolissa, joka helpottaa sujuvoittamaan suunnitteluprosessia. Tällöin tiedon tuottaminen ei ole osallisten pääasiallinen tehtävä. Osallisten pääasiallinen rooli on oppia suunnittelusta yleensä ja sitä kautta ymmärtää, miksi suunnittelua ylipäänsä tarvitaan. Osallistuminen helpottaa näin heidän sopeutumistaan suunnittelun tuomiin

muutoksiin ja näin ollen vähentää valituksia (Faehnle 2009, 92.) Vaikka Keskuspuiston suunnittelua ei ole hidastanut kaavoihin kohdistuneet valitukset, voi osallistumiskäytäntöjen parantaminen tuoda muitakin etuja. Keskuspuiston suunnittelu on ollut asiantuntijoiden ja organisaation oppimista, mutta asukkaiden mahdollisuutta osallistua tähän oppivaan kehitykseen ei ole avattu. Viheralueen suunnittelussa varsinkin, kun on tuotettu uudenlaista viherympäristöä, olisi ollut mahdollisuus avata käytäntöyhteisö myös asukkaille. Yhteistyö olisi voinut tarjota oleellista tietoa, joka edesauttaa Tampereen kaupungin viheraluesuunnittelua tulevaisuudessa. Varsinkin, jos tulevaisuuden suunnittelu kehittyy suuntaan, jossa viheralueen ominaisuuksien ja toimintojen kenttää laajennetaan entisestään. Tässä kohtaa asukkaat tulisi nähdä suunnittelun asiantuntijoina, joiden tietoa ja kokemuksia virkistysalueiden käyttäjinä tulisi hyödyntää.

Keskuspuiston suunnitteluprosessissa tiedontarpeiden kohdennukset ovat jakautuneet epätasaisesti (kuvio 11). Suunnittelun lähtötilanteessa puiston kolme vallitsevinta ominaisuutta ovat olleet tasapuolisesti esillä, mutta itse suunnitteluvaiheessa tiedonhankinnan tarpeet ovat kuitenkin kallistuneet teknisen tiedon tuottamiseen. Suunnitteluprosessia on kuitenkin venytetty, jotta on löydetty ratkaisu, missä puiston virkistyskäyttö ja maisemaominaisuudet eivät jää huomiotta. Tämän saavuttamiseksi, oleellisena osana on ollut puiston yleissuunnitelma, joka näyttäytyy laajempaan suunnittelun ohjaajana, kun vain esimerkiksi eri elementtien sijoituspaikkojen tai istutettavan kasvillisuuden määrittäjänä. Yleissuunnitelma ilmentää laajempaa käsitystä kohteesta, jota voidaan kutsua suunnitelman ”*hengeksi*”. Suunnittelussa on seurattu tätä arvoja ja merkityksiä korostavaa henkeä, joka on mahdollistanut maisema- ja virkistysominaisuuksien noston teknisen toimivuuden rinnalle. Vaikka suunnittelussa on korostunut teknisen tiedon määrä, asiantuntijoiden näkemysten mukaan lopputuloksessa on silti onnistuttu säilyttämään virkistyskäytön, visuaalisen ilmeen ja teknisen ominaisuuden suhde tasapainoisena. Vaarana on kuitenkin, että teknisen tiedon korostuminen voi vähentää kokemuseräisen tiedon määrää suunnitteluprosessissa, joka näyttäytyy lopputuloksessa epätasapainoisena kokonaisuutena.

Kuvio 11. Ominaisuuksien suhde hankkeen elinkaaren aikana.

Keskuspuiston toteutuksessa on paikannettu hyviä käytäntöjä ja hyötyominaisuuksia sekä kehittämiskohteita, joiden tunnistaminen jatkossa toisissa vastaavanlaisissa suunnitteluhankkeissa olisi kaupungin organisaatiolle hyödyllistä. Vuonna 2016 perustetun Keskuspuisto-projektin tehtävinä on esimerkiksi luoda toimintamalli ja paikantaa käytännössä sellaiset toimintatavat, joiden avulla voidaan varmistaa Keskuspuiston viherympäristön laadulle ja hulevesijärjestelmän tekniselle toimivuudelle asetettujen tavoitteiden toteutuminen. Vuoreksen Keskuspuisto edustaa uudenlaista 2020 -luvun viheraluesuunnittelua, joka on Tampereen seudulla ensimmäinen laatuaan. Puiston toteutus on osaltaan haastanut aiemmat käsitykset ja ymmärryksen viheralueen toteutuksesta ja onnistumiseen vaikuttavista tekijöistä. Tärkeää onkin oppia sen suunnitteluprosessista hyväksi havaittujen toimintatapojen, mutta myös kehitystä vaativien käytänteiden kautta.

8. LOPUKSI

Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluprosessi on tarjonnut mielenkiintoisen tapauksen viheralueiden tutkimiseen. Oletuksenani oli, että viheralueiden suunnittelussa virkistyskäyttö ja estetiikka ovat alisteisia teknis-taloudellisille tavoitteille, joka osoittautui tässä tapaustutkimuksessa osittain vääräksi. Tutkimukseni osoittaa, että nämä suunnittelunkriteerit eivät ole keskenään maankäytön tilanvarauksesta ja suunnittelussa annetuista arvoista kamppailevia kokonaisuuksia, ainakaan Keskuspuiston tapauksessa. Oikeanlaisella suunnittelulla ominaisuudet voidaan liittää keskenään yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa ne parhaimmillaan mahdollistavat ja korostavat toisiaan. Tämä vaatii kuitenkin uusien käytäntöjen muodostumista osaksi jo vakiintuneiden käytäntöjen rinnalle.

Monitoiminnallista viheraluetta ei voida tuottaa onnistuneesti vain asettamalla uudet suunnittelukriteerit osaksi organisaatiossa jo ennestään vallinneita suunnittelukäytäntöjä. Keskuspuisto on ollut Tampereen ensimmäinen kohde, jossa on tuotettu uudenlaista, monitoiminnallista viheraluetta, joka myös tarkoittaa, että vakiintuneita suunnittelukäytäntöjä on jouduttu arvioimaan uudelleen. Vakiintumattomien ratkaisujen kohdalla tulisikin lähteä liikkeelle niistä toimintatavoista, jotka edesauttavat suunnittelun kehittämistä osin tuttujen käytäntöjen ehdoilla.

Tutkimuksessa kartoitettiin vain suunnitteluun osallistuneiden asiantuntijoiden näkemyksiä, joten kaupunkilaisten ja viheralueiden käyttäjien näkökulmat ovat jääneet ulkopuolelle. Tulee kuitenkin tunnistaa, että juuri kaupunkitilojen käyttäjien näkemykset ja kokemukset uusien ratkaisujen toimivuudesta ovat merkittävä tiedonlähde, kun kaupunkien viherrakenteen uusia muotoja kehitetään. Tästä syystä olisikin tarpeellista jatkaa tutkimusta Keskuspuiston parissa ja selvittää asukkaiden näkökulmia; vastaako asiantuntijoiden määrittämä laadukas kaupunkipuisto samaa kuin asukkaiden? Keskuspuiston suunnittelua on pääasiassa ohjannut asiantuntijoiden toimijayhteisö, jonka avaaminen asukkaille olisi saattanut kehittää lopputulosta ennestään. Keskuspuiston olisi voitu sanoa kuvastavan myös Vuoreksen asukkaiden toiveita. Tämä herättää kysymyksen siitä, millaisia mahdollisuuksia viheralueiden suunnittelun toimintakentän avaaminen kaikille toimijoille voisi luoda. Monitoiminnallisen puiston, kuten kaikkien virkistysalueiden toteutuksessa olisi syytä avata suunnittelu niille, jotka tilaa tulevat käyttämään. Tekninen toimivuus vaatii aina kokemuseräisestä tiedosta irrallaan olevaa asiantuntijatiedon hyödyntämistä, mutta sen ei tulisi vähentää tarvetta kartoittaa asukkaiden näkemyksiä. Koska tämä tutkimus osin tarkastelee uutta ilmiötä kaupunkisuunnittelun kentällä ja perustuu tapaustutkimukselliseen menetelmään, olisi kiinnostavaa nähdä, miten tulokset käytännössä siirtyvät; miten Keskuspuiston toteutuksessa tunnistettuja hyviä käytäntöjä voidaan sovittaa vastaavanlaiseen kohteeseen, jossa tavoitteena on suunnitella kaupunginosaa palveleva monitoiminnallinen viheralue. Tapaustutkimus nostaa kuitenkin aina väistämättä kysymyksen tulosten yleistettävyydestä. Se, voidaanko Vuoreksen kaltaista suunnitteluhanketta ja erillisprojektin mahdollistamia toimintatapoja monistaa tulevaisuudessa, on toinen kysymys.

Keskuspuisto näyttäytyy paljon merkittävämpänä osana Vuoreksen asuinalueen muotoutumisessa. Se sai myös useita eri merkityksiä asiantuntijoiden puheessa, joiden mittakaavaa en alun perin osannut odottaa. Keskuspuiston voidaan sanoa olevan merkittävä osa koko Vuoresta, sen useiden ominaisuuksien takia, jotka osaltaan määrittävät alueen imagoa. Jää nähtäväksi onko Vuoreksen

Keskuspuisto Tampereen ensimmäinen kohde, josta jatkumona viheraluesuunnittelua kehitetään monitoiminnallisten puistojen suuntaan. Tampere on kuitenkin kasvava kaupunki, joka tarvitsee täydennysrakentamista ja todennäköisesti myös uusia asuinalueita, joiden suunnittelussa viheralueiden rooli tulee korostumaan tulevaisuudessa yhä enemmän. Maankäyttöä voidaan tehostaa yhdistämällä samaan alueen tilanvaraukseen useita ominaisuuksia, jolloin asukkaiden tärkeinä pitämät virkistyspalvelut voidaan yhdistää välttämättömään urbaaniin infrastruktuuriin ihmisten ja ympäristön turvaamiseksi. Maankäytön suunnittelussa monitoiminnallisuudella voidaan lisätä viheralueiden arvostusta. Viheralueet ovat tutkitusti asukkaiden mielipaikkoja, mutta nykyisissä suunnittelukäytännöissä on puutteita, kun tarkastellaan asukkaiden kokemuksellisen tiedon sovittamisesta suunnitteluprosessiin. Kun taas viheralueiden ekologiset hyödyt, tunnistetaan paremmin. Usein kuitenkin ekologisten hyötyjen turvaaminen on monissa tapauksissa yhteneväinen asukkaiden kannalta hyvän ja laadukkaan elinympäristön kanssa. Yhdistämällä nämä voidaan viheralueiden suunnitteluun saada enemmän vaikuttavuutta, joka kehittää niin asukkaiden viihtyvyyttä, mutta myös ekologista kaupunkirakennetta.

LÄHTEET

- Ahern, J., Cilliers, S. & Niemelä, J. (2014). The concept of ecosystem services in adaptive urban planning and design: A framework for supporting innovation. *Landscape and Urban Planning*, 125 (May), 254-259. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204614000346>.
- Alasuutari, P. (1999). *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Riika: Inprint.
- Anttonen, K., Laihosalo, K. & Leino, H. (2008). Kaupunki kasvaa, miten käy ympäristön? Ympäristönäkökulmia Tampereen kaupungin toimintaan. Helsinki: Suomen Kuntaliitto Acta 202.
- Asemakaavaselostus 8161 (2012). Vuoreskeskus kaakko asemakaavaselostus. Haettu osoitteesta http://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8161/hyvaksytyt/8161_selostus.pdf, 4.10.2016.
- Asemakaavaselostus 8038 (2009). Vuoreskeskus itä asemakaavaselostus. Haettu osoitteesta <http://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8038/selostus.pdf>, 4.10.2016.
- Asikainen, E. & Jokinen, A. (2009). Future Natures in the Making: Implementing Biodiversity in Suburban Land-Use Planning. *Planning Theory & Practice*, 10 (December), 351-368. <http://dx.doi.org/10.1080/14649350903229794>.
- Blayse, A. M. & Manley, K. (2004). Key influences on construction innovation. *Construction Innovation*, 4 (November), 143-154. <https://doi.org/10.1108/14714170410815060>.
- Bäcklund, P. (2007). *Tietämisen politiikka – kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Costa, S. C., Norton, C., Domene, E., Hoyer, J., Marull, J. & Salminen, O. (2015). *Water as an Element of Urban Design: Drawing Lessons from Four European Case Studies*. Sveitsi: Springer international Publishing.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Faehnle, M. (2009). Aukkaiden kokemuksellinen tieto luontoalueita koskevassa suunnittelussa. Teoksessa M. Faehnle, P. Bäcklund & M. Laine, (toim.) *Kaupunkiluontoa kaikille* (s. 83-97). Helsinki: Edita Prima.
- Flyvbjerg, B. (1998). *Rationality and Power*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Flyvbjerg, B. (2001). *Making Social Science Matter. Why social inquiry fails and how it can succeed again*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fosters, J. (1989). *Planning in the face of power*. California: University of California Press.
- Fung, A., Mary, G. & David, W. (2007). *Full Disclosure: The Perils and Promise of Transparency*. New York: Cambridge University Press.

- Gabrielson, U. (2001). Vihreä kaupunki? TUTKAS julkaisuja 3. Haettu osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/tutkas0003_v01_doc.pdf, 10.2.2017.
- Ghorab, H. & Shalaby, H. (2015). Eco and Green cities as new approaches for planning and developing cities in Egypt. *Alexandria Engineering Journal*. 55 (March), 495-503. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1110016815002112>.
- Haila, A. (2002). Suunnittelu ja kaupunkirakentaminen. Teoksessa P. Bäcklund, J. Häkli & H. Schulman (toim.) *Osalliset ja osajat. Kansalliset kaupungin suunnittelussa*, (s.110-124). Helsinki: Gaudeamus.
- Haila, Y. (2001). "Ympäristöherätys". Teoksessa Y. Haila, Yrjö & P. Jokinen, (toim.) *Ympäristöpolitiikka – Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Vastapaino, Tampere, (s. 21-46). Tampere: Vastapaino.
- Hajer, M. & Wagenaar, H. (2003). *Deliberative policy analysis. Understanding Governance in the Network Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hakola, J. (2012). Käytännön ratkaisuja. *Viherympäristö* 1/2012. Haettu osoitteesta http://data.viherymparisto.fi/files/resourcesmodule/@random4f9681d9578d9/1335263738_Hakola_Hulevesi.pdf, 12.1.2017.
- Harty, C. (2010). Implementing innovation: designers, users and actor-networks. *Technology Analysis & Strategic Management*, 22 (March), 297-315. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09537321003647339>.
- Hashimoto, A. (2015). Erittäin eksoottista - Lounatuulenpuiston japanilainen puutarha ja japanilaiset kasvit. Haettu osoitteesta <http://www.hyvinkaa.fi/globalassets/asuminen-ja-ymparisto/puistot-metsat-ja-leikkipaikat/liitteet/lounatuulenpuiston-kasveja.pdf>, 22.6.2017.
- Hasu, E. (2009). Tarpeita, toiveita ja tyytymistä. Asumispreferenssejä koskevan tiedon käytöstä urbaanin asuinympäristön suunnittelussa. Teoksessa M. Faehnle, P. Bäcklund & M. Laine, (toim.) *Kaupunkiluontoa kaikille* (s. 99-118). Helsinki: Edita Prima.
- Healey, P. (1992). Planning through debate. The communicative turn in planning theory. *Town Planning Review*, 63 (November), 233-249. <https://doi.org/10.3828/tpr.63.2.422x602303814821>.
- Heininen-Blomstedt, K. (2013). *Jälleenrakennuskauden tyyppitaloalue*. Helsinki: Helsinki Unigrafia.
- Heiskanen, T. 2007. Oppimisen tilat tietoyhteiskunnassa. Haettu osoitteesta. https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100365/oppimisen_tilat_tietoyhteiskunnassa.pdf?sequence=1, 18.6.2017.
- Herzog, T. (1987). A Cognitive analyses of preference for natural environments mountains, canyons and deserts. *Landscape Journal* 6 (Fall), 140-152. <http://lj.uwpress.org/content/6/2/140.abstract>.

- Hiedanrannan ohjelmasuunnitelma 2016. Hiedanrannan kehitysohjelma. Haettu osoitteesta <http://tampere.cloudnc.fi/download/noname/%7B5a289599-d7d3-4697-a05faafc6f68b1dd%7D/143993>, 13.6.2017.
- Hiltunen, L. (2009). Validiteetti ja reliabiliteetti. Haettu osoitteesta http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf, 5.2.2017.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2004). Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hulevesiopas 2012. Suomen kuntaliitto. Haettu osoitteesta http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=2714, 12.5.2017.
- Hynynen, A. (2008). Yhdyskuntasuunnittelun toimintaympäristö Tampereelle. Teoksessa K. Anttonen, K. Laihosalo & H. Leino, (toim.) Kaupunki kasvaa, miten käy ympäristön? Ympäristönäkökulmia Tampereen kaupungin toimintaan (s. 37-44). Helsinki: Suomen Kuntaliitto Acta 202.
- Häikiö, L. & Leino, H. (2014). Tulkitsevan politiikka-analyysin lähtökohdat. Haettu osoitteesta <https://learning2.uta.fi/mod/resource/view.php?id=308205>, 2.6.2016.
- Innes, J. (1995). Planning theory's emerging paradigm: communicative action band interactive practice. Journal of Planning Education and Research, 14 (April), 138-190. <https://doi.org/10.1177/0739456X9501400307>.
- Kafe, A., Panagiotis, P. & Ioannis, P. (2015). Developing a brand new multifunctional green park outside Kalamata. Transport & Health, 2 (June), 75-113. <https://doi.org/10.1016/j.jth.2015.04.478>.
- Kaplan, R. (1978). The green experience. Julkaisussa: Kaplan, S. & Kaplan, R. (toim). Humanscape: Environment for People, Duxbury Press, North Situate.
- Karhunen, S. & Kostilainen, E. (2009). ATLAS.fi -ohjelma laadullisen analyysin tukena. Haettu osoitteesta <https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/ihme/metodifestivaali/ohjelma/torstai/atlasti>, 4.2.2017.
- Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä (2013). Suomen Ympäristökeskus. Suomen Ympäristökeskuksen raportteja 39. Helsinki. Haettu osoitteesta https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42483/SYKEra_39_2013.pdf?sequence=1, 4.10.2017.
- Kaupunkiympäristön kehittäminen 2011. Tampereen kaupunki. Haettu osoitteesta http://www2.jkl.fi/kaavakartat/kymppimoni/tampere_kaupunkiympariston_kehittaminen.pdf, 12.4.2017.
- Koipijärvi-Vuoreksen maisemaselvitys (1998). Tampereen kaupungin Ympäristövirasto. Haettu osoitteesta http://www.tampere.fi/liitteet/5hivX24wN/maisemaselvitys_koipijarvi.pdf, 10.4.2017.

- Koskiahho, B., Leino, H. & Mäkelä, T. 2000. *Urbaani osallisuus. Tarkastelussa uusi maankäyttö ja rakennuslaki*. Tampere: Juvenes Print.
- Koskimies, M., Pyhäjoki, J. & Arnkil, T. E. (2012). *Hyvien käytäntöjen dialogi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90856/URN_ISBN_978-952-245-638-0.pdf?sequence=1, 18.6.2017.*
- Lapintie, K. (2001). *Viheralueet tämän päivän kaupunkisuunnittelussa. TUTKAS julkaisuja 3/2001. Haettu osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/tutkas0003_v01_doc.pdf, 4.2.2017.*
- Laine, M. & Bamberg, J. & Jokinen, P. (2007). *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Leino, H. (2006). *Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun dynamiikka -Tutkimus Tampereen Vuoreksesta*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Leino, H. (2007). Yksi tapaus, yleinen ongelma. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & P. Jokinen, (toim.) *Tapaustutkimuksen taito* (s. 214.227). Helsinki: Helsinki University Press.
- Lehtinen, A & Pyy, I. (2017). *Laadullinen tutkimus – mitä se on?* Itä-Suomen yliopisto. Haettu osoitteesta. <http://www.uef.fi/documents/327477/0/Loppuraportti/713a17f5-3fd4-4996-a91c-12472adf4af4>, 10.4.2017.
- Leskinen, A., Paldanius, J. & Tulkki, K. (1998). *Kun haluat vaikuttaa osallistu elinympäristösi suunnitteluun*. Helsinki: Edita.
- Lovell, S. & Taylor, J. (2013). Supplying urban ecosystem services through multifunctional green infrastructure in the United States. *Landscape Ecology*, 28 (July), 1447-1463. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10980-013-9912-y>.
- Luonnonmukaista hulevesien hallintaa Tampereen Vuoreksessa (2012). *Ilmasto-opas*. Haettu osoitteesta <https://ilmasto-opas.fi/fi/kunnat/ratkaisuja/toimialan/-/artikkeli/c/00a00f88-082c-4c99-a39e-fe2afaa80a24/a/30cba05c-bc2f-4dae-bae5-9e92e4815303/luonnonmukaista-hulevesien-hallintaa-tampereen-vuoreksessa.html>, 28.1.2017.
- Luonnonsuojelulaki (1096/1996). Annettu Helsingissä 20.12.1996. Haettu osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096>, 10.6.2016.
- Löfström, I. (2001). *Vihreä Kaupunki?* TUTKAS julkaisuja 1/2001. Haettu osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/tutkas0003_v01_doc.pdf, 17.6.2017.

- Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999). Annettu Helsingissä 5.2.1999. Haettu osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>, 10.2.2017
- Mesimäki, M., Nieminen, H. & Lehävirta, S. (2015). Uudenlaisen vihreän infrastruktuurin toteutumisen reunaehdot rakentamisen prosesseissa – tapauksena viherkatot. Yhdyskuntasuunnittelulehti 2015:3
- Mikkonen-Young, L. & Lehmuspusto, V. (2004). Yleiskaavayhteistyön saavutukset ja sudenkuopat. Ympäristöministeriö. Helsinki. Edita Prima.
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). Qualitative data analysis. California: Sage.
- Mirea, J. (2015). Kaupunkiraidehankkeiden arviointimenetelmien kehittämistarpeet. Diplomityö Aalto-yliopisto. Haettu osoitteesta https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/15538/master_Mirea_Jakob_2015.pdf?sequence=1, 1.6.2016.
- Mäenpää, P., Aniluoto, A. & Manninen, R. & Villanen, S. (2000). Sanat kivettyvät kaupungiksi. Tutkimus Helsingin kaupunkisuunnittelun prosesseista ja ihanteista. Espoo. Otamedia.
- Mäkinen, A. (2003) Tampereen Viheralueohjelman kyselyn analyysi. Tampereen kaupungin puistoyksikkö. Tampere. PDF-dokumentti ei saatavilla verkossa, 12.5.2017.
- Niemelä, J. (2001). Viheralueiden ekologinen kestävyys ja tiivistyvä kaupunkirakenne. TUTKAS julkaisuja 3/2001. Haettu osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/tutkas0003_v01_doc.pdf, 4.2.2017.
- Niemelä, J., Tyrväinen L. & Schulman, H. (2009). Ekologisella ja kokemuksellisella tiedolla laatua kaupunkiympäristöön. Kaupunkiluontoa kaikille. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Ohjeet hulevesien käsittelystä (2015). Tampereen kaupunki. Haettu osoitteesta <http://www.tampere.fi/liitteet/5a85rcL2h/liite16.pdf>, 4.6.2017.
- Parviainen, J. (2006). Kollektiivinen tiedonrakentaminen asiantuntijatyössä. Teoksessa J. Parviainen, (toim.) Kollektiivinen asiantuntijuus (s. 155-187). Tampere: Tampere University Press.
- Pauleit, S., Liu, L., Ahern, J. & Kazmierczak, A. (2011). Multifunctional green infrastructure planning to promote ecological services in the city. Urban ecology. Patterns, processes, and applications. New York: Oxford University Press.
- Peltola, T. (2007). Paikallisen energiahuollon ympäristöpoliittinen liikkumavara. Vaihtoehtoiset teknologiat, poliittiset käytännöt ja toimijuus. Tampere: Juvenes Print.
- Pickering, A. (1992). From Science as Knowledge to Science as Practice. Science as Practice and Culture. Chicago: The University of Chicago Press.

- Pirkanmaan maakuntakaava päätös (2005). Valtioneuvoston päätös YM2/5222/2005. Pirkanmaan maakuntakaavan vahvistaminen. Haettu osoitteesta www.ym.fi/download/noname/%7BEA4939DC-5848-49A4-B747.../30959, 14.1.2017.
- Puistot ja viheralueet (2015). Tampereen kaupunki. Haettu osoitteesta <http://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/puistot-ja-viheralueet.html>, 5.5.2017.
- Purcell, A. & Lamb, R. (1984). Landscape perception: an examine and empirical investigation of two central issues in the area. *Journal of Environmental Management*, 19 (July), 282-305. <https://doi.org/10.1177/001391659803000302>.
- Pötsönen, R. & Välimaa, R. (1998). Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 9/1998. Jyväskylä: ER-Paino.
- Rhodes, W. (1997). *Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and accountability*. Suffolk: St. Edmundsbury Press.
- Riihimäki, M. & Vanhatalo, M. (2006). Visio kaupunginosan kehittämisen ohjaajana. VTT tiedotteita 58. Haettu osoitteesta <http://www.vtt.fi/inf/pdf/workingpapers/2006/W58.pdf>, 1.12.2016.
- Ruuskanen, T. (2014). Kustannus-hyötyanalyysi osana viherrakentamisen elinkaariarviointia. Haettu osoitteesta https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/lcainlandscaping/esitelmat/Kustannus-hy%C3%B6tyanalyysi%20osana%20viherrakentamisen%20elinkaariarviointia_1.pdf, 1.4.2017.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline. The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday Currency.
- Shelbourn, M., Bouchlaghem, N. M., Anumba, C. & Carrillo, P. (2007). Planning and implementation of effective collaboration in construction projects. *Construction Innovation*, 7 (April), 357-377. <http://dx.doi.org/10.1108/14714170710780101>.
- Sipilä, M. & Tyrväinen, L. (2007). Luontokokemukset ja ekologia kaupungin suunnittelun voimavaroina. *Tieto&Trendit* 14/2007.
- Staffans Aija, (2004). Vaikuttavat asukkaat: Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Haettu osoitteesta <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/2391/isbn9512270242.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 1.6.2016.
- Staffans, A. & Väyrynen, E. (2009). Oppiva kaupunkisuunnittelu. *Arkkitehtuurien julkaisuja* 2009/98. Haettu osoitteesta http://opus.tkk.fi/dokumentit/Tulokset_dokumentit/OPUS-kirja_web.pdf, 1.1.2017.
- Sulkunen, P. (1990). Ryhmähaastattelujen analyysi. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.
- Tampereen Viheralueohjelma 2005. Yhdyskuntapalvelut. Haettu osoitteesta <http://www.tampere.fi/ytoteto/puisto/vao/tampereenviheralueohjelma.pdf>, 5.2.2017.

- Tampereen vihreä keskusta (2014). Tampereen kaupunki. Haettu osoitteesta http://www.tampere.fi/liitteet/t/w02tRvQI0/Tampereen_vihrea_keskusta.pdf, 25.5.2016.
- Toivonen, K. (2013). Taide Vuoreksessa. Haettu verkosta <https://www.slideshare.net/FreiZimmer/kirsti-toivonen-taide-vuoreksessa>, 30.5.2017.
- Torniainen, S. (2008). Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys. Teoksessa K. Anttonen, K. Laihosalo & H. Leino, (toim) Kaupunki kasvaa, miten käy ympäristön? Ympäristönäkökulmia Tampereen kaupungin toimintaan (s. 76-95). Helsinki: Suomen Kuntaliitto Acta 202.
- Tornivaara-Ruikka, R. (2006). Hulevesien käsittely maankäytön suunnittelussa. Haettu osoitteesta https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/134433/UUSro3_2006_Hulevesi.pdf?sequence=2, 12.5.2017.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Tyrväinen, L. (1999). Monetary valuation of urban forest amenities in Finland. Finnish Forest Research Institutes. Research papers 739.
- Tyrväinen, L. (2005a). Viheralueiden arvokartoitus tuo puuttuvaa tietoa kaupunkisuunnitteluun. Haettu osoitteesta http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/kvartti/2004/4/viheralueiden_arvokartoitus.pdf, 9.2.2017.
- Tyrväinen, L. (2005b). Kaupunkiviheralueiden arvot ja merkitys asukkaille pääkaupunkiseudulla. Ulkoilusta hyvinvointia-seminaariesitys Helsinki 9.11.2005. Haettu osoitteesta <http://www.metla.fi/metinfo/monikaytto/lvvi/esitelmät/kaupunkiviheralueiden-arvo-2005.pdf>, 9.2.2017.
- Tyrväinen, L., Henrik L. & Leino O. (2006). Kaupunkiviheralueiden arvo ja merkitys asukkaille. Haettu osoitteesta <http://docplayer.fi/3639471-Kaupunkiviheralueiden-arvo-ja-merkitys-asukkaille-maksetaanko-viheralueista-asuntohinnoissa.html>, 29.5.2016.
- Tyrväinen, L. & Korpela, K. (2009). Luonnosta terveyttä onnistuneella kaupunkisuunnittelulla. Teoksessa M. Faehnle, P. Bäcklund & M. Laine, (toim.) Kaupunkiluontoa kaikille (s. 57-72). Helsinki: Edita Prima.
- Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K. & Ylen, M. (2007). Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Metlan työraportteja 52: s.57-77. Haettu osoitteesta <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp052-07.pdf>, 20.5.2016.
- Uusitalo, P. (1974). Suunnittelun tavoitteet ja keinot. Helsinki: KK:n kirjapaino.
- Van Herzele, A. & Wiedemann. (2002). A monitoring tool for the provision of accessible and attractive urban green spaces. Landscape and Urban Planning, 63 (April), 109-126. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(02\)00192-5](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(02)00192-5).
- VAT (2008). Valtioneuvoston päätös valtakunnallisesta alueidenkäyttötavoitteista 30.11.2000. Helsinki. Ympäristöministeriö.

- Vuoreksen hulevesien hallinnan yleissuunnitelma (2006). FCG. Haettu osoitteesta <http://www.fcg.fi/fin/referenssit/?RefID=250>, 28.1.2017.
- Vuores-kehitysohjelman loppuraportti 2016. Tampereen kaupunki. Haettu osoitteesta [http://tampere.cloudnc.fi/fi/FI/Toimielimet/Kaupunginhallituksen_suunnittelukokous/Kokous_28112016/Vuoreshankkeen_loppuraportti\(5613\)](http://tampere.cloudnc.fi/fi/FI/Toimielimet/Kaupunginhallituksen_suunnittelukokous/Kokous_28112016/Vuoreshankkeen_loppuraportti(5613)), 2.1.2017.
- Vuoreksen Keskuspuiston projektisuunnitelma (2016). Tampereen kaupunki. PDF-dokumentti ei saatavilla verkossa, 12.5.2017.
- Vuoreksen Keskuspuiston suunnitteluohjelma (2006). Tampereen kaupunki. PDF-dokumentti ei saatavilla verkossa, 12.5.2017.
- Vuoreksen Keskuspuiston yleissuunnitelma (2008). Selvitysaineisto, kaava 8162. Haettu osoitteesta http://www.tampere.fi/ytoteto/aka/nahtavillaolevat/8162/selvitykset/vuores_keskuspuisto_yleissuunn.pdf, 23.5.2016.
- Vuoreksen laatutaso-ohje (2008). Tampereen kaupunki. Haettu osoitteesta <http://www.tampere.fi/liitteet/v/g61xsE432/vuoreslaatutasoohje.pdf>, 15.1.2017
- Vuoreksen maisemallinen yleissuunnitelma (2005). Näkymä Oy. Haettu osoitteesta <https://www.yumpu.com/fi/document/view/27035748/vuores-vuoreksen-maisemallinen-yleissuunnitelma-tampere/3>, 20.1.2017.
- Vuoreksen osayleiskaava (2003). Tampereen ja Lempäälän alueyhteistyö ehdotus 11.8.2003. Tampereen kaupunki, ympäristötoimi, kaavoitusyksikkö ja Lempäälän kunta, Kaavoitustoimi. Haettu osoitteesta http://www.tampere.fi/liitteet/57HCL3eLD/osayleiskaava_11_08_03.pdf, 13.1.2017.
- Väre, S. & Krisp, J (2005). Ekologinen verkosto ja kaupunkien maankäytön suunnittelu. Ympäristöministeriö. Helsinki: Edita Prima
- Wacklin, M. (2015). Vuores: Erämaasta kasvoi kaupunkikylä. Tampere: Vuores-projekti.
- Wagenaar, Hendrik (2011). Meaning of Action. Interpretation and Dialogue in Policy Analysis. New York: M.E.Shape.
- Wenger, E. (1998). Communities of Practice: Learning, meaning, and identity. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yli-Pelkonen, V. (2009). Luontoalueiden ja ekosysteemipalveluiden säilyttäminen kaupunkien kasvaessa ja ilmaston muuttuessa. Teoksessa M. Faehnle, P. Bäcklund & M. Laine, (toim.) Kaupunkiluontoa kaikille (s. 73-82). Helsinki: Edita Prima.
- Ympäristöministeriö (2006). Yleiskaavan sisältö ja esitystapa. Julkaisusarja Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000, opas 13. Helsinki: Edita Prima.
- Åkerman, K. (2006). Tiedon tuotannon käytännöt ja ympäristöpoliittinen toimijuus. Tampereen yliopisto. Tampere: Juvenes Print.

Äikäs, T. A. (2004). Imagoa etsimässä. Kaupunkien- ja aluemarkkinoiden haasteista mielikuvien mahdollisuuksiin. Suomen kuntaliitto. Haettu osoitteesta shop.kunnat.net/download.php?filename=uploads/p051122145359B.pdf, 23.6.2017.

Jemina Suikki
23.10.2016

Pro Gradu
Vuoreksen keskuspuisto: valinnat ja käännekohtat

HAASTATTELURUNKO

Mitä virkistysalueilta odotetaan, mitkä ovat tulevaisuuden virkistysalueet ja millainen on virkistysalueiden kehityskäva?

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Millaisia hyötyjä, ongelmia ja odotuksia eri toimijat liittävät tekijöihin.

Eri tietomuotojen esiintyminen pysyy mukana

TAUSTATEKIJÄT

- Historia (täydentää dokumentteja)
- Ilmiö ja sen asettuminen suunnittelun kentälle
- Toiminnallinen tarve
- Vuoreksen luonne

MAHDOLLISTAVAT TEKIJÄT

- paikallinen toimintatilanne
- hankkeen erityisvaatimukset
- Puiston ominaispiirteet ja erityisyys viherrakenteena
- Kasvillisuuden ja rakenteiden ominaisuudet
- Puiston tarjoamat hyödyt

Jemina Suikki
23.10.2016

Pro Gradu
Vuoreksen keskuspuisto: valinnat ja käännökohdat

MAHDOLLISTAVAT TEKIJÄT

- paikallinen toimintatilanne
- hankkeen erityisvaatimukset
- Puiston ominaispiirteet ja erityisyys viherrakenteena
- Kasvillisuuden ja rakenteiden ominaisuudet
- Puiston tarjoamat hyödyt

VALINNAN JA PÄÄTÖKSENTEON KRITTEERIT JA ARVIOINTI

- Puisto investointina
 - taloudellisuus ja kannattavuus
- Puisto riskinä
 - luotettavuus ja tekninen toimivuus
- kustannukset ja riskit vs. hyödyt

TOTEUTUMISTA OHJAAVAT TEKIJÄT

- Rakennusalan vakiintuneet käytännöt
- Yleiset suunnittelun standardit ja normit sekä käytännön tilanteet ja toiminnot
- Rakentamisen periaatteet
 - hulevesien käsittelyn vaatimukset
- Toimijoiden roolit, toimivalta ja puhevalta
 - Onko osallistamisessa onnistuttu?
 - selvitä kohdat, joissa olisi voinut osallistaa enemmän
- Käytössä oleva tietotaito ja kokemukset

			Kuvaus			Mahdollistavat tekijät			Valinnan ja päätöksenteon kriteerit ja arviointi			Toteutumista ohjaavat tekijät			Tiedon muodostuminen		
			Imago	Luonne	Ekologisuus ja esteettisyys	Lähtötilanne	Erityispiirteet	Tarjoamat hyödyt	Taloudellisuus ja kannattavuus	luotettavuus ja toimivuus (riskit)	Oikeutus kustannuksille ja riskeille	Suunnittelun periaatteet	Rakentamisen periaatteet	Toimijoiden rooli ja asukkaiden osallistuminen	Käytetty tietomuoto	Tiedolla perustelu	Oppimisprosessi
B	Kommentti	kysymys															
	vuores on tärkeitä näkökohtia, niinkun hyvin tiedot, niin siinä kuvauksessa, se isoin keskustelu oikeastaan koko asiasta, kun Vuorestaahan vastustettiin jyrkästi. Niin se tota perustuu nimenomaan siihen, että se tehdään sinne luonnon keskelle ja se on hankke, jolla tuetaan luontoa tehokkaasti ja ja se oli niinkun semmonen ihan oikeasti niinkun iso periaatteellinen kysymys, että saako näin niinkun yleensä, yleensä tehdä. Ja nyt tota se eli se koko alue, mutta vastustettiin, ei millään lailla, niin tietysti, tarvitaan uusia asuntoalueita. Niin johonkin suuntaan on pakko rakentaa, että tavallisen kysymys siitä, onko tämä Vuores siinä suhteessa niin sinutatuinen, että sen suhteen sitä ei saisi rakentaa ollenkaan ja niinpä siitä sitten tutkittiin etukäteen aika tarkkaan ja saatettiin todeta, että siellä on sit arvokkaita luontokohteita, mutta ei se mitenkään erityisesti eronnut tommosesta keskimääräisestä talousmetsästä tai normaali metsästä mitäs tampereen lähiympäristössä on. Ja jos sä kattelet tota karttaa niin siinä on tosi paljon tota vihreitä siinä rakenteen sisälläkin. Se johtuu osittain siitäkin, että ikään kun ne luonto asiat korostu, eli eli tota se oli niinkun siihen kiinnitettiin huomiota, mutta myöskin se, että toi siellä on niinkun sen erityisesti alueellisesti rakennettavuus. Siis sen kukaan maanantai tällä viikolla. Se on suoraan otettu huomioon, se on kolmas ja tää. Mitä sitten on paljon muuta aluetta, ja todellisuudessa sinne ei ole luonnon aluetta ihan siis luonnontilaisista aluetta tosi paljon. Joka on ihan hyvä juttu tietenkin, mut, että kuvaavaa on se, että kun me ollaan oltu mukana aikanaan sellaisessa Ecocity projektissa, joka sellainen tota öö Eu-rahoitteinen tutkimuskehitysohjelma.	(1.1)				X				X							
						X											
	Nehän oli oli vähän niinkun ihmeissään, että mitä ihmettä te oikein Suomessa teette, että tota te rakennatte niin siis tehostomasti. Niin eli se ihan ajatustyö oli semmonen heidän ihmetyksensä, että te teette liian hajanaisia rakennetta, se ei ole ekologista, ja ja tota nyt, jos sa katot näitä kuvia niin siellä on todellakin jokapaikassa, todellakin sitä vihreää. ja tota esimerkiksi tää kuva kertoo aika hyvin niin täällä on. Toi on suurinpiirtein semmonen Pyynekin kokoinen virkistysalue. Tuolla on toinen ja tuolla on vielä kolmas ja mä oon joskus laskenut, että käytännössä katsoen täällä on kuusi Pyyneikkiä. Tuolla on enemmän rakenteen ympärillä, lähes voisi sanoa sisälläkin.	(1.1)				X		X									
	siellä on urbaani ympäristö, mutta siellä on se luonto joka paikassa.	(1.1)					X	X									
	Yksi on se, että se on todellakin niitä kohtia vuoreksesta jossa se maaperä on todella ongelmallinen. tota kyseessä on tämmönen tota niin niin erittäin huonosti rakennettavissa oleva alue ja ja tota siinä mielessä ikään kuin. Tossa näkyykin eli: meillä oli toinen haaste, yksi iso haaste oli se, että miten me saadaan nää hulevedet hallintaan ja kun tää keskuspuisto alue, joka on muutenkin oli niinkun sen erästä oli niinkun niin, että sen osat olisi tulleet kalliiksi rakentaa, koska se oli niin pehmeä niin se luontaisesti se puistokäyttö oli se vaihtoehto. Ja nyt yhdisty tämä puistokäyttö ja toisaalta tuota hulevesien käsittely. Esimerkiksi tästä kuvasta näet niin erittäin merkittävä osa, valtaosa se siitä joka tapauksessa kulkutuu ja kertyy koko tältä rakennetulta alueelta ja oikeastaan ilman muuta se puisto olisi, välttämättä joutais osin olisi ollut puisto jos tapauksessa, mutta sitten siihen syntyi nyt samalla tämmönen. Niinkun tota näkee niin siinä on se vesi joka on kokoaajan läsnä siinä jokapaikassa. Että se on niinkun sikäli tota hmm no sä olet käynyt siellä niin tiedät	(1.2)				X			X	X							
	me teidettiin, että sellaisia ihmisiä on jotka ovat, toi puisto on tehnyt niin suuren vaikutuksen, että on haluttu, muuttaa Vuorekseen sen tähden.	(1.3)				X		X			X						
	et siis on tullut sellainen ihan, mikä oli suunnitelmissakin. Tämmönen identiteetti tekijä koko Vuoreksen kaupunginosalle.	(-)					X										
	varmasti on järkevä puus isajemminen kun paikkaan tota puusto, mutta niin, niin siis, Tämmöiset isot hankkeen niin nekin aina aiheuttaa tottakai voimakkaita mielipiteitä ja hyvin useasti korostuu se negatiivinen tai sanotaan sellainen vastustava	(1.2)	X	X			X	X				X					